

RAPLAMAA Sõnumid

KOLMAPÄEV, 14. august 2019 Nr 33 (3094)

Sõltumatu nädalaleht | www.sonumid.ee | Hind 2.29 €

Rapla kihelkonna auhinna pälvis Anne Kalf

Lk 3

TEMPL
RENOL
A 1738

PLVB. RE. DIE. ET. AMPLI
MDCCLXIX. A. MUMI. TEN
ITUS. DE. UO. INSTITU
DOM. MCM. XXX. SEPT.

Foto: erakogu

OÜ KÜLMALINE

SÕIDUKITE
kliimaseadmete
kontroll ja täitmine.
Lepi aeg kokku!

Tallinna mnt. 50, Rapla
Tel 5330 1720, www.kulmaline.ee

Muinsus- kaitseamet:

Okta Centrumi kõrvale
ehitataavale hoonele
tuleb korraldada
arhitektuurivõistlus

Lk 5

Tunnustati Raplamaa kauneimaid kodusid

Lk 8-9

Kohila gümnaasiumi
võtab üle

Kirsti Solvak

Lk 10-11

Rohelised
Sõnumid

Aeg algatada
kliimastreik

Lk 16

Juhtkiri

Rapla tervisekeskus ongi valmis, aga...

Täna, 14. augustil võime enam-vähem saajaprotsendilise kindlusega öelda, et Rapla tervisekeskuse uus hoone (haigla vana peahoone) on augusti lõpuks valmis. Elu on küll õpetanud, et ei ole mõtet enne kilgata, kui viimane kui asi on üle antud / vastu võetud / allkirjastatud, sest alati võib midagi ootamatut juhtuda, eriti siis, kui asjad näivad kindlamast kindlamad olevat. Loodame, et seekord midagi ootamatut ette ei tule ja hoone on uutele kasutajatele, perearstidele ning nende patsientidele septembri alguseks üle antud. Nii, ja nüüd on see aga-koht, mis pealkirjas kolme punktiga ära märgitud.

Võiks ju arvata, et laiem avalikkus ehk siis kogu see rahvas, kelle teenimiseks kõik need tööd ette on võetud, teab täna juba ka seda, mis edasi saab. Paraku on hulk küsimusi esialgu vastusteta.

Näiteks mis kuupäevast pannakse endises kohas perearstikeskuse ukseid kinni ja tehakse uues kohas uuesti lahti?

Kas vana sulgemise ja uue avamise vahele jääb ka mingi kolimise aeg, mis oleks ju igati loogiline?

Kui jääb kolimise aeg, kes, kus, millal ja kuidas võtab vaevaks kuulata patsiente, kelle mured ei kannata pikalt edasilükkamist?

Mis saab praeguses perearstikeskuses tööpaiga leidnud silmaarstist?

Kas praeguses majas töötav hambaarst saab jätkata või peab lõpetama?

Imselt, tahaks loota, on vastused neile pärimistele teatud ringis olemas, ainult laiemale ringile ehk patsientidele pole esialgu veel vajalikuks peetud infot anda.

Aga kõigile küsimustele ei pruugi täna vastuseid veel ollagi. Näiteks sellele, mis saab Rapla maakonna ainukesest silmaarstist. Mõni kuu tagasi öeldi meile, kui seda küsisime, et see ei ole nüüd küll mingi probleem – peaks juhtuma, et praegune arst ei jätkata, tuleb kohe keegi teine, Tallinn on ju silmaarste täis... Umbes nii, nagu oleks tegemist mingi kulumakaare koolutajaga, kelle pakutav teenus ei peagi kohapeal kättesaadav olema.

Umbes samasugune hoiak oli alles mõni aeg tagasi ka hambaarsti suhtes – igaüks peab oma probleemid ikka ise ära lahendama, vastati. Võib-olla peabki. Samas ei huvita võimalikke otsustajaid ja lahenduste pakkujaid või lahenduse pakkumisest keeldujaid, kui suur on näiteks dr Kase või dr Nahkuri patsientide nimekiri ja mida selles olevad inimesed asjast arvavad.

Asi ongi ju selles, et tegelikult ei huvitagi inimesed kedagi. Isegi siis mitte, kui nende tarvis midagi olulist rajatakse. Täidetakse ainult, nagu öeldud, vastuvõetud otsuseid ja välja käidud lubadusi - mida te veel tahate?

Paraku on inimene kummaline isend – talle meeldiks veel see ka, et temaga räägitakse, teda varakult informeeritakse, uuendustest teada antakse. Ikka selleks, et ta jõuaks valmistuda ja harjuda.

Tsitaat

Foto: neemeraud.ee

Kes maksab, see...

„Vähemalt kuus Rootsi parentiiva, Rootsi Demokraatide infot ja ideoloogiat edastavat portaali on saanud finantstoetust (reklaamiostude kaudu) Vene ja Ukraina omanikele kuuluvalt autoosi müüvalt firmalt AutoDoc, kirjutab New York Times. Rootsi kaitsepolitsei on tuvastanud mõne neis portaalides töötava ajakirjaniku sidemed vene luurega. Just võõraviha õhutamine konspiratsiooniteooriatele avatud rootslaste seas, mitte otsene Rootsi valimistesse sekkumine, mida seal kardeti USA viimaste presidentivalimiste järel, on tööriist, mis Vene trollivabrikute niiditõmbajate abil kõige efektiivsemalt paistab toimivat, kirjutab Times.”

Neeme Raud, ajakirjanik: „Millises inforuumis teie elate?”
Postimees 13. augustil

Südamelt ära

Keskkonnakaitse või keskkonnatarkus

Vivika Veski

Keskkonnakaitse valitseb kliimamuutuse tõttu viimasel ajal üsna hüsteeriline õhkkond ja isegi kui selleks on põhjust, ei aita see kuidagi asjale kaasa.

Näen kaht peamist põhjust, miks asi kraavi kisub. Need on fanaatiline vasakpoolsus ja esoteerika.

Esimesele neist juhib tähelepanu näiteks Tartu Ülikooli orientalistika vanemteadur Peeter Espak oma 9. augustil ERR-i portaalis ilmunud arvamusloos „Kliimadebatt fanatismi tõmbetuultes”. Ta tõdeb seal, et kliimadebati on suuresti üle võtnud anti-kapitalistlik seltskond, kes on vastu vabale maailmale ja demokraatialle. Loodusest on saanud instrument marksistlikuks võitluseks. Seda vaatamata sellele, et lähiajaloo on hästi teada, et

suurimad saastajad ja kõige ebaefektiivsemate tehnoloogiate kasutajad on üldjuhul olnud vaba turumajandust pärssivad riigikorraldused. Samal ajal vabad läänelikud ühiskonnad saastavad kõige vähem ning tänu vaba ettevõtluse konkurentsile on nad nüüdseks edendanud ka kõige vähem kulutavaid tehnoloogiad.

Samuti kummutab Espak väite, nagu oleks Lähis-Ida viimase kümnendi rahutused ja sõjad seotud kliimamuutusega. „Lähis-Idast ja Aafrikast ei saabu meile aga mitte kliimapagulased, vaid sõja- ja peamiselt majanduspagulased,” kinnitab Espak.

Lahendus peituks Espaki hinnangu järgi kaoses riikide uuesti ülesehitamises, nende abistamises, harimises ja turvamises, mitte aga paguluse soosimises.

Samuti näeb ta, kuidas kliimadebatt on läbi põimitud fanaatilise feminismiga, tõmmates paralleele rõhutatud Emakese Maa ja naiste vahel.

Espak juhib tähelepanu, et viimasel ajal kasutatakse poliitilises võitluses ära ka lapsi, kes peaksid olema koolipingis õppimas, et tulevikus välja töötada uusi tehnoloogiad, mitte tänaval streikimas.

Eestis aga torkab minu meelest samavõrra või isegi rohkem silma see, et keskkonnakaitsest on saanud esoteeriline ala. Metsaraiest veelgi tohutult suurem kuritegu on

näiteks hiiemetsa raie. Kui paik on muinsuskaitse all, siis see muidugi ongi. Ma ei ütle, et hiiepaiku ei tule kaitsta, tuleb ikka, aga see on muinsus-, mitte looduskaitse.

Metsaelanikel on sellest üsna ükskõik, kas eestlaste esivanemad nende elupaigas riitusi läbi viisid. Loodust tuleb ikka eeskätt kaitsta nende pärast, kelle kodu see on. Teha seda hoolimisest metsaloomade vastu, mitte hirmust metsavaimude ees. Loodust ei tule kummardada, vaid valitseda. Armastusega valitseda – nii nagu hoolitsed oma laste ja lemmikloomade eest.

Minu meelest viivad järeldused mõlemast eksiteest selleni, et asja võti on ikkagi tarkus – haridus, sest rumalast valitsemisest abi ei ole. Ka armastusest võib teha lolle asju, ehkki siis on tegu vist pigem nn ahviarmastusega. Võib-olla ongi tarkus päris hoolimise osa? Et õpid oma lähedaste jaoks olulisi asju ka siis, kui see mingil hetkel tundub raske. Seega – lapsed kooli, mitte plakat käes tänavale.

Ja suured ka. Kuni elad, seni saad õppida. Kui näiteks armastad metsa, siis miks mitte õppida metsandust või ökoloogiat, et saada teada, kuidas metsa päriselt kaitsta? Ja teha kliimateema endale päriselt selgeks. Ja kindlasti tuleks ka teadust Eestis oluliselt rohkem rahastada.

Küsitlus

Kuidas olete rahul valitsuse senise tööga?

Risto, hooldaja: Aktsiimaksud on liiga kõrged, mõtlen just kütuseaktsiisi. Muud erilist pole tähele pannud.

Liisa, lapsega kodune: Ei ole end kursis hoidnud. Poliitika on palaganiks ära läinud.

Tiit, pensionär: Poliitika ma ei tegele, aga kursis olen ennast hoidnud. Pidev kraaklemine häirib mind. Aga ma jälgin poliitikat ja eks vaatame, mis edasi saab.

Vjatseslav, meremees: Otseselt pretensioone ei ole. Üldiselt olen rahul. Lubati küll erakorralist pensionitõusu, aga seda ei tulnud ja vist ei tulegi. Kaitsekulutused tuleks likvideerida, sest sinna lähevad liiga suured summad.

Maarja, sotsiaaltöötaja: Ei ole rahul. Suhtlustasand on seal nigel ja kogu aur läheb sellele.

Vladimir, pensionär: Ega ta midagi head ei ole.

Küsis Siim Jõgis
Pildistas Ulvi Blande

Päevapilt

Foto: LUDMILLA KÄSPER

Kuigi on veel suvi, näitab sügis end juba kohati päris jõuliselt. Kuusikul näpistas 3.-4. augusti öösel KÜLM kõrvitsalehti. See oli külm öö, kus lubati 5 kraadi sooja, aga puhus väga külm tuul. Nii see suvekene mööduski.

Rapla kihelkonna auhinna pälvis Anne Kalf

Möödunud nädalavahetusel peetud Rapla kihelkonnapäevade ühe kulminatsioonina kuulutati välja kihelkonna auhinna võitja. Selle pälvis Uku Masingu 110. sünniaastapäevale pühendatud ürituste peakorraldaja Anne Kalf.

Siim Jõgis

Oma autasu, skulptor Tauno Kangro loodud 40 sentimeetri kõrguse Rapla kihelkonna nime- ja kaitsepühaku Maarja-Magdaleena pronkskuju, sai

Kalf kätte pühapäeval, 11. augustil toimunud jumalateenistusel.

Tavapäraselt peetakse Rapla kihelkonnapäevi juulikuus, madlipäeva paiku, kuid

tänavu toodi need teadlikult augustisse. EELK Rapla Maarja-Magdaleena koguduse õpetaja Mihkel Kukk selgitas, et kihelkonnapäevad ning Uku Masingu tähtpäeva tähistamine taheti teha koos. Terve 11. august oli Rapla kiriku juures pühendatud Uku Masingu temaatikale. Hommikusel jalutuskäigul Rapla surnuaial külastati Masingu vanemate hauda. Keskpäevasele jumalateenistusele järgnes Siiri Sisaski kontsert, mis pöhines

Masingu tekstidel.

Rapla kihelkonna auhinda antakse alates 2012. aastast välja ühe aasta. Varasematel aastatel on selle teeninud teiste seas perekond Uusberg, Raikküla koduloolane Ilse Rahkema, endine Rapla maavanem Tõnis Blank ning Järvakandi Pauluse kiriku kauaaegne juhatuse esimees Rein Ranne. Kõige esimene auhinna laureaat oli 1998. aastal kauaaegne Rapla koguduse õpetaja Evald Saag.

Muinsuskaitseamet:

Okta Centrumi kõrvale ehitatavale hoonele tuleb korraldada arhitektuurivõistlus

Mari Tammar

7. augusti Raplamaa Sõnumites kirjutasime sellest, et muinsuskaitse all oleva Okta Centrumi vahetusse lähedusse kavandatakse Grossi toidukauplust. Artikli ilmumise ajaks ei olnud muinsuskaitseamet algatatud detailplaneeringu osas jõudnud veel ametlikku seisukohta kujundada. Täna on muinsuskaitseamet teatanud, et peab oluliseks, et kavandatavale hoonele tuleks korraldada arhitektuurivõistlus.

Rapla vallaarhitekt Cerly Marko Järvela kommenteeris 7. augusti lehes, et kavandatav kauplus jääb väljapoole mälestise 50-meetrist kaitsevööndit, ent sellest hoolimata on Rapla vald muinsuskaitseametilt küsinud ettepanekuid detailplaneeringu lähteseisukohtade kujundamiseks.

Muinsuskaitseameti ametlikust vastusest võib lugeda, et muinsuskaitseamet kooskõlastab Rapla linnas Mahlamäe

10 detailplaneeringu lähteseisukohtade ilma eritingimuste koostamise nõudeta juhul, kui lähteseisukohtadesse lisatakse detailplaneeringu mahus nõutava eskiisi saamiseks arhitektuurse ideevõistluse tingimus.

„Arhitektuurivõistlus on ennast kõige paremini tõestanud viis saada erinevaid ideevariante, milles leiduvatest ideedest leida sobiv pakett. Krunt on reljeefiga, haljastusega. Kavandatav peab olema kõrge arhitektuurse kvaliteediga ja arvestama mälestise ja maastikukujunduse terviklikkusega, lisama või hoidma selle kvaliteeti,” selgitas muinsuskaitseameti Raplamaa nõunik Mikk Mutso muinsuskaitseameti seisukohti.

Mälestise kõrvale kavandatav hoone on ca 1600 m² pinnaga ühekorruseline kaubandusettevõtte. Okta Centrum ja seda ümbritsev maa kuulub ettevõttele Stipend Investments OÜ.

Sellele alale Okta Centrumi kõrval kavandatakse Grossi toidukauplust. Vaade Mahlamäe tänava poolt. Foto: KADRI PAJU

Praegu pole selge, kus saab tulevikus Rapla vallas abielu registreerida

Mari Tammar

Praegu saab Rapla vallas rahvastikutoiminguid teha riigimaja II korrusel, majas, mis kuulub ametlikult Riigi Kinnisvara Sihtasutusele. Seoses maja eesootava suure kapitaalremondiga, tuleb paljudel majas tegutsevatel asutustel leida endale ajutine tööpind. See, kus rahvastikutoiminguid remondi ajal tegema hakatakse, ei ole täna veel selge, samuti pole kindel, kas pärast remonti valla perekonnaseisutoimingud üldse riigimajja naasevad.

Rahandusministeerium on võtnud nõuks koondada maakonnakeskustes pakutavad riigiteenused ühise katuse alla. Ühena esimestest soovitakse 2021. aasta alguseks käivitada Rapla Riigimaja, kus juba täna tegutsevad tööinspeksioon, maanteeamet jne. Rapla vald pole Riigi Kinnisvaraga aga

perekonnaseisuruumide osas kokkuleppele jõudnud.

„RKAS on meile saatnud joonised Tallinna mnt 14 hoone uue ruumilahenduse, sh valla perekonnaseisuruumide osas. Oleme andnud vastuse, et pakutud lahendus meile ei sobi. Võimalikust remondiajast, väljakolimise tähtaegadest ja asenduspindadest ei ole RKAS meid teavitatud ega pakkumist teinud,” kommenteerib Rapla vallavanem Meelis Mägi. Ühtlasi lisab Mägi, et perekonnaseisumajade vajab oma ülesannete täitmiseks saali umbes 50 inimesele ja tööruume kahele töötajale, mis võimaldaksid ühel ajal, aga samas eraldatult klientidega tegeleda. Juhul, kui Rapla vald riigimajas sobivat lahendust ei saa, otsitakse ruume mujalt.

Rahvastikutoimingud on sünni registreerimine, abielu registreerimine, lahutuse registreerimine jms.

Rapla uus tervisekeskus on peaaegu valmis

Mari Tammar

„Järgmisel nädalal tahame hoone üle anda,” kommenteeris objektijuht Alar Ivanson seda, kui kaugel Rapla esmatasandi tervisekeskuse ehitus on. See aga ei tähenda, et juba järgmisest nädalast saaksid perearstid hakata sisse kolima. Uus tervisekeskus peab esmalt saama ka kasutusloa.

Rapla esmatasandi tervisekeskus tuleb Rapla haigla endisesse peahoonesse aadressil Alu tee 1. Maja valmis 1953. aastal ning seega tähistasid eelmisel aastal alanud renoveerimistööd omamoodi Rapla haigla 65. sünnipäeva.

Möödunud sügisel tulid maja renoveerimise käigus aga ootamatult välja puitkonstruktsioonid, mis

ehitusregistri järgi pidanuks olema betoonist. See ajas esialgu ehituse ajagraafiku ja eelarve sassi, ent tänaseks on need probleemid ületatud.

„Nii suuri üllatusi ehitustöödel enam ette ei tulnud, aga väikesed tuli ikka,” kommenteeris Ivanson. Kuigi oktoobris lootsid ehitajad objekti jaanipäevaks valmis saada, siis nii ladusalt ehituse lõppjark siiski ei läinud, ometi ollakse graafikus.

„Meie tähtaeg on augusti lõpp ja kõigi eelduste kohaselt saame selleks ajaks kasutusloa kätte,” ütles Ivanson. Kasutusloa eeldab päästeameti ja terviseameti kooskõlastust, kellelt on Ivansonil sõnul kooskõlastus juba saadud. Nüüd peab objekti üle vaatama ka Rapla vald ning oma kinnituse andma vallavolikogu.

Tallinn, Pärnu mnt 238. Tel 614 0334

TORU-JÜRI

Rohkem infot
www.torujyri.ee

Õhk-vesi soojuspump Nibe

8 kW soojaveeboileriga - 4890 EUR
12 kW soojaveeboileriga - 5375 EUR

NIBE

Maasoojuspump Oilon tarbeveeboileriga

4 kW - 5278 EUR
6 kW - 5309 EUR
8 kW - 5422 EUR
10 kW - 5593 EUR
13 kW - 5732 EUR

oilon

Järgmine
leht
ilmub
**22.
08**

Politseiteated

Kehtna vald

7. augustil sai politsei teate, et Lokuta külas ähvardas ja löi 42-aastane mees oma 49-aastast elukaaslast.

Rapla vald

7. augustil alustati kriminaalmenetlus selles, et 6. augustil löödi Raplas Kauba tänaval 62-aastast meest, kes sai viiga.

Politsei- ja piirivalveamet

Päästeteated

Piksest süttis maja

6. augustil kell 14.39 teatati häirekeskusele, et Rapla vallas Koikse külas tuleb metsa seest suitsu. Lähemal uurimisel selgus, et põleb maja. Päästjate saabudes oli hoone lausleekides. Tulekahju kustutati kella 19.10ks. Inimesi tulekahju puhkemise ajal majas ei olnud. Päästetöö juhi esialgsel hinnangul põhjustas tulekahju pikselöök.

Elumaja hävis tules

11. augustil kell 14.43 teatati häirekeskusele tulekahjust Kohila vallas Aespa alevikus. Tulekahjus hävis elumaja suurusega 5 x 18 m täielikult. Tulekahjus sai kannatada kaks inimest, kellest üks toimetati haiglasse. Tulekahju sai tõenäoliselt alguse ülekütmisest ja puhastamata korstnast.

Järelevalveta lõkkes põletati rämps

12. augustil kell 18.14 teatati häirekeskusele suurest järelevalveta jäetud lõkkest Märjamaa vallas Kasti külas, milles põletati mittesobivat materjali. Päästjad kustutasid 5 x 5 m suuruse lõkke.

Lääne päästikeskus

Rapla maleva esindus teenis maailma raskeimal võistlusel koha esikümnes

Admiral Pitka luurevõistlust on aastaid peetud maailma raskeimaks militaarvõistluseks. Käesoleval aastal peeti see eelmisel nädalal Valgamaa metsades.

Siim Jõgis

Võistkonnad läksid rajale teisipäeva, 6. augusti hommikul ning jõudsid finišisse reede, 9. augusti ennelõunal. Teiste seas läbis kolm ööpäeva kestnud katsumuse ka Rapla maleva meeskond koosseisus Aaron Meresmaa, Silver Niinemets, Hannes Brük ja Kristjan Düüna. 29 võistkonna konkurentsis saadi igati korralik kaheksas koht.

Rapla maleva võistkonna jaoks oli tegemist juba kolmanda järjestikuse aastaga, kui Pitka luurevõistlusest osa võeti. Eelmise aasta suvel saavutati näiteks neljas koht. Igal aastal peetakse see võistlus Eesti eri maakonnas. Põhjusena tuuakse välja, et kuna tegemist on rahvusvahelise sündmusega, annaks üks ja sama koht Eesti võistkondadele liiga suure koduväljaku eelise. 2016. aasta suvel toimus admiral Pitka luureretk Rapla maakonnas.

Rapla maleva meeskonna liige Silver Niinemets rääkis, et enne starti seati endale eesmärgiks koht esikümnes ning see ka saavutati. Paika pandi

Rapla maleva meeskonna liige Hannes Brük lahendamas relvaülesannet.

Foto: KARRI KAAS

kaks põhimõtet. Esimene neist oli mitte ära anda elusid ehk hoiduda vastutegevuse eest ning teiseks sooviti igasse kontrollpunkti jõuda õigel ajal või väikese varuga. Kõik, mis tuli peale selle, oli boonus.

Niinemets rääkis, et mõned üksikud elud tuli küll võistluse käigus ära anda, kuid igas kontrollpunktis oldi õigel ajal kohal ning see andis võimaluse saavutada hea tulemus.

Võistluse käigus tuli soo-

ritada mitmeid ülesandeid. Mõned näited: täpsuse peale tulistamine automaatrelvast, orienteerumine, loomade äratundmine nende kolju järgi ning takistusraja läbimine. Kõige ajamahukam ja olulisem oli läbida edukalt luureülesanne. Selleks oli üheksaruutkilomeetrise maa-alal ära peidetud vastase üksus ning võistlejate ülesanne oli see üles leida, korjata luureandmeid ning koostada raport. Silver Niinemets rääkis, et neil õnnestus küll vastase asukoht kindlaks teha, kuid tugevast ringkaitsest läbi tungida ei õnnestunud. "Kõige paremini see meil just ei läinud," sõnas Niinemets.

Lisaks vastastele tuli rajal rinda pista ka ilmatingimuste ja maastikuga. Niinemets rääkis, et teisipäeval saadi küll suur sahmakas vihma kaela, kuid muidu olid olud igati soosivad, sest suurt palavust taluma ei pidanud. Ka looduslikud tingimused olid tema sõnul soosivad, sest palju sai liikuda ilusas männimetsas ning vähem võsas. Sõiduteid tuli loomulikult vältida ning liikumine pidi olema varjatud. Kogu olemise tegi raskemaks muidugi ka see, et võistluse käigus jäi uneaega napiks.

"Ühe korra sain magada kuus tundi järjest, aga muidu sai magada ühe tunni kaupa," rääkis Niinemets. Nii temal endal kui ka meeskonnakaaslastel olid varasemad kogemused Põrgupõhja retkelt. Kui kahte võistlust võrrelda, on admiral Pitka luureretk

ajaliselt natuke pikem ning rajal sooritatavad ülesanded on rohkem militaarset laadi. Sarnane on see, et mõlemad võistlused lõpevad lõpujooksuga. Kuigi finišisse jõudmine annab loomulikult hea tunde, ütles Niinemets, et Põrgupõhja retkel on lõpujooone ületamine isegi ülevam, sest Pitka luureretke lõpujooksul on vähem takistusi ning sellevõrra on see Põrgupõhjust kergem.

Rahvusvahelise admiral Pitka luurevõistluse võitis Kaitseliidu Pärnumaa maleva esimene meeskond, teiseks tuli kaitseväge peastaabi ja kolmandaks Kaitseliidu Pärnumaa maleva teine võistkond. Võitjameeskonda kuulusid Valdo Hälvin, Taavi Tilk, Janno Lampp ja Erik-Jörgen Sempelton. Sama võistkond saavutas esikoha ka tänavusel Põrgupõhja retkel.

Admiral Pitka luurevõistluse lõpetas kakskümmend seitse võistkonda kahekümne üheksast startinud võistkonnast. Omavahel võtsid mõõtu Eesti, Belgia, Bosnia ja Hertsegoviina, Itaalia, Kanada, Leedu, Läti, Poola, Prantsusmaa, Rumeenia, Soome, Taani ja USA riigikaitseorganisatsioonide esindused. Parim välisriigi võistkond oli Rikama Soomest, kes saavutas neljanda koha. Võistluse peakorraldaja oli Kaitseliit ning nende sõnul on eesmärk mõõta reaalsusele võimalikult lähedastes oludes osalejate väljaõppe taset, relvastust/varustust ning kindlasti ka moraali.

Sügisest alustavad renoveeritud lasteaiad

Sügisel valmivad mitmes Raplamaa paigas renoveerimistööd lasteaedade juures. Uutes ja renoveeritud lasteaedades saavad lapsed hakata mängima nii Raplas kui ka Märjamaal.

Siim Jõgis

Näiteks Märjamaa lasteaias Pillerpall on renoveerimistööd planeeritud lõplikult valmima 31. oktoobril. Direktor Ene Mätas ütles, et etappide kaupa saavad tööd valmis juba varemgi.

Raplas Võsa tänaval asuv lasteaed Naksitrallid saab algavaks õppeaastaks endale rekonstrueeritud parkla koos valgustusega. Parkla rekonstrueerimisega on lahendatud ka sadevete ärajuhtimine, mis

Raplas Võsa tänaval asuv lasteaed Naksitrallid saab algavaks õppeaastaks endale rekonstrueeritud parkla koos valgustusega.

Foto: SIIM SOLMAN

seni oli seal suur murekoht. Tööd hetkel veel käivad, aga on jõudnud lõpusirgele. Rapla abivallavanem Triin Matsalu ütles, et tööde maksumuseks

on eelarves planeeritud 170 000 eurot.

Suured renoveerimistööd on kevadest saati käinud ka Päkapiku lasteaia juures

Raplas Metsapargi tänaval. Tööde eesmärk on hoone energiatõhusamaks muutmine. Renoveerimise käigus on hoone saanud uue soojustu-

se ja välisilme, katusele on paigaldatud päikeseenergia kogumiseks paneelid. Need hakkavad tootma vajalikku elektrienergiat lasteaia jaoks. Triin Matsalu ütles, et uus ventilatsioonisüsteem tagab hoones parema sisekliima. Tööde käigus uuendatakse ka osaliselt siseviimistlust. Lisaks saab lasteaia õueala teedevõrk uue asfaltkatte.

Rekonstrueerimistööde maksumus koos omanikujärelevalve ja elektriliitumisega on ligikaudu 1 041 000 eurot. Selle sees on ka SA Keskkonnainvesteeringute Keskus meetmest "Lasteaiahoonetes energiatõhususe ja taastuenergia kasutuse edendamine" saadav toetussumma 264 995 eurot. Tööde valmimistähtaeg on 23. august 2019 ning Triin Matsalu sõnul on töö ka graafikus. See tähendab, et Päkapiku lasteaia lapsed saavad uut õppeaastat alustada juba oma lasteaia ruumides.

Minna marmelaadid on nüüdsest mahedad

Foto: SIIM SOLMAN

Minna Sahvris leiavad aset muutused, sest ettevõtja Siret Elmil avanes võimalus siseneda oma marmelaadidega ka välisurule. See ajendas teda tavatootmiselt üle minema mahetootmisele.

Maris Adoma

Mille poolest siis marmelaadid nüüd teistsugused on võrreldes varasemaga? Vastus on, et varem kasutati tavalist suhkrut, nüüd on see asendatud ökoloogilise roosuhkruga. See on kasvatatud looduslike taimekaitsevahenditega ja seega puhtam. Kõige suurem muutus ettevõtja jaoks on aga tooraine päritolu. Varem võidi marju osta ükskõik kust ja kelle käest, aga mahetootmise puhul see enam nii ei ole. Nüüd tuleb

marju hankida kasvatajalt, kellel on vastav sertifikaat tõendamaks, et nende saadused on mahedad ehk kasvatatud ilma mürkidega.

Kogu protsessi tegigi keeruliseks see, et mahekasvatajaid on raske leida, sest neid, kes on sellise otsuse vastu võtnud, on vähe. "Palju on kulunud tunde otsimisele, aga olen praegu leidnud kõikidele sortidele tarnija, teen koostööd teiste mahetootjatega," räägib Siret Elmi. Üks Minna Sahvri koostööpartner on näiteks Taarapõllu Talu, kes tegeleb puuviljade, marjade ja köögiviljade mahetootmise ning töötlemisega. Nende valik on suur ning Elmi saab paljude oma maitsete jaoks tooraine just sealt.

Mis muutub aga tarbija jaoks? Ettevõtja sõnul jääb marmelaadide maitse samaks. Küll aga muutub maiuste kogus pakendis. Tavamarmelaade oli pakis 200 g, mahedaid hakkab olema 150 g. Põhjus seisneb tooraine kõrgemas hinnas.

"Mahe tooraine on kolm korda kallim, see mõjutab lõpphinda. Oleme paki kogust vähendanud, et inimesele oleks hind vastuvõetav," selgitab Minna Sahvri omanik.

Marmelaadidega sisenetakse Saksamaa turule

Miks aga üldse otsustati minna üle mahetootmisele? Põhjuseid on kaks. Siret Elmi pooldab ka ise puhtast toitu ning poeski teeb eelkõige valiku selle järgi. Kõige suurema tõuke andis aga võimalus siseneda marmelaadidega Saksamaa turule. "Läbirääkimised käivad Saksa turuga ja nende nõue oli, et tooted peavad olema mahetoodetud," põhjendab Elmi.

Minna võõrale turule on väikeettevõtjale suurepärane võimalus, eriti siis, kui seal ootavad ees abivalmid eestlased. Nimelt elab Saksamaal Märjamaalt ja Hiiuumaalt pärit abielupaar, kes otsustasid hakata

vahendama Eesti mahetooteid. "Neil on endal seal tekkinud suur kontaktivõrgustik, poeketid, kellega nad koostööd teevad," räägib Siret Elmi. Kui palju mõjutab välismaa turule minek aga tootmiskahtu, ei oska Minna Sahvri perenaine veel öelda. Kõike võetakse rahulikult ning tehakse samm-sammult.

Siret Elmi sõnul on plaanis hakata tootma ka marmelaade šokolaadis. Hetkel käib katsetamine, pakendi otsimine ja selle kujundamine. Naine ise loodab, et see saab teoks veel selle aasta sees. Rääkides aga mahemarmelaadidest, jõuavad need poodi augusti keskpaigas. Neid leiab Rimist Talu Toidab müügialadelt, Tartu ja Tallinna kaubamajast, Stockmannist, sadamatest, lennujaamast ning ka vanalinna poodidest. Raplamaal on Minna marmelaadid müügil Väärt Raplamaa Toote poes, käsitööpoe Süstik, Kodupoes ja Märjamaa Lemmiku kaupluses.

Puhkad kodust kaugel?
Võta kodukant ka kaasa!

RAPLAMAAL
Sõnumid

Kogu Raplamaa ühes ajalehes

Vormista tellimus: www.sõnumid.ee | tel: 489 2130 | Viljandi mnt.6 Rapla

OTSIME PINGINAABRIT!

Kas sa oled töötanud kohas, kus ürgne loodus kohtub moosda tehnoloogiaga otse sinu käte all? Kus sind ümbritseb valgus ja puhtus, sinu selga mudib massöör ning lõunad on pea tasuta? Ei ole? Siis on aeg kandideerida.

Kes see on?

PINGINAABER töötab CNC-pingil, kus tema käte alt tuleb ainult tippkvaliteetne toodang.

Mida ootame?

Kui sulle meeldib lõikuda ja pea lõikab nii tehnikas kui ka arvutioskuses sama teravalt nagu CNC-pink, siis see on suur pluss. Eelnev töökogemus CNC-pingiga annab kaks plussi juurde.

Mida pakume?

Meil on vinge uhiuus tehas ja mugav bussitransport. Massaaž, taastusravi ja sportlikud tegevused on lausa tasuta. Lõunad on samuti peaaegu tasuta. Suvel saad vineerist puhata kaks nädalat ja jõulude ajal nädala. Ülejäänud puhkuse võid ise valida. Töögraafikuga on peaaegu nii nagu Genka laulus – kolm tööl ja kolm vaba (päevased ja öised vahetused, vahetuse pikkus 12 tundi). Tööpäev algab vastavalt kas kell 8.00 või 20.00.

**KOHILA
VINEER**

Tunned, et sul on CNC OPERAATORI geenid?
Saada oma CV aadressile personal@kohilavineer.ee

Uku Masing - legend, kellest ei tohtinud rääkida

9. augustil oli Lipa koolimajas Uku Masingu 110. sünniaastapäevale pühendatud kirjanduskonverents "Pillipuhujad oleme...". Varasemad Masingule pühendatud konverentsid on keskendunud üldisemalt tema tutvustamisele, aga seekordsed ettekanded puurisid süvitsi Masingu erinevatesse uurimisvaldkondadesse.

Mari Tammar

Kuna minu eelnevad teadmised Uku Masingust olid üsna põgusad, püüan alljärgneva kirjutisega konverentsil kuuldu põhjal Masingut endale pisut lahti seletada, sest ainuüksi konstateerimine, et tegemist oli kirjaniku, usuteadlase, filoloogi ja teoloogiga, ei anna edasi selle mehe pärandi suurust.

Anne Kalf, kes on selle ja kolme varasemagi konverentsi eestvedaja, tunnistas möödunud nädala lehes, et kui Mikk Sarv teda kui värsket Raikküla vallavolikogu esimeest 1994. aastal Masingu sünnimusele kõnelema kutsus, et ta ei teadnud ka Masingust midagi. Et aga oma sõnu paremini seada, luges ta läbi ühe Masingu romaani ja toetus sõnavõtul sellele.

Tänavu tervitussõnu ütles Rapla vallavolikogu esimees Margus Jaanson nii palju pingutades ei olnud, vaid tunnistas ausalt oma teadmiste vajakajäämist ja avaldas lootust, et konverentsipäev avardab nii tema kui ka kohaletulnute teadmisi Masingu loomingust ja elutööst.

Põhjus, miks Masing meie jaoks üheltpoolt nii oma, aga samas nii võõras on, seisneb selles, et Masingu loome ja teadustöö jäi suuresti Nõukogude aja vang - jäi käsikirja ja levis vaid ümbertrükituna käest kätte. Masingu loomingut ja mõtteviisi tundis tema eluajal suhteliselt kitsas ring ning trükki hakkas see jõudma alles pärast tema surma. Piiskop Tiit Salumäe ütles oma avatervituses tabavalt, et Uku Masing oli legend, kellest ei tohtinud rääkida.

Keeleteadlane Tõnu Tender rääkis, et oma parimatel päevadel suutis Masing lugeda 1000 lehekülge päevas ja suurema osa loetust ka meelde jätta. Küllap on see üks põhjuseid, miks kirjandusteadlane Rein Veidemann ütles oma ettekande alguses, et on üksikuid, keda me saame nimetada eesti geeniusseks, ent Masing seda oli. "On hirmus armas, et me täna siin koos oleme, sest on 110 aastat eesti geeniusu sünnist. Kogu Eesti peaks seda tähistama! Aga et meiegi seda teeme, on see suur austusavaldus eesti geeniussele," ütles Veidemann.

Kui võtta siia kõrvale Luulelõunal Jaak Johansonit jutustatud lugu salapärasest käsikirjadega kohvritest, mis sisaldasid Masingu ilmumata käsikirju, saab selgeks, et tegemist on ühe väga suure, ent omamoodi saladusloori mähitud mehega, kelle elutööd selle mitmetahulisuse tõttu

on võimatu üheselt määratleda.

"Temast on raske vormida reljeefset kirjandusklassikut," viitas Veidemann ühele Hasso Krulli tsitaadile Masingust. Ka Vallo Kepp tõdes, et Masing oli väljaspool raame ja teda ei sobivat hästi paigutada ei luuletajate, teoloogide ega proosakirjutajate hulka.

Nii mõnigi ettekandja viitas Masingu eraklusele nii tema elus kui ka loomingus ning suurmehe tundele, et ta on absoluutselt üksinda oma teadmistega. "Tema hoomamatuse pärast jääme talle üksnes lähenema ja teeme üksnes katseid Uku Masingut mõista," ütles Rein Veidemann.

Masing kui müstilis-maagiline mõõde

Minu jaoks ehk kõige põnevama ettekande tegi noor usuteadlane Indrek Peedu, kes rääkis arengu ja evolutsiooni ideedest Uku Masingu loomingus. Kuigi Masing oli paljudes oma kirjatöodes kritiseerinud Darwini evolutsiooniteooriat, leidis Peedu, et Masingu arutlused on siiski evolutsionistlikud, lihtsalt Masing uskus teistsugust progressi. "Areng on püüe üha paremini mõista Jumalat, kes alati on ilmutanud vaid niipalju, kui inimene on parajasti võimeline mõistma - ilmutus ise on

Kirjandusteadlane Rein Veidemann rääkis Masingu luulekogust "Ehatuule maa", mille Masing oli pühendanud oma naisele Eha Masingule (neiupõlvvenimega Tuulemaa).

Kuna konverents kandis pealkirja "Pillipuhujad oleme...", olid ettekannete vahel ka muusikalised vahepalad. Rapla oma väike geenius Kert Vahtre avas flöödimänguga konverentsi teise osa.

aga muutumatu ja pidev," selgitas Peedu Masingu mõttekäike.

Masingule ei meeldinud see mõte, et kuldaeg on möödas, vaid ta uskus, et me saame end parandada ning inimarengu järgmises etapis on maailm terviklikum ja inimene Jumalaga lähem.

Lugesin hiljuti kaasaegse India vaimse õpetaja Sri Amma õpetust, kes räägib sellest, et kunagi pidi inimene virgumiseks tohutult vaeva nägema, aga täna on Sri Amma sõnul inimene virgumiseks valmis.

Nende kahe mehe mõttearendused haakuvad minu arvates hästi. See näitab esmalt seda, et Uku Masing oli oma ajast ees, sest mõtted, mis võisid kolmekümnendatel mõjuda võõristavalt, on tänastes spirituaalsetes käsitlustes väga levinud. Teiseks võib arvata, et muuhulgas ka budismi uurinud mehena võis tal ka endal spirituaalseid kogemusi olla.

Pärast Rein Veidemannit ettekannet tekinud arutelus ütles Kristiina Ehin, et Masingu luulest rääkides võiksime kasutada mõistet müstilis-maagiline mõõde. Arvan, et seesama sõnapaar sobib ka kõige paremini Ukut ja tema loomingut laiemalt defineerima, sest mahutab endasse piisavalt palju, ent jätab alles selle salapära, mis Masingut ja ta mõtteilma ümbritseb.

Uku Masingu 110. sünniaastapäevale pühendatud konverentsil kõnelesid keeleteadlane Tõnu Tender, usuteadlane Indrek Peedu, kirjandusteadlane Rein Veidemann, bibliofiil Vallo Kepp, kirjandusteadlane Külliki Kuusk ja Uku Masingu pärandi hoidja ja projektijuht Anne Kalf.

Pärast konverentsi ettekandeid tehti jalutuskaik Masingu sünnikodu Einu talu õuele, kus esinesid teiste seas ka Margus Mikomägi, Ly Seppel-Ehin ja Vio Aitsam.

Augusti Rock toob kohale mitmekülgsed noortebändid

Sel laupäeval võõrustab Kohila Tohisoo mõisapark noortebände, kellest enamik toob lavale roki, kuid üles astuvad ka räpparid ja popmuusikud. Teoks saab kolmas Augusti Rock!

Mariliis Vest

Idee korraldada Kohilas üks *rock*-festival sündis ühe eestvedaja Andreas Palli sõnul, kui tema bändi liikmetel tekkis soov rahvale esineda. Siis leiti, et võimaluse võiks anda ka teistele noortebändidele. Suurem osa festivali ansambleid on siitsamast Rapla- ja Harjumaalt, kuid seekord on kohal ka noortebänd Võrust. Enamjaolt on tegemist *rock*-festivaliga, kuid Pall leiab, et mitmekülgsus rikastab ning vahelduse mõttes astuvad üles ka räpparid ja popmuusikud. Nii leiab tõenäoliselt midagi oma maitsele iga külastaja, arvab ta.

Augusti Rock toimub kolmandat aastat. Esimesel korral hüpati Palli sõnul täiesti pea ees tundmatusse vette. Toona oli korraldaja 15-aastane

poiss, kes ei teadnud, mida ühe ürituse korraldamisel vaja teha on: alates rohkest aruandlusest, lõpetades lubade küsimisega päästeametilt, valdast, keskkonnaametist ja nii edasi. Aastatega on kogemustest õpitud, ning nüüd läheb noormehe sõnul ürituse korraldus juba libedamalt. „Nüüdseks on juba enam-vähem teada, mis hinnaga saab ja kuidas küsida ning leida sponsoreid.

Kõige rohkem oleme tõenäoliselt õppinud, et asju ei tasu jätta viimasele hetkele, kuigi peab tõdema, et seda tuleb ette veel praegugi,“ naljatab ta. Peamiseks motivaatoriks endiselt üritust korraldada on Palli sõnul asjaolu, et iga aasta õpib aina rohkem ja saab uusi kontakte ning tutvusi, mis tulevad elus kasuks, eriti kui bändiga kuhugi jõuda tahetakse. Mööda külge ei jookse maha ka see, et lisaks muusika tegemisele ja esinemisele näevad korraldajad, kuidas muusikamaailma hammasrattad töötavad.

Sponsorite leidmine ei ole noormehe sõnul sugugi keeruline. „Kuna tegemist on kultuuriüritusega, mida korraldavad noored ja mis on peamiselt suunatud noortele võima-

luse andmiseks, aitavad kohalikud ettevõtted hea meelega, mõned ka kaugemalt. Kuigi jah, päris paljudele kirjadele ja telefonikõnedele ei saanudki vastust,“ tõdeb ta.

Korraldajatiimil on mitmeid ootusi: et kõik läheks plaanipäraselt, et ilm oleks hea, et inimesed tuleksid kohale, et noored saaksid oma loomingut rahva ette tuua ja et publik näeks, et tegelikult on noorte seas väga palju väga mitmekülgsed ja andekaid bände ja artiste. „Ei ole nii, et ainult suured tegijad suudavad anda häid kontserte. Kokkuvõtteks – et oleks üks mõnus ja hubane festival!“

Pall ütleb, et kuigi tegemist on rokkfestivaliga, võib kohale tulla kogu perega. Ta innustab inimesi võtma aeg maha ning tulla istuma kaunisse mõisaparki ja nautima lavashow'd, mis tuuakse paljudele taskukohase hinnaga koduõuele kätte.

Mille poolest erineb Augusti Rock teistest üritustest? „Mina ei ole kursis, et tehakse sellist muusikafestivali, kus kaheksakümmend protsenti esinejatest oleks noored, kes alles alustavad oma muusikuteed,“ arvab Pall.

SKIVE maitsestab oma muusikat eri žanritega

Küsimustele vastasid bändiliikmed

Kirjeldage lugejatele oma muusikat ja inimesi, kes bändis on.

Kuna tegemist on üpriski uue koosseisuga, pole ühte kindlat stiili veel välja arenenud. Küll aga panustavad kõik liikmed oma maitsega ja muusika, mida hetkel teeme, on segu rock'n'rollist ja alternatiivsest rokkist. Lisaks on sellele segule aeg-ajalt maitsestamiseks lisatud näputäis funkki, indiet, jazzi ja nii edasi.

Kristjan Köva, bändi ninamees, solist ja rütmikitarrist kirjutab lauludele sõnu, juhib ja koordineerib bändi tegemisi, näitab näpuga ja tegeleb tehnilise poolega. Alex Kurjama, kitarrist, võlub taskust pidevalt riffe, millest on saanud alguse enamik meie laulud ning nendele lugudele annab ta särtsu oma mahlaste soolodega. Poiss on küll tihti laisk, aga kui ta päriselt teeb seda, mis meeldib, siis ta teeb seda hästi!

Helena Kurjama - ei kohta just väga tihti naistrummarit, eriti veel

nii noort. Ta küll istub vaikselt omaette trummide taga, kuid on meie bändi alustala, vundament ja see, kes mängib ennastohverdavalt nii, et teised saaksid särada. Kui Helena midagi ütleb, siis ütleb ta teravalt ja asja pärast, tühja loba ta ei aja.

Andreas Pall, bassimees, rütmimasin ja perfektsionist toob välja iga vea ja ei peatu enne, kui asi pole täiuslikkuseni lihvitud. Vaatab kaugelt kogu pilti ja sulatab partiid üheks, toimivaks tervikuks.

Mida sümboliseerib SK!VE?

SKIVE on muidu Briti släng, mida võib tõlkida kui laisk ja nihverdaja, kuid meie valisime selle bändi nimeks lihtsalt sellepärast, et meeldis kiriapilt ja kõla ning usume, et bänd teeb nime, mitte vastupidi.

Spotify's olete esindatud. Kas teil on ka album või hetkel veel ainult singlid?

Hetkel on kaks singlit jah kõikidel suurematel muusikaplatvormidel kuulatavad, plaan hetkel salvestada piisavalt lugusid, et saaks välja anda EP, kui sellega hästi läheb, siis hakkame albumi kallal töötama.

Kas sa oled töötanud kohas, kus ürgne loodus kohtub moodsa tehnoloogiaga otse sinu käte all? Kus sind ümbritseb valgus ja puhtus, sinu selga mudib massöör ning lõunad on pea tasuta? Ei ole? Siis on aeg kandideerida.

Kes see on?

Operaator on meie O ja A. Ilma temata jääksid tootmisliinid seisma ja kvaliteedinõuded visataks prügikasti.

Mida ootame?

Ootame kohusetunnet ja valmisolekut graafikuga tööks. Ette tuleb ka 12-tunniseid öövahetusi. Mis aga ei tähenda, et vampiirid oleksid teretulnud. Palume diskrimineerimise pärast vabandust.

Mida pakume?

Meil on vinge uhiuus tehas ja mugav bussitransport. Massaaž, taastusravi ja sportlikud tegevused on lausa tasuta. Lõunad on samuti peaaegu tasuta. Suvel saad vineerist puhata kaks nädalat ja jõulude ajal nädala. Ülejäänud puhkuse võid ise valida. Töögraafikuga on peaaegu nii nagu Genka laulus – kolm tööl ja kolm vaba (päevased ja öised vahetused, vahetuse pikkus 12 tundi). Tööpäev algab vastavalt kas kell 8.00 või 20.00.

Tunned, et sul on OPERAATORI geenid? Saada oma CV aadressile personal@kohilavineer.ee või helista +372 5688 8517

**KOHILA
VINEER**

Kas sa oled töötanud kohas, kus ürgne loodus kohtub moodsa tehnoloogiaga otse sinu käte all? Kus sind ümbritseb valgus ja puhtus, sinu selga mudib massöör ning lõunad on pea tasuta? Ei ole? Siis on aeg kandideerida.

Kes see on?

Töstujuht juhib töstukit. Laadib toodangut ning materjale peale ja maha, väljastab ja võtab vastu kaupa ning kontrollib dokumente.

Mida ootame?

Ootame kohusetunnet ja töstukiga töötamise oskust. Töökohal ise raskusi töstma ei pea, seda võid teha pärast tööd jõusaalis. Ettevõtte kulul!

Mida pakume?

Meil on vinge uhiuus tehas ja mugav bussitransport. Massaaž, taastusravi ja sportlikud tegevused on lausa tasuta. Lõunad on samuti peaaegu tasuta. Suvel saad vineerist puhata kaks nädalat ja jõulude ajal nädala. Ülejäänud puhkuse võid ise valida. Töögraafikuga on peaaegu nii nagu Genka laulus – kolm tööl ja kolm vaba (päevased ja öised vahetused, vahetuse pikkus 12 tundi). Tööpäev algab vastavalt kas kell 8.00 või 20.00.

Tunned, et sul on TÖSTUKIJUHI geenid? Saada oma CV aadressile personal@kohilavineer.ee või helista +372 5688 8517

**KOHILA
VINEER**

Välja talu õue sissesõitu Sikeldi külas raamistab külluslik istutusala.

Fotod: ULVI BLANDE Õdus istumispaik, kus saab nautida õite ilu.

Kauneimaid kodusid ühendavad veesilmad ja maakivid

Eelmisel neljapäeval, 8. augustil tunnustas Raplamaa Omavalitsuste Liit (ROL) Raplamaa kauneimaid koduaedasid. Teist aastat on see üritus olnud piknikuformaadis ja kohaks valitud üks kaunimatest kodudest. Sel aastal lubati ja lausa kästi tallata Linda ja Vello Kivimurru aias Sikeldi külas Välja talus.

Palvet, et vihma ei tuleks, võttis taevataat kuulda. Samuti oli justkui ekstra külaliste jaoks just sel päeval muidu väga tuulises paigas vaid kerge tuuleke. Öhtu taustaks tegid meeleolumuusikat Janne Suits ja Kristi Kool. Kuna piknikupaik asus Rapla vallas, sai tervituseks sõna Rapla vallavanem Meelis Mägi, kes ütles, et kaunite kodude loomist ei saa mõõta rahas, selle taga on inimeste enda töö, armastus ja tahe seda teha. Kokku olid omavalitsused esitanud kaheksa nominenti, kellest kolm esitati ROL-i kauni kodu komisjoni otsusega Eesti Vabariigi presidendile tunnustamiseks. Iga nominendi kohta luges ROL-i tegevjuht ja konkursi eestvedaja Silvi Ojamuru ette lühikese tutvustava teksti.

Linda ja Vello Kivimurd, Sikeldi küla, Välja

Kivimurdude kodu rabab külastajaid juba oma suurusega, koos pargialaga on krundi pindala ligikaudu hektar. Kodu rajamisega Sikeldisse

alustasid Kivimurud 2007. aastal. Varem elasid nad Mitsurinis (Valtu küla), kuid sealne karmi käega sovhoo-sidirektor pani neid tahtma rajada oma kodu mujale. Praeguses paigas olid Linda sõnul vanasti sovhoosi karjakoplid ja vanade hoonete varemed, mille asemel on nüüd tänapäevane elamu. Aia rajamisega alustati üheksa aastat tagasi ja selliste mõtetega, et kui teha, siis juba suurelt, nii et aias on suured kompaktsed istutusosalad. Aianduslikku haridust Lindal ei ole, kuid taimi ta tunneb, kuna on agronoom. Ta on lilleseadekursustel käinud ja 25 aastat lillepoes töötanud.

Lahkelt oli ta nõus kõigile tänuürituse osalistele aiatuuri tegema. Kuid enne seda oli tal viktoriiniküsimus: kes on see, kes ta kurgid ära sööb. Isegi traatvõrgule on auk sisse näritud. Pakuti nii kitse, vesirotti, mets-siga, peremees Vellot kui ka koera. Ükski neist pole õige. Kindel on see, et tegemist on kellegi karvasega, kes kõrvalolevaid arbuuse aga ei taha.

Veganloomi on Väljal teisi. Perekoer on täiesti hull tomatite ja kurkide järele ning sööb hea meelega ka marju. Nüüd on ta küll õpetatud sööma vaid mahakukkunud marju.

Mingil veidral põhjusel võtsid kolm meest end Lindale sappa, kui juttu tuli viinamarjadest. Meestel oli vaja kindlasti teada ja näha, kuidas tal need kasvavad. Suur viinamarjade kasvahoone avaldas tõesti muljet. Viljadest midagi teha ei jõua, kuna pidevalt käib neist tirt-suparv ehk lapselapsed üle.

Sõnadel on suur jõud ja vahel võib liigne uhkeldamine asja ära sõnuda. Linda tõi näite, kuidas tal Mitsurinis astilbed praktiliselt ei õit-senud, Sikeldis aga näitasid oma ilu kaheksa aastat. Kuni ta selle infoga uhkeldas. Selle peale võttis külm kaks korda taimed ära.

Linda lillepeenardes jääb silma, et koos on palju erinevaid taimi. See on tal teadlikult tehtud, et õieilu ühes peenras jätkuks kauemaks. Koos on taimed, mis õitsevad eri aegadel, kuid mille värvid on sarnased.

Maja ees asub ka pere nõupidamiste laud, millel keeratav keskosa ja ümber rasked puust toolid, et tuulega minema ei lendaks. Kivimurdude aed on eriline ka marjaaia poolest, kus kasvavad just metsamarjad - pohlad, musti-

kad, jõhvikad, metsmaasikad. Maja taga tõmbab aga pilku kilpkonnakujuline kivi ja väike veesilm.

Ulvi ja Aivar Pähklemäe, Rabivere küla, Raadiku

Komisjon tõi selle kodu puhul välja, kuidas looduslik keskkond on oskuslikult ära kasutatud ja loopealseid kadakaid on kenasti eksponeeritud. Need vanad jändrikud kadakad jäävad Raadikule söites kohe esimese asjana silma, tekitades tunde, justkui oleks Saaremaale jõudnud. Sama tunne on ka teistel olnud. Aivar meenutas, kuidas üks majaehitusel abiks olnud sõber kadakate vahele joogise peaga magama oli jäänud ja ärgates sõnanud, et kõike muud ta mäletab, kuid praamisõitu küll mitte.

Kunagi oli Ulvi ja Aivari kodu asemel mets ja karjamaa, mis oli Aivari lapsepõlvepaik. Kui Pähklemäed 2005 endale sinna kodu hakkasid rajama, otsustati võimalikult palju metsa ümberringi alles jätta. Juurikad aga ei võimalda seniajani murutraktoriga niitmist, enamik kohti vajab trimmerdamist.

Kuigi kõrvaltvaatajale jä-tavad paljude taimeliikidega kiviktaimla, lillepeenrad ja tarbeaad väga hea mulje, ei ole pereema Ulvi praegu ise nii rahul. Suvi oli kuni praeguse hetkeni väga kuiv ja raske

oli taimi elus hoida. Kuna tegemist on lootalaga, on seal mulda vaid kuni paarkümmend sentimeetrit. Just kaks viimast aastat on nii Ulvi kui ka Aivari sõnul kuivade ilmade tõttu rasked olnud, tohtu aeg on kastmisele läinud.

Ulvi on hommikuinimene ja toimetab suvisel ajal varalgest saadik väljas. Kord hommikul ei suutnud Aivar teda kuidagi leida. Lõpuks veevooliku järgi minnes leidis ta naise kastmast. Hommikuse aias tegutsemise kohta rääkis Ulvi veel, kuidas tal kunagi poeg oli arvanud, et rotid krabistavad hommikul

kell kuus seina taga. Tegelikult toimetab Ulvi akna all aias.

Suuri plaane Ulvil ja Aivaril oma aiaga ei ole. Kuid seda tuleb ikka ette, et köögis istudes tekib mõte mingeid taimi ümber istutada. Vanemate lootus on, et kunagi võtab poeg majapidamise üle. Otsest taimehuvi pojal küll pole, kuid kive kiviktaimlasse on ta emal aidanud vedada küll. Võimalik, et aiapidamise pisik tabab hoopis mõnda lastelastest. Juba praegu on näha, kuidas üks neist sama agaralt nagu Ulvi kunagi oma vanaema sabas olles närtsi-

Tiigi maja Kaereperes.

Raadiku talu maitsekalt kujundatud koduõu koos veesilmaga.

Roosidega kõrgpeenar.

Fotod: KADRI PAJU

nud lilleõisi kimpu seadis.

Palju on Ulvilt ja Aivarilt nende elutut terrassi vaadates küsitud, kus nende puhkenurk on. Mõlemad aga leiavad, et kodus tegelikult korralikult puhata ei saa, ikka leiad midagi, mida vaja teha ja sättida. Nii et vahel tuleb voolikud lihtsalt nurka visata ja kodunt natukene kaugemale saada.

Ulvi on aia loomisele lähenenud loovalt ja mänguliselt. Kiviktaimlani jõudis ta tänu sellele, et mullaga tuli palju kive maa seest välja ja need oli vaja kuhugi panna. Kaevu

ümbrus, maja küljealune, roosipeenar - kõik on kividest oma osa saanud.

Ive ja Ain Vainu, Kaerepere, Tiigi maja

Vainude aias saab tõmmata paralleele Pähklemäede aiaga. Samamoodi on tegemist uue majaga, kus aed läheb üle metsaks ja kasutatud on palju kive. Võrreldes aga näiteks Kivimurdude aiaga, on aiapinda palju vähem. Aini sõnul ei ole see aga üldse halb, vanus tuleb ju aina peale ja suurt aeda ei jaksaks nad hooldada.

Kõige keerulisem kogu maja ja aia rajamise juures on olnud Aini sõnul metsalangetamine. Osa võimaste puude kände jäeti alles ja need on nüüd osa aiast. Majaehitusega alustati 2009. aastal ja aia rajamisega neli aastat tagasi. See on nüüd Ive sõnul esimene aasta, kus tal peenrad on enam-vähem taimi täis.

Kohe alguses jäävad Vainude aias silma puhtad peenraääred, mis on tehtud servategijaga. Maja taga aia ühes ääres on väike looduslik tiik, mille ääres käivad talvisel ajal kitsed (ja Vainu-

de lapselapse sõnul elavad kollid). Ain rääkis, kuidas ta käib igal hommikul kitsi terrassil tervitamas ja loomad on sellega harjunud, ei karda enam.

Kõige pilkupüüdvam osa Vainude aias on maja taga asuv kividega vooderdatud veesilm ja isetehtud oja, mida toidab katuseräästast tulev vesi. Süsteem on pumba ja torudega ehitatud, nii et vesi käib pidevalt ringi. Ain rääkis oja rajamise kohta, et Ive hakkas seda tegema siis, kui tema töö oli, nii et koju jõudes arvas ta esialgu, et metsaad

on neil aeda sonkimas käinud. Kivide kohta lisas ta, et kui normaalsed inimesed käivad rannas päevitamas, siis nemad käivad kive korjamas.

Oja on ka Vainude lapsele lemmikkoht. Muud ei oleks õnneks vajagi kui jalgpidi vees solberdamist. Ka sünnipäevapeol oli lastekari üle oja mineval sillal veega mänginud, lastele rajatud majake oli täiesti unustatud.

Mingit plaani, kuidas oja ääristavat lillepeenart rajada, Ivel ei olnud, lihtsalt lõi labida maasse ja hakkas tegema. Kuid valmis peenar ja üldse kogu aed pani komisjoni liikmed lausa ahhetama, kuna kõik näeb välja nagu maastikuarhitekti tehtud. Mingit aianduslikku haridust Ivel aga ei ole. Tal lihtsalt on head silma, tahe julgeid lahendusi proovida ja oskus omavahel

värve ja vorme sobitada.

Ka Vainude tarbeaed näeb väga korralik ja korrektne välja.

Maja ees asuvate elupuude kohta sõnas Ive, et esimesed said ostetud Maximast. Alguses olid need sorigu nagu rebasesabad, kuid niipea kui sai lausunud mõned ähvardavad sõnad äraviskamise kohta, hakkasid elupuud ilusti kasvama. Samamoodi mõjus mahavõtmise ähvardus ploomipuudele, mis kiiresti ja palju ploome hakkasid andma.

Kõiki kodusid ühendav teema oli veesilmad ja kivid, kuid iga kodu oli oma näo ja olemisega, sobides kokku just sealse pererahvaga. Selliste aedade külastus inspireerib ennastki tegema ja ka tava-pärasest rohkem märkama ilusaid aedu ja kodusid.

Kõige pilkupüüdvam osa Vainude aias on maja taga asuv kividega vooderdatud istutusala veesilma ja oja.

Fotod: ULVI BLANDE

Kaunima kodu nominentide iseloomustus

Rapla valla Atla küla Sillaotsa pererahva Signe ja Aarne Havamaa kodu kohta sõnati, et maja, kõrvalhooned, lilleaed ja puisniit on tehtud omanike enda soovide järgi, et kodu ja ümbrus korras oleks. Kõik lammutus- ja ehitustööd on Signe ja Aarne 20 maal elatud aasta jooksul teinud ise.

Leida ja Toivo Jõenurme kodu Rapla linnas Lepiku tn 7 kirjeldati kui liigirikast aeda, kus ilu ja tarbeaed on oskuslikult üheks tervikuks põimitud. Aias on mõnusad istumiskohad ja iga aastaeg toob välja aia ilu.

Gertrud Padu ja Olev Nisumaa Härma maja kohta Märjamaal Paljasmaa külas sõnati, et see on koht, kus elu keeb. Palju on mõeldud ja tehtud noortele. Rajatud on ait jõutreeningute jaoks ja atraktsioone nii sportimiseks kui ka mängimiseks.

Margot ja Andres Adra on Kehtna vallas Kaereperes Väike-Kaldal rajanud koha, kus on maapinna reljeefi arvestades rajatud kaunis ja nauditav koduaed. Haljastuses on kasutatud arvukalt okaspuuvorme ning istumiskohad, terrassid ja grillmaja on otstarbekad ja hästi läbi mõeldud.

Eripreemia saanud **Suure-Jaagu talu kohta, mille Märjamaa vallas Lokuta külas on rajanud Gerda ja Mati Terestäl**, sõnati, et komisjon tunnustab neid eriti selle töö eest, mida nad on teinud taluhoonete rekonstrueerimisel. Pikemalt saab Terestälide kodust lugeda tagakülje loost.

Kolm kodu, mis esitati presidendile tunnustamiseks, olid **Ulvi ja Aivar Pähklemäe Raadiku maja Rabivere külas Kohila vallas, Ive ja Ain Vainu Tiigi maja Kaereperes Kehtna vallas** ning piknikupaigaks olnud **Linda ja Vello Kivimurru Välja maja Sikeldi külas Rapla vallas**.

Kirsti Solvak: Õnnelikuks teeb see, kui metsa taga on raba

Esmaspäeval, 19. augustil vahetub Kohila gümnaasiumi direktor. Ameti paneb maha senine direktor Neeme Lumi ning ohjad võtab üle Kirsti Solvak.

Siim Jõgis

Koolitöö ei ole talle kaugeltki võõras. Viimastel aastatel on ta juhendanud Kohila Keskkonnahariduse Keskust, mis on teinud gümnaasiumiga tihedat koostööd. Samuti on ta töötanud samas koolis füüsikaõpetaja ning arendusjuhina.

Solvak tõdes, et võtab uue ameti üle hingevärinal. Nii suurt asutust ta varem juhatanud ei ole. "Esimene aasta läheb kindlasti sisseelamise peale. Hea meel on selle üle, et mul on olnud võimalik kõrvalt jälgida Jaan Reimundi tööd direktorina, keda ma pean oma ala korüfeeks. Samuti on mul olnud võimalik õppida teiste suurte meeste selja taga nagu Raivo Heinaru, Neeme Lumi ja Jaanus Kallion," rääkis Solvak. Jaanus Kallion on Ääsmäe põhikooli direktor.

Ent kui palju muudab ees seisvat tööd lihtsamaks see, et ta on Kohila gümnaasiumiga olnud seotud juba aastaid ning tunneb kollektiivi? "Ma ei tea, kas see teeb midagi lihtsamaks. See selgub töö käigus," sõnas ta. Kohila gümnaasium on teatavasti Rapla maakonna suurim kool, kus õpib rohkem kui 900 õpilast ning töötab 88 õpetajat. Viimase kahe aasta jooksul on kool saja õpilase võrra kasvanud. Juurde on neid tulnud nii Rapla- kui ka Harjumaalt. "Minu jaoks näitab see usaldust meie haridusasutuse vastu," ütles Solvak. Suuremat sorti muudatusi uuel direktoril plaanis ei ole. Viimastel aastakümnetel on kool olnud tugevates kätes ning kindlalt juhitud nii Raivo Heinaru kui ka Neeme Lumi poolt. Solvak ütles, et mõlemad mehed on teinud suurt tööd ning erilisi muudatusi pole kohe vaja hakata sisse viima. Töö jätkub

vastavalt kooli arengukavale.

Uue direktori esimene kokkupuude Kohila gümnaasiumiga leidis aset juba 2006. aastal, kui ta hakkas seal tööle füüsikaõpetajana. Sama tööd on Solvak teinud ka Rapla Vesiroosi gümnaasiumis ning Ääsmäe põhikoolis. Muide, nii praegune direktor Neeme Lumi kui ka Kirsti Solvak on füüsikaharidusega ning lõpetasid Tallinna Ülikoolis isegi sama kursuse.

Üks probleem, mis Eesti koole kummitab, on õpetajate nappus. Endise füüsikaõpetajana teab Solvak seda väga hästi, sest kõige suurem nõudlus ongi just reaalinete õpetajate järele. Ta tõdes, et Kohila gümnaasiumis on küll kõik vajalikud õpetajad praeguse seisuga olemas, kuid paari-kolme aasta pärast kerkib see probleem teravamalt päevakorraks. Kõik ametikohad siiski päris täis ei ole. Enne uue õppeaasta algust loodab Kohila gümnaasium leida enda kollektiivi veel ühe psühholoogi ning eripedagoogi.

Koolimetsa istutamine

Tänavu maikuus avati Kohila gümnaasiumi uus algklasside maja. Tähelepanuväärne oli selle juures rahastamis- mudel. Kogu rahastus tuli otse Kohila vallavalitsuselt. Solvak sõnas, et kohalik omavalitsus on olnud tõesti haridussõbralik ning uus algklasside maja on selle ehe näide. Uue direktori järgmine unistus on, et saaks ka vanad hooned renoveeritud, kuid selge on see, et tegemist ei ole odava projektiga. Küll aga valmib juba lähiajal moodne loodus- ja keskkonnalabor. Praegu seatakse seda üles ning loodetavasti jõutakse oktoobri lõpus avamiseni. Keskkonnalaborit rajatakse

koostöös Juuru, Hagudi, Kehtna, Kaiu ja Kurtna kooliga. Kui see valmis saab, hakkavad kõigi nimetatud koolide õpilased käima Kohilas praktilistes tundides. Kuigi katseseadmeid ei ole Kohila gümnaasiumis puudu olnud, saab selline labor olema ainulaadne. "Sellist looduslaborit meil varem olnud ei ole. See tuleb igati nüüdisaegne," rääkis Solvak. Kohila gümnaasiumi väärtusteks on pikka aega olnud loodushoid ja keskkonnasäästlikkus. Ühe näitena sellest võib tuua koolimetsa istutamise projekti. See tähendab, et igal Kohila gümnaasiumi esimese kuni kaheksanda klassi õpilasel on oma puu, mille eest ta hoolitseb. Koostööd tehakse selles osas Kohila Metsaseltsi, kohaliku omavalitsuse ning keskkonnahariduse keskusega. Vastav metsatukk asub Hageri algklasside maja vahetus läheduses. Ka Hageri algklassidehoone kuulub tegelikult Kohila gümnaasiumi alla.

Puude eest hoolitsemas käiakse kas jalgratastel või väiksemate klasside puhul bussiga. Solvak meenutas, et kui tänavu kevadel puid istutamas käidi, oli väljas külm ja sadas lõrtsi, kuid lastel oli ikkagi lõbus. "Olen näinud ka õpilasi koos oma vanematega seal oma puu eest hoolitsemas. See teeb südame soojaks," sõnas Solvak.

Tuumafüüsika

See on Solvak pärit tegelikult Saaremaalt. Seal alustas ta oma kooliteed Kaali koolis, mis asub kuulsa meteoriidikraatri ääres. Koolidirektori töö ei ole tema suguvõsas võõras, sest Kirsti vanaema töötas selles samas Kaali koolis direktorina tervelt kolmkümmend aastat. Pärast selle lõpetamist jätkas Solvak haridusteed Kuressaares II keskkoolis, praeguse nimega Kuressaare gümnaasium. Sealt edasi astus ta Tallinna Ülikooli, kus omandas magistrikraadi füüsikas.

See ei olnud tegelikult tema esimene valik. Kõige esimene kutsumus oli rahvuslik käsitöö, kuid sellele erialale ei õnnestunud õppima pääseda. Konkurents oli tihe, Solvak meenutas, et ühele kohale oli tervelt üksteist kandidaati. Juhuse tahtel sattus ta siis õppima füüsikat ning on ise ka seda õpetanud nii ülikoolis kui ka mitmes üldhariduskoolis.

Tunniajase vestluse käigus Kirsti Solvakuga saab kiiresti selgeks, et tegemist on laia silmaringiga ning intelligentse naisterahvaga. Ka tema huvid väljaspool põhitööd on paeluvad ja intrigeerivad. Kokku võib need võtta nelja märksõnaga – kasulikud taimed, tuumafüüsika, hobused ja käsitöö. Nendest kõigist võib ta kõneleda pikemalt. Võtame näiteks tuumafüüsika. "Mind on alati huvitanud radioaktiivsed kiirgused, sest ma olen selle põlvkonna laps, kui 1986. aastal toimus Tšernobõli katastroof. See teema on mind köitnud. Mul on olnud

suurepärane võimalus käia Eesti füüsikaõpetajatega CERN-is, kus saime lähemalt tutvuda Suure Hadronite Põrguti tööga. Suurepärane kogemus," rääkis Solvak.

Lisaks on ta juhendanud õpilastööd teemal "Radoon meie majades". Radoon on teatavasti keemiline element, mille kõik isotoobid on radioaktiivsed. Nimetatud õpilastööga mõõdeti radooni taset Kohila piirkonna majapidamistes. Solvak rääkis, et teatud Raplamaa piirkonnad on radooniohtlikud. Välja on toodud Kohila ja Kaiu, kus diktuoneemakilt asub maapinna lähedal. Sellest omakorda eraldubki radoon. "Kui on talumajad, kus ei ole keldrit all, siis seal võib olla radoonioht. See võib inimestel põhjustada muudatusi rakutasemel. Radooni on seostatud kopsuvähiga, aga üle ei maksa seda tähtsustada. Suitsetajatel on muidugi palju suurem tõenäosus jääda kopsuvähki," rääkis Solvak. Tuumafüüsika kõrval on tal sti-

Kirsti Solvak on väga laia silmaringiga naine, keda paelub ka näiteks tuumafüüsika.

gav huvi ka kasulike taimede vastu. Nende sekka kuuluvad nii ravimtaimed kui ka toiduks kasutatavad taimed, mida loodusest korjata saab. Üheks tema leivanumbriks võib pidada angervaksasiirupit, mis on omajagu kuulsust kogunud iga-aastaselt Hageri jõululaadal. Ikka ja jälle küsitakse tema käest, kas oleks võimalik seda osta.

Rabivere raba

Keskkonnatemaatikaga sidus Solvak end 2012. aastal, kui asus juhtima kolm aastat varem asutatud organisatsiooni Kohila Keskkonnahariduse Keskus. Tegemist on Rapla maakonnas ainulaadse keskusega, mis pakub keskkonnavalaseid programme lasteaiastele, kooligruppidele ning isegi täiskasvanutele. Aluse pani sellele 2009. aasta detsembris endine Kohila vallavanem ning praegune Riigikogu saadik Heiki Hepner. Kirsti Solvak tuli sinna esialgu tööle poole kohaga, sest samal ajal oli ta ka Kohila gümnaasiumi arendusjuht.

Pikka aega asusid keskkonnahariduse keskuse ruumid ühes korteris, mis asus staadioni vastas. Tänavu kevadel koliti gümnaasiumihoone vastehitatud ruumidesse. Nüüd, kui Solvak asub juhtima kooli, tuleb tal oma senisest ametikohast loobuda. Kahte ühendada oleks liiga keeruline. Kohila vallavalitsus on välja kuulutanud konkursi uue juhi leidmiseks keskkonnahariduse keskusele, kuid seni veel õiget kandidaati leitud ei ole. Solvak ise omale mantlipärijat valida ei saa ning ta ütles, et ehk sedasi ongi parem. Vastav otsus langetatakse kohalikus omavalitsuses.

Keskkonnahariduse keskuses tehakse meie maakonnas ainulaadset ning igati tänuväärset tööd. Eestis on teisisigi looduskeskuseid (näiteks Tartu loodusmaja ja

Pernova loodusmaja Pärnus), kuid meie piirkonnas on see ainuke. Solvak tõdes, et organisatsioon püsib püsti nende inimeste entusiasmi najal, kellele keskkonnateemad on südamelähedased. Kõik retkejuhid, kes lapsi loodusesse viivad, töötavad põhikohaga kuskil mujal. Suureks tugevuseks peab ta seda, et kõik nad on pedagoogilise haridusega. Kokku on koolitajaid üksteist.

Teiste seas käivad loodusretki läbi viimas näiteks Sipsiku lasteaia õpetaja Ingrid Hermann, loodusainete õpetaja Edith Maasik, kes oli esimene Kohila Keskkonnahariduse Keskuse eestvedaja. Samuti viivad loodusretki läbi Kadri Rütman, Meeli Jänes, Gert Küling ja geoloog Oliver Koit. Täna on nende teeninduspiirkond laienuv Raplamaa piiridest välja ning Rabivere raba ja kohalike metsade ilu on käinud nautimas ka õpilased Harju- ja Läänemaalt. Nende seas on Äasmäe ja Rocca al Mare kool ning mitmed Tallinna lasteaiad.

Suurimaks tõmbenumbriks ongi aja jooksul kujunenud nimetatud Rabivere raba. Seal räägitakse lastele nii turba tootmisest kui ka rabast puhkekeskkonnana. Kõige tihedamad ajad selliste retkede läbiviimiseks on sügis ja kevad. “Rabahooaeg kestab septembrist novembri esimeste nädalateni ning kevadel aprillis, mais ja juunis. Iga nädal võib käia mitu gruppi, kuid võib käia ka üks,” rääkis Solvak.

Kirsti elab koos oma abikaasa ja lastega Rabivere külas Kohila vallas. Maja osteti sinna 2001. aastal. “Täna vaadates oli see ainuõige otsus, aga tol ajal ma kindel ei olnud. Sündinud olen ma Tallinnas, aga kasvanud Saaremaal, kus metsa taga peab olema meri. Sedasi mõtlesin lapsepõlves, aga nüüd saan aru, et tegelikult teeb õnnelikuks see ka, kui metsa taga on raba,” rääkis Solvak.

Kirsti on Kohila gümnaasiumiga olnud seotud juba aastaid ning tunneb kollektiivi. Sellegipoolest tunnistab ta, et direktori kohta üle võttes tunneb ta kergest hingevärinat.

Fotod: ULVI BLANDE

Kohila Keskkonnahariduse Keskuse sõnastatud eesmärgid:

1. Võimaluste pakkumine süvendatud loodus- ja keskkonnavalase hariduse omandamiseks ja vabaharidusliku õppe korraldamine erinevates vormides.
2. Õppetöö toimimine väljatöötatud õppekava alusel.
3. Huvitegevuseks võimaluste loomine täiskasvanutele.
4. Laste ja noorte vabaaja sisustamine.
5. Keskkonnateadlikkuse edendamine ning keskkonnasõbraliku ja -säästliku eluviisi kujundamine.
6. Keskkonnainfo vahendamine.
7. Keskkonnavalaste vabahariduslike kursuste pakkumine.

Marko Mihkelson: Eestil ei ole palju eksimisruumi

Äsja täitus kevadel ametisse astunud valitsusel sada päeva. Sellest ajendatuna tegi Raplamaa Sõnumid intervjuu Rapla- ja Harjumaalt Riigikokku valitud Reformierakonda kuuluva Marko Mihkelsoniga. Toimetusest astus ta läbi reedel, 9. augustil teel Paidesse Arvamusfestivalile.

Inge Põlma, Tõnis Tõnisson

■ **Miks arvamusfestivalist nii palju arvatakse? Mida see tegelikult annab peale selle, et inimesed saavad samamoodi mõtlejatega vesteldes oma seisukohti kinnistada ja poliitikutel on hea võimaluse pildil olla?**

Minule on jäänud mulje, et poliitikuid sinna väga ei oodata. Eriti viimastel aastatel. Tegelikult võeti see idee põhjamaadest - Rootsi, Taani, kus sarnastel arvamusfestivalidel on läbi aja andnud tooni just nimelt poliitilised erakonnad, kes läbi demokraatliku otsustusprotsessi valitsuses või parlamendis peaksid need head mõtted kuidagi realiseerima.

Meil on sageli tekkinud valehäbi poliitikute suhtes ja poliitikud on selleks ka põhjust andnud, et juttu on palju, tegusid vähe, mis kasu sellest on. Või et see on koht, kus antakse võimalus üksnes ilusat juttu rääkida.

Ma olen käinud enamikul arvamusfestivalidel, nii kuulaja kui ka esinejana, ja vaatamata kriitikale, et seal esindatakse ammu teadatud arvamust, on see siiski selline koht, kus tulevad kokku eri valdkondade inimesed, kellel on Eesti või ka kohalikul tasandil huvi millestki midagi arvata ja võib-olla selle arvamusel ka midagi muuta. Me kõik teeme oma valdkonnas hommikust õhtuni tööd, aga meil puudub võimalus, aeg ja koht selleks, et oma mõtteid kontrollida või jagada. See on minu arvates väga tore platvorm ja ma usun, et see on traditsioon, mis jääb.

■ **Arvamusfestival tekkis Jääkeldri kokkusaamise järel. Selleks ajaks oli Reformierakond väga pikalt võimul olnud ja ühiskonnas oli tekkinud terav kriitika nende teerullipoliitika**

ja teiste seisukohtadega mitte-arvestamise suhtes, suhtumise vastu, et neile polegi alternatiivi. Jääkeldrid ja arvamusfestivalid pole suutnud neid pingeid leevendada ja selle tulemused olid näha viimastel valimistel. Reformierakond sai küll 29% häältest, aga väga paljud häälendasid tegelikult Reformierakonna vastu. Kas nüüd, kui Reformierakond on olnud opositsioonis, on aru saadud, et poliitikas on kompromissid vajalikud?

See on hea küsimus mulle, kes ma tänase päeva seisuga pole veel aastatki olnud Reformierakonna liige (*muigab*). Aga ma arvan, et minugi liitumine näitab, et see erakond on muutumises. Tegelikult kasvõi fraktsiooni laua taga on hoopis laiem sellest, mis võib-olla klassikaliselt on inimestel meeles seoses Reformierakonnaga. Nagu ma ka 2016. aastal, olles IRL-i parlamendisaadik, ütlesin, on igas normaalses demokraatlikus ühiskonnas hästi oluline, et kellelgi ei tekiks valeettekujutust sellest, et tema mõtted on ainuõiged. Dünaamilise demokraatia üks aluspõhimõtteid on see, ja võiks olla edukuse alus, et erakonnad värskendavad ennast. Ka sellega, et näevad poliitilist juhtimist teise nurga alt. Ehk üks asi on olla pidevalt vastutaja rollis, poliitika elluviija, aga opositsioonis on hästi oluline koguda mõtteid, sest uueks tulemiseks pead olema järelkult veenvam: miks sind on ikkagi võimule vaja või miks peaksid uuesti koalitsiooni tulema või seda juhtima hakkama.

Ma arvan, et Reformierakonnale on see ainult kasuks tulnud. Toetusnumbrid on hetkel 41%. Ühest küljest on see protest praeguse valitsuse suhtes ja ilmselt ei nähta peale Reformierakonna

üheski teises kas opositsioonis või parlamendist väljas olevas jõus hetkel seda, kes võiks valitsuse juhtimise üle võtta selliselt, et see ka Eesti huvisid teeniks.

Teiseks, ma arvan, oli juba valimiste hetkel tõus olemas. Kui me aasta alguses läksime aktiivsesse kampaaniasse, siis mäletatavasti Keskerakond selgelt juhtis ja kõik rääkisid, et see on ainult vormistamise küsimus, et Keskerakond võidab valimised, aga valimispäeval oli seis hoopis teistsugune. Selles mõttes oli see väga tugev mandaat nende seisukohtadele, mis on olnud järjepidevad. Järelikult oli ikkagi osa ka usaldusel nende inimeste suhtes, kes kandideerisid Reformierakonna nimekirjas. Kuigi jah, kindlasti nii Reformierakonna kui ka teiste erakondade puhul võib sellest 25 aasta pikkusest ajaloost tuua väga erinevaid näiteid.

■ **Mis seis praegu Reformierakonnas on? Äsja teatas Kalle Palling poliitikast lahkumisest ja ühe põhjusena nimetas erakonnasisest võitlust.**

Ma arvan, et Kalle tegi väga õige otsuse. Ta on noor inimene ja teda tundes paneb see valdkond, kus ta on ka poliitiliselt aktiivne olnud, tal silmad särada. Ma arvan, et see pole mingi trendinäitamine negatiivses mõttes. Inimesed tulevad poliitikasse, aga kui neil on mitu teistki karjääri, siis andku tuld.

Kui Kalle räägib sellest, et erakonnas on olnud sellist sissepoole konkurentsi rohkem kui väljapoole, siis võiks ju vastu öelda, et järelkult on erakond elav organism. Kui sisemine konkurents ära kaoks ja kõik oleks paigal ja üks tagatuba, siis mina... See oli üks põhjuseid, miks ma näiteks Isamaa ridadest lahkusin. Ma ei näinud enam

erakonnasisest vabadust, heas mõttes konkurentsi, mida näen praegu Reformierakonnas.

■ **Kuidas siis võib kokkuvõttes Reformierakonna praegust sisekliimat iseloomustada? Kas ollakse ühtne löögirusikas?**

Mina nägin seda löögirusikat valimiskampaanias. Ma olen kandideerinud päris paljudel valimistel alates 2002. aastast ja ma ei ole kunagi tunnetanud sellist ühtset meeskonda, tugevat ja teotahtelist löögirusikat, mis meil oli Raplamaal, aga ka üle kogu Eesti. Näiteks minu kampaaniameeskonda kuulusid kaks väga tublit noort raplamaalast - Doris Lisett Rudnevs Raplast ja Carl-Robert Reidolf Kohilast. Selle tulemuseks oli võit ja ka praegu on meie peamine eesmärk teha loomulikult kõik, et opositsioonipäevad ei veniks liiga pikaks. Aga nagu enne ütlesin, ma arvan, et see tuleb ainult kasuks. Kui keegi näeb, et see on erakonnale väga halb või et opositsioonis erakonnad lagunevad, siis pigem vastu-pidi. Praegu näen seda, et see professionaalsus - pean silmas nii poliitikategemises kui ka erinevates valdkondades - on küll selline, et Reformierakond on valmis kasvõi homsest valitsusvastutust võtma.

■ **Kellega koos?**

Matemaatika on väga lihtne. Erakond on väga selgelt ja üheselt nii enne kui ka pärast valimisi välistanud vaid ühe erakonna, kes osutus valituks Riigikokku, ehk EKRE. Ükski teine kombinatsioon ei olegi võimalik ilma Reformierakonnata. Aga enne peab see valitsus lagunema, siis saame rääkida, milline saab olema uus valitsus.

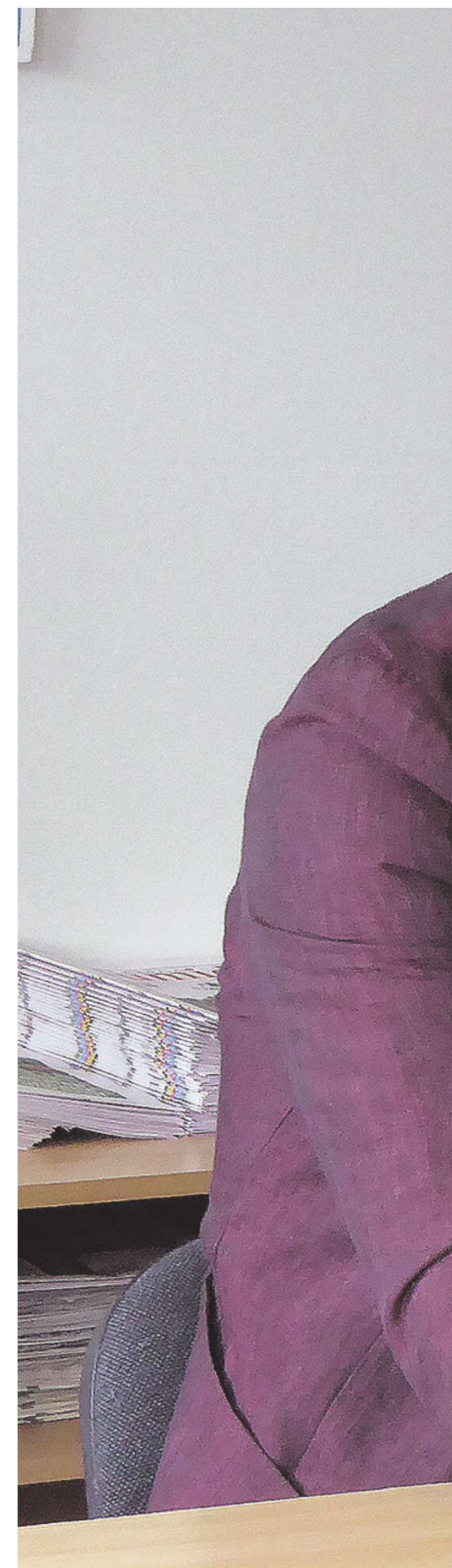
■ **Ja kuidas Toompealt vaadatuna tundub, kas praegune valitsus püsib veel 1300 päeva, nagu Jüri Ratas lubas?**

Ma arvan, et see oleks Eestile väga kahjulik. Aga seda peate küsima selgelt nägijatel, mina ei suuda tulevikku ette näha. Kahjuks on nii palju punaseid jooni poliitilise kultuuri kontekstis ületatud viimase saja päevaga,

et see muudab ennustamise keeruliseks. Just selles mõttes, et väarikust ja sõnapidamist on kõvasti kuritarvitatud. Ma usun, et poliitikas peaksid kehtima jätkuvalt need põhimõtted, mis puudutavad muuseas ka ausat lähenemist poliitikategemisele ja seda arusaamist on praegune valitsus oluliselt murendanud. Ja see polariseeritus, mis ühiskonnas on. Tõsi, kahjuks see ei ole ainult Eesti näide. Me näeme seda paraku läänemaailmas mitmel pool. See muudab keeruliseks ilmselt ka ükskõik millise teise koalitsiooni moodustamise.

Tõsi on see, et Eestil ei ole, ja ma pean ennekõike silmas julgeoleku, kaitse- ja välispoliitika konteksti, palju ruumi eksimusteks. Ka selliste eksimuste jaoks, mida oleme näinud viimase 100 päeva jooksul.

■ **Mida selles kontekstis tähendab välisminister Urmas Reinsalu väide, et välispoliitika jätkub väikeste muu-**

Marko Mihkelson: "Maineküsimumust ei saa käega katsuda. See, mida oleme näinud sellel kevadel, on võrreldamatu kõige varasemaga."

Foto: ULVI BLANDE

datustega? Eile (8. augustil) kinnitas valitsus välispoliitika põhialused aastani 2030.

Jah, ma kuulsin ka eilseid uudiseid, et mitu olulist dokumenti kinnitati, mis puudutavad meie välispoliitikat. Arengukava hakati ette valmistama juba eelmise aasta kevadel, lisaks ka Ameerika Ühendriikidega sügavamate julgeoleku-kaitsepoliitiliste suhete edendamist ja välisestimeerituse seaduse muudatuste eelnõud. Ma ei ole ühtegi nendest dokumentidest lõplikul kujul veel lugenud. Parlamendi väliskomisjon koguneb suvepuhkuse järel uuesti istungile augusti lõpus ja eks me siis vaata, millised need lõppformuleeringud on.

Ma praegu ei tahaks väga sügavaid järeldusi teha Reinsalu retoorikas, mis puudutab muutusi, aga võib-olla kõige tõsisem muutus, mida Reinsalu ise ei tunnista, on see, et nii otseselt tema kui ka valitsuse tegevus, ennekõike EKRE näol, on meid

surumas ohtlikku isolatsiooni, mis võib lõppeda Eesti langeumisega Venemaa mõjusfääri. Eesti jaoks on välis- ja julgeolekupoliitiline põhitelg alates taasiseseisvumisest olnud see, et me ei tohi enam mitte kunagi jääda ükski. See oli see, mis viis Eestilt iseseisvuse ja tõi kümnetele tuhandetele kannatusi 1930-ndate lõpus.

See tähendab, et me peame töötama välispoliitikas iga päev selle nimel, et meil oleks võimalikult palju liitlasi ja partnereid, kellele loota ja kellega koos Eesti julgeolekut tagada. Venemaa on väga selgelt Eesti julgeoleku eksistentsiaalne ohustaja ja ma näen seda ohtu kasvavana, mitte vähenevana. Siin on ainuke võimalus, et me töötame koos kõigi partneritega ega killusta ennast, nagu viimasel ajal olen tunnistanud, rohkem ühte paati Poola ja Ungariga, riikidega, kelle suhtes on meie lääne partneritel arusaam, et nende riikide tee on oht liberaalsele demokraatialle.

Pea siin silmas liberaalset demokraatiat tähenduses tugev õigusriik, võimude lahusus, vabad valimised, vaba sõna ja inimõigused.

Meie ülesanne on tegelikult omada normaalseid, häid suhteid mitte ainult USA-ga, kes toepoolt on kõige nähtavam jõud vastukaaluks nt Venemaale. Kui vaatame, kes täna Tapal tagavad NATO pataljoni koosseisus meie julgeolekut, siis on need Suurbritannia, Prantsusmaa sõdurid, kes vahelduvad taanlastega. Me ei saa panna munasid ühte korvi, isegi kui kellelgi on mõte, et meil on vaja suhelda süvendatult üksnes USA-ga. Nii Euroopa Liidu kui ka NATO püsimine ja võimalikult tugev ühismeel on olulised. Ma ei pea silmas Euroopa föderaliseerimist, millega inimesi hirmutatakse ja mida kusagilt ei paista, aga meile oleks kõige halvem see, kui satuksime sellisesse kahtlaste riikide nimekirja, kelle suhtes avalik arvamus Lääne-Euroopa

riikides tekitab küsimuse, et need seal ju ei jaga meiega samu väärtusi. Ma ei pea silmas, et teeme väravad lahti ja laseme kõik migrandid sisse, vaid ma räägin elementaarsetest demokraatlikest väärtustest.

Meil olid väliskomisjonis külas Ameerika mõttekodalased. Võtsime neid kolmekesi vastu, Eesmaa, Poolamets ja mina. Üks ameeriklane küsis otse Poolametsa käest, et te räägite siin, et tahate saada USA-lt miljardi euro ulatuses kaitseabi, aga mis alusel me peaksime teid toetama, kui teie erakonna juhid räägivad, et kui on must, näita ust, ja teevad teisi rassistlikke avaldusi. Ameerika Ühendriikide armees on väga palju neid, kes on erineva nahavärviga. Kuidas me saaksime üldse eeldada, et me peame oma inimesi veenma Eestit kaitsma, kui selleks vajadus on?

Mina kuulsin 1990-ndatest, kui ajakirjanikuna töötasin, kuni tänaseni esimest korda,

et keegi esitab sellise kõhkluse Eesti kohta.

■ Mis vastus oli?

Vastus oli umbes selline, et jah, see oli ühe inimese isiklik arvamus migratsioonikriisi tipp hetkel. Aga ei kõlanud vähemalgi määral kahetsust. Ma pean ütleva, et see on ainult üks näide. Võin tuua terve rea näiteid, millega olen viimase saja päeva jooksul kokku puutunud oma kontaktide kaudu teistest riikidest. Kõik need jutud sellest, kuidas Reformierakond või mõned teised on käinud ja ässitanud muud maailma üles EKRE vastu, on näide sellest, et ei saada aru, kuidas toimib tänapäeva maailm. Sõna on toepoolt vaba. Seda ma pean kõige ohtlikumaks arenguks meie välispoliitikas, mida kahjuks ma näen, meie välisminister ei tunnista.

■ Me oleme juba riigile tõsist kahju jõudnud tekitada.

Jah, sest me teame, et usaldust on hästi raske võita ja hästi lihtne on seda kaotada. Eriti praeguses kiirelt muutuv maailmas, kus info levib suurel kiirusel. Seda ei saa hoida ainult enda teada. Mõtleme, et me ainult kodus vaidleme nendel teemadel ja mujale see ei jõua, sest kes see ikka eesti keelt oskab, aga see on hästi lühinägelik. Moskva propagandistid ja strateegid hõõruvad ainult käsi, nähes, kuidas Eesti sisemiselt polariseerub, kuidas Eesti ühiskond on lõhutud vihakõnega, mida me oleme näinud ka valitsusliikmete poolt viimase 100 päeva sees. Just nimelt julgeoleku tagamise seisukohalt on see meie jaoks kahju, mida on väga raske tagasi teha.

Peavastutus on muidugi Jüri Ratasel. Ma siiski usun, et ta saab aru ja ma oleksin väga üllatunud, kui selguks, et ta ei saa aru, et tema juhitud valitsus on Eestile teinud kohati juba korvamatut kahju. Aga veel kord, seda alati räägitud maineküsimumust ei saa käega katsuda. See, mida oleme näinud sellel kevadel, on võrreldamatu kõige varasemaga.

■ Tooge mõni näide. Kuidas on muutunud suhtumine Eestisse ja eestlastesse?

Nagu ma ütlesin, meil ei ole üldse ruumi eksimumusteks. See ei tähenda, et me peame olema piinlikult eeskujulikud õpilased, täitma kõiki nõudeid, mis tulevad Euroopa Liidu tasandilt või muudest organisatsioonidest. Meil saab olla oma arvamus, oma seisukoht ja see debatt, mis eelmisel sügisel toimus rändepakti teemal, oli väga vajalik. Ka välispoliitikas näen sageli, et me ei pea debatte, sest kusagil keegi arvab, et hoiab lõpliku töö monopolit. Ma arvan, et meil on vaja seletada inimestele, miks me liitume nende rahvusvaheliste dokumentidega või miks meie jaoks on olulisem Euroopa Liidus olemine ja Euroopa Liidu tugevus, mitte mõranemine.

EKRE poole suuga räägib, et ei juhtuks midagi, kui Euroopa Liit laguneks. Juhtuks küll. Euroopa Liidu lagunemine lagundaks sisuliselt ka NATO. (Järg 14. lk)

Liikmesmaad on ju mõlemal suuresti samad. Kui nende vahel koostöö väheneb, toimub tõsiselt lahkkelisid, siis see mõjutab ka meie julgeoleku kõige olulisemat organisatsiooni NATO-t, kus võetakse vastu otsuseid konsensuse alusel. NATO laguneb niipea, kui ühte liikmesriiki rünnatakse ja teised kasvõi viivitavad oma otsusega tulla appi või mitte, kas käivitada artikkel viis või mitte. Minu arvates on väga vastutustundetu sedasi rääkida. Ka meie avaliku arvamuse küsitlused näitavad, et absoluutne enamus eesti inimestest näeb kasu Euroopa Liidus ja eurotsoonis olemisest.

Aga mainekontekst. Võtame digiriiki. Rahvusvahelises suhetes on Eesti nii unikaalsel positsioonil väikeriigi kohta, mille pärast meid kadestatakse. Meie e-riigi tuntus on meist pika kaarega ees. Ei peagi hakkama ennast tutvustama, vaid küsitakse, kuidas saaks meie kogemust e-valitsemises või e-teenustes rakendada. Nüüd, kus meil on väliskaubanduse ja IT ministriks inimene, kes räägib, et e-valimised on saatanast ja tuleb kõvasti uurida, kas see on ikka usaldusväärne, mis sõnumi see annab? Sinna otsa veel seegi, et ta üldse ei tahagi maailmas ringi liikuda, Eestit tutvustada, Eesti ekspordihuvide eest seista, rääkimata sellest, et väikeriigi seisukohast on ülioluline, et suudame ennast võimalikult lihtsalt teistele selgeks teha ehk räägime võõrkeeli. Milles seisneb Hollandi edu maailmas, nii kauplemises kui ka poliitikas, on see, et seal räägivad inimesed vähemalt 2-3 võõrkeelt. Eesti edu võti on see, et me oleme avatud maailmale. Praegu anname signaali, et Eesti tahab olla suletud. Nii nagu me olime kahjuks 30-ndate lõpus.

■ **Väga raske on uskuda, et EKRE poliitikud ei saa sellest aru. Vahel jääb tunne, et nad on kellegi käepikendus.**

Ma tean Mart Helmet päris pikka aega, ta on väga erudeeritud, suurte kogemustega inimene erinevates eluvaldkondades. Mul ei ole ka kahtlust, et ta tegelikult saab aru, mis on mis ja kes on kes, aga ma tunnen, et see kramplikult Trumpi jäljendamine ja kramplikult – ta kasutab palju sõnu rahvuslikud huvid – oma retoorikaga neile huvidele vastutöötamine on väga poliititehnoloogiline. Selline mulje jääb, et kui nad ise seda pole välja mõelnud, on keegi selle ette kirjutanud, mida mingil ajal tegema peab.

Ma ei näe, et selle poliitika lõpptulemus teeniks nende inimeste huvisid, kes on neid viimastel valimistel toetanud. Nii mõnelgi neist, kellega enne valimisi sai suheldud ja kes ütlesid, et lähevad valima EKRE-t, oli pigem see meelsus, et tahan muutust, et võim Eestis vahetuks, oleks ka muu alternatiiv. Ma arvan, et päris mitmed neist täna enam sellist valikut ei teeks. Aga mina ei tea, kust need juhised tulevad, kui need pole nende endi poolt välja mõeldud. Peale selle, et nad avalikult ütlevad, et tahavad teha Trumpi, aga teevad seda reheaplikult.

■ **EKRE on võtnud enda kontrolli alla kõigi Eestis ilmuvate**

suuremate väljaannete kommentaariumid. Mida sellise kübersõja vastu teha?

Jah, peab tunnistama, et nad teevad seda väga oskuslikult. Jällegi, see ei ole ainult Eestile omane. Paremaärmuslikud rühmitused on väga hea ettevalmistusega kasutamaks internetivabadust. Seda on täheldatud muudesse riikides, et just nimelt kommentaariumid, aga ka sotsiaalmeedia väga sihipärane kasutamine on üks nende tehnoloogilisi võtteid. Nagu ma enne ütlesin, EKRE valijate hulgas on väga palju neid, kes soovisid lihtsalt näha muutust, võib-olla protesti senise suhtes väljendada. Ja ka kommentaariumides alates sellest, kui Delfi kunagi 20 aastat tagasi selle avas, oleme näinud sellist ühiskonnakriitilist ja isegi rohkem kui kriitilist protesti väljenduvat kogu aeg.

Need kommentaariumid on sageli, eriti kui need on anonüümsed, olnud täis vihkamist, sõimu, kus on väga vähe asjalikku arutelu. Platvormidel nagu Facebook, võib-olla Twitter, kus inimesed üldiselt kommenteerivad oma nime all, näeme seda aktiivsust ka päris palju, aga vähemalt on seal mingisugune kontroll selle üle, millist sõnakasutust lubatakse. See on natuke ka kivi toimetuste kapsaada. Ma tean, et sellega on püütud tegeleda ja võidelda, mõnel juhul ka üldse kinni panna.

Me teame, et sotsiaalmeedia-võrgustikku on kasutatud selleks, et mõjutada inimeste meelsust USA presidendivalimistest kuni Eestini välja. Rahvusvahelise analüüsi kontekstis on teada, et viimastel aastatel on Venemaa teadlikult kontrollinud eesti keeles, eriti Twitteris mitme tuhande säutsu kaudu teemasid, mis on Eesti ühiskonda lõhestanud või vähemalt tekitanud suuremat debatti. Me peame nägema suuremat pilti, mitte et see on ainult *vox populi*. Mõjutustegevus riikide suunal toimub täna väga paljuski sotsiaalmeedia kaudu. Tavapärasel infokanalid, telejaamad, on muidugi ka väga olulised. Ma huviga loeks mõnda analüüsi, mis kirjeldaks, kuidas Vene telekanalid mõjutavad eesti inimeste, ma ei pea silmas vene keelt kõnelevaid inimesi, suhtumist maailma.

Olen Eestis inimestega kohudes tunnetanud, et sellel on mõnikord väga ohtlik mõju just nimelt eestlastele. Eriti nende hulgas, kes võib-olla on harjunud vaatama Vene kanaleid, võib-olla ei oska peale vene keele ühtegi teist võõrkeelt ja on ka sellist vastuvõtlikkust sellele väga filigraansele propagandale, mis sealt tuleb, et Euroopa Liit laguneb, lääs on kõige kurja juur, meie sügavad traditsioonid on tänu Euroopale ja läänemaailmale ohtu sattunud. Sellepärast kullatabki Venemaa miljoneid eurosid nii sotsiaalmeedias kui ka muul viisil mõjutamaks lääne inimeste mõttemaailma, mis lõpuks päädib otsustega valimistel.

■ **Venemaa ei ole ainus tegija, kasu saab ta sellest muidugi igal juhul, aga on ju veel sellised nähtused nagu Steve Bannon, TFP (Eestis esindab seda liikumist SAPTK).**

Steve Bannoni puhul on minu

jaoks suurim küsimus, kes on tegelikult tema taga. Mulle tundub ta kasuliku idioodina. Kui mõtleme, kellele oleks kasulik Bannoni tegevus ühendada paremradikaalsed jõud Euroopas – ta ei ole selles väga edukas olnud, aga segadust on tekitanud kõvasti –, siis ma kuidagi ei leia rohkem väliseid jõudusid kui Venemaa. Teatud määral ei oleks see ka mõningate ringkondade jaoks USA-s halb, kui Euroopa oleks nõrgem, aga ma ei näe ühtegi kasutegurit Euroopa ja lõppkokkuvõttes ka USA jaoks.

Me ei ole veel kordagi maininud Hiinat, kes tegelikult on maailma mõjutaja nr 1 täna ja lähematel aastatel. Mõnes mõttes on see Eesti üks lootusi, et Euroopa ja ka USA jaoks ei ole Hiina vastu väga palju muid variante kui olla tugevas liidus.

■ **See on majanduslik, aga samas on USA-s levinud IT-inimestest alguse saanud uusreaktsionäärsus, mis näeb ühiskonda rangelt hierarhilisena, mingit sotsiaalset liikumist üles-alla ei toimu. Sellise mõtteviisi kandjad tegelikult imetlevad selliseid pooldiktatuurseid riike nagu Hiina või Venemaa.**

Jah, see on mõnes mõttes filosoofiline küsimus, aga eks

EKRE-l on suur mõju Raplamaal, Lõuna-Eestis, ka Lääne-Eestis, aga näen siin ka üht suurt muutust Eesti poliitikas ja see on Keskerakonna nõrgenemine pärast Edgar Savisaare lahkumist poliitikast.

me näeme Euroopas täna tõsiselt probleemi. See globaalne maailm, kus Hiina tõuseb ja Venemaa on päris tugev mõjutaja ja teisest küljest on läänemaailm, ennekõike USA ootamatult aru saanud, et esimest korda mitmesaja aasta jooksul ei olegi enam meie need, kes kehtestavad mängureegleid. Me ei olegi enam majanduslikult teistest nii palju üle, et võime sõna ja jõuga kehtestada oma tahtmist ükskõik millises maailmanurgas. Me näeme, mis toimub Lähis-Idas, kus Lääs peab sisuliselt taandumislahinguid kõigil rindel. Ja kasvõi see kaubandussõda Hiina ja USA vahel ainult näitab seda, et ollakse teatud mõttes šokis, saamata aru, et Hiina esiletõus on nagu loodusseadus, millega tuleb leppida ja kohaneda.

Tugeva jõu ihalejaid on kogu aeg olnud, ka demokraatlikes riikides. Mida segasem on demokraatia, mida rohkem on lehmakauplemist, mida raskem on valitsusi moodustada, seda suurem on see hull, kes tahaks mingit selgust saada. Selgust loodetakse sageli lihtsatest lahendustest ja kõva käe poliitikast, nagu mõnel pool Euroopas näeme.

Üks oluline näitaja, mis kindlasti on seda maailma mõjutanud, on tehnoloogiarevolutsiooni tulemusel muutunud informatsiooni vahendamise, saamise, jagamise võimalus.

Viimase 20 aasta jooksul on inimesed saanud juurde sõnabadust. Kõik, kes usuvad lapiku maa teooriat, saavad kirjutada kümneid tuhandeid blogisid, ja uskujaid on päris palju. Või siis kõigivõimaliku vihakõne ja kontrollimatu info levitamine. Küsimus on selles, kui kaugele me sellega läheme, kas avatud ühiskonnad saavad sellega hakkama vältimaks autoritaarsusse langemist.

See, mis pärast Brexiti referendumit on Euroopas toimunud, näitab, et usk ei ole kuhugi kadunud. Pigem on see tõusnud eurooplaste seas ja ka probleemidest, immigratsioonist ennekõike, saavad vähegi mõlevad inimesed aru, et see on nii massiivne. Kui me mõtleme, mis Aafrikaga toimub järgmise 20-30-40 aasta jooksul, millised probleemid tekivad kliimamuutustest tingitult, see rändesurve inimestele, siis on selge, et ükski riik üksikuna ei saa hakkama. Nad peavad tegema koostööd.

■ **Sellest räägiti juba eelmise sajandi 80-ndatel.**

See on ikka nii, et mõtleme sellele, mis on hetkel silme ees. Kõige ohtlikumad ongi sellised kaugel kummitavad probleemid. Sama puudutab kübermaailmas toimuvat. Üks Hiina tõusu alikatest on see, et nad on väga üheselt tegelema küberspionaažiga, et saavutada kontrolli intellektuaalse omandi üle, mis aitaks neid tehnoloogias tugevamale järjele. See ei tähenda, et nad on ainult varastamises osavad olnud, vaid nad on väga palju ka ise teinud. Ma ei imestaks, kui nende eesmärk saada maailma kõige innovaatilisemaks riigiks 2035. aastaks teostub.

■ **Üks küsimus on jäänud, mis puudutab jälle erakonda. Üks põhjus, miks EKRE oli valimistel nii edukas, on see, et nad on ilmselt ainuke erakond, kellel on aktiivselt tegutsevad osakonnad maakondades. Kas sellest on Reformierakond nüüd õppust võtnud ja aru saanud, et Raplamaa jaoks ei piisa sellest, kui Harjumaal on osakond?**

Absoluutselt. See on väga õigustatud küsimus. Ma arvan, et see oli väga suur õppetund vähemalt meie erakonnale kindlasti. Meil on augusti lõpus strateegiapäev valmistumaks uueks poliitooajaks ja on täiesti ilmne, et järgmiste kohalike valimiste puhuks, aga mitte ainult, pead oma mõtetega olema kogu aeg kohal, mitte ainult virtuaalses maailmas, mille kaudu on lihtne maksimaalselt paljudele korraga infot jagada. Sa pead suhtlema.

Olen Raplamaal kandideerinud 2007. aastast ja nii palju, kui ma nüüd kohti läbi käisin, pole ma varem teinud. Ja ma nägin seda kasu. Isiklike kontakte oli nende valimiste eel rohkem kui varem ja täiesti ilmne, et see ei saa olla kord nelja aasta jooksul, vaid sa tuleb, räägid inimestega, kuulad nende muresid. Ja selles, ma usun, on EKRE olnud aktiivne. Eriti maainimeste

murede kuulamisel ja neile võib-olla näiliselt lihtsate lahenduste pakkumisel. Kindlasti on see erakonnale kulukas, aga ma arvan, et kasu on ka olemas. See ei puuduta mitte ainult Raplamaad.

EKRE-l on suur mõju Raplamaal, Lõuna-Eestis, ka Lääne-Eestis, aga näen siin ka üht suurt muutust Eesti poliitikas ja see on Keskerakonna nõrgenemine pärast Edgar Savisaare lahkumist poliitikast. Need, kes on tunnetanud hammasrataste vahele jäämist või on lihtsalt igikestva protestimeelega, on vahetanud erakonda. Seda on näha ja tunda nii küsitluste kui ka valimistulemuste puhul. Kui varem on Keskerakonnal olnud kusagil rohkem pidamist, on EKRE seal selgelt jala ukse vahele saanud. Mis ei tähenda seda, et Reformierakond peaks seda kõrvalt vaatama. Ma näen küll, et meie poliitikud, kes on eri ringkondadest tulnud Riigikokku, on aktiivsed oma ringkonnas. Harju- ja Raplamaa on mõneti teistsugune ringkond oma identiteedilt ja olemuselt kui mõni teine, aga see ei tähenda, et siit valitud inimesed ei peaks kohal käima.

■ **Mitte ainult olema siit valitud, vaid nad peavad olema ka siin aktiivselt nähtavad. Sama probleem on Keskerakonnaga. Kõik on taandunud pealinna. Ainult Isamaa on siin tugev.**

Küsimus on pigem selles, et meil on kohalike omavalitsuste piirid pärast reformi muutunud ja läheb veidi aega, kuni harjutakse suuremate omavalitsustega. Ma tean, et kohaliku omavalitsuse valimistel omandavad erakonnad teise valguse. Suurtes omavalitsustes peegeldub riigitasandi poliitiline konkurents ja konkureerivad peamiselt erakonnad, aga väiksemates muudavad valimisliidud kohaliku poliitika mitmekesisemaks ja parteidel on sageli keerulisem nähtav olla, sest aktiivseid inimesi on ikkagi täpselt niipalju kui on.

Ajalooliselt on Raplamaa olnud tugev Isamaa kants, eriti Kohilas. Mul ilmus valimiste eel raamat, see ei olnud nii planeeritud, aga ma käisin raamatukogudes esinemas. Rääkisin ainult raamatust, mitte sellest, et valige mind. Kohila raamatukogu keeldus ainukesena kõigist raamatukogudest Harju- ja Raplamaal. Ja me teame, miks selline keeld. See oli poliitiline otsus. Minu jaoks on see kurb märk. See näitab, et mõnele mehele pole kohale jõudnud, mis on demokraatia ja sõnabadus.

Ma käisin Kohila raamatukogus, kinkisin juhatajale raamatu, kirjutasin sisse, ütlesin, et kahju, et ei saanud seda esitleda, aga inimesed, kes soovivad, saavad lugeda.

Eesti elu võti on see, et me oleme avatud. Polariseeritus on oht selles mõttes, et me hakkame ilma igasuguse debatita üksteist sildistama ja lõpus oleme seal, kus keegi meist tegelikult olla ei taha.

Rohelised Sõnumid

Toimetaja Vivika Veski
Vivika@sonumid.ee

Väljaandja: OÜ Nädaline, Rapla 79511,
Viljandi mnt 6, tel 489 2133, 5567 3260

14. august 2019 Nr 5 (5)

Hilissuvi on hea aeg alustada kompostimist või korrastada oma senist kompostimajandust.

Vivika Veski

Kompostimise käigus muutuvad orgaanilised jäätmed mulla- laadseks kompostiks, mis muutub maa sees huumuseks. See juhtub biolagunevate jäätmete kokkupuutel mikroorganismide – bakterite ja seente – ja hapnikuga. Bakterid ja seened peavad olema jäätmega lähikontaktis, samuti peab õhk ligi pääsema ning temperatuur olema üsna kõrge – 30° kuni 60°C.

Tähtis on süsiniku- ja lämmastikurikka materjali vahekord, et protsess käiks kiiresti ja kompost tuleks kvaliteetne. Süsinik on kuiv ja pruun, näiteks oksad; lämmastik roheline ja mahlane, näiteks umbrohi ja toidujäägid. Vahekord võiks olla kaks osa pruuni ja üks rohelist.

Lämmastik on oluline proteiinide ehitusmaterjal mikroobide kasvuks ja paljunemiseks. Lämmastikupuuduses mikroorganismide kasv aeglustub, mis omakorda aeglustab jäätmete lagunemist. Süsivesikutest (suhkrutest) saab energiat ja need on ühtlasi vajalikud raku süsinikuallikad.

Lagunenud orgaaniline materjal muudetakse lihtsateks elementideks, mida taimed suudavad omandada, ja see jätkab maas lagunemist, kuni tast lõpuks saab huumus. Huumus on mulla viljakuse jaoks ülima tähtsusega ja seega on kompostimine oluline osa looduslikust aiandusest.

Toitainerikas umbrohi

Kuigi umbrohtu ei soovitata kompostida koos küpsete seemnetega, tagab see siiski kompostis parema toitainete tasakaalu kui enamik kultuurtaimi.

Mõned taimed sisaldavad koostisaineid, mis soodustavad mikroobide aktiivsust, teistes jälle leidub vajalikke mineraale ja mikroelemente. Näiteks varemerohust ja hanemaltsast saab mangaani. Harilikku raudrohu lehtedel leidub enam kui 6000 mikroobiliiki, tänu millele on ta rikkalik toitainete allikas. Võililles leidub kaaliumi.

Kompostida tuleks varjulises, kuid soojas kohas, mis pole

Foto: www.needpix.com

Hakkame kompostima

tuultele avatud. Maapind peaks olema tasane, et mikroorganismid, ussid ja putukad hästi ligi pääseksid. Selle ümber võiks olla veidi vaba ruumi, et õhk liiguks.

Kompostihunnik

Kompostihunnik sobib suuremasse aeda. Mida suurem hunnik, seda kõrgem temperatuur seal tekib. Hunnik peaks olema vähemalt ühe kuni kahe kuupmeetri suurune. See peab alati olema kontaktis maapinnaga.

Kompostihunnik nõuab vähem vaeva ja jälgimist kui kompostikast, kuid samas võtab komposti küpsemine seal kauem aega – kaheksa kuni 12 kuud. On ka oht, et koerad ja kassid käivad seal kraapimas ja leiavad köögijäätmeid. Samuti võivad kompostihunnikud inetud välja näha, mis võib häirida naabreid.

Lisaks on Eestis paljudes omavalitsustes tiheasustusaladel keelatud köögijäätmeid hunnikus kompostida. Muu hulgas võib see meelitada inimelamute lähedale näiteks vareseid.

Kompostikast

Kompostikasti võib osta poest, kuid selle võib valmistada ka ise. Ehitusmaterjaliks võib kasutada näiteks vanu laudu. Ent kompostikastiks võib võtta ka vana tünni, eriti hea on puittünn.

Ideaalne on omada kaht kompostikasti, nii et ühes on kasutatav ja teises küpsev kompost, kuhu saab juurde ladustada. Kastis võib kompost valmida isegi kuue kuuga.

Mida kompostida:

lehed
muruniide
haigustest vabad taimed
umbrohi (ilma küpsete seemneteta)
vana potitaimede muld
pehmed taimevarred
kõvad taimevarred, mis on enne purustatud
puuviljade ja juurviljade ülejäägid
munakoored (purustatud)
teekotid ja kohvipaks (ka koos filtriga)
ribadeks tõmmatud paber
papp, kuhu ei ole trükitud

Mida mitte kompostida
reostatud jäätmed
haiged taimed
seemnetega umbrohud
trükikirjaga paber ja papp
rasvased toidujäätmed
lihajäägid
kala
juust
pähklikoored
luuviljade tuumad
plast, metall, klaas

okaspuude jäätmed (kui, siis väga väikeses koguses)

Allikas:
Solabio,
Eco Farming Daily,
Kompostiljon

Keskkonnakaos

Tunnistan, et tänased Rohelised Sõnumid on oma sisult ja vaatealt üsna kaootilised. Leht algab rahuliku üleskutsega rajada endale aianurka kompostikast, kuid keerad lehte ja juba lähebki maailmaparandamiseks. Kuid see ei ole selgesihiline ja vaatekindel maailmaparandamine, vaid pigem otsimise ja ekslemise teekond. Usun siiski, et neil külgedel sõna saanud inimesed on oma vaadetes üsna kindlad. Ja mina olen mingil määral kõigiga nõus, kuid tulemusena miski ei klapi.

Kas tõesti ei sõltu üksikinimeste tegudest ja valikutest kuigi palju? Või neist just sõltubki? Või tuleb hoopis barrikaadidele tõusta, mitte kompostikaste ehitada? Või lõpetada plakatitega vehkimine ja asuda targasti tööle?

Kas tõesti on metsamajandajad suurimad looduse vaenlased? Aga miks nad siis metsas toimetavad ja kohati seal peaaegu et elavad, kui neile tegelikult mets ei meeldi?

Veel üks asi, millest tänases lehes juttu pole ja millest üldse vähe räägitakse. Eestis on lageraie saanud peaaegu et looduse laastamise sünonüüm. Esimesel aastal on vaatepilt tõesti kurb ja kole. Ja ometi on seal kümne-viieteistkümnepäevaste aasta pärast mets tagasi, vägisi kasvab, tahad või ei. Ja vahepealseil aastail saab raiesmikel maasikal käia ning need pakuvad korjepaiku mesilastele (jah, just raiesmikel tulebki peamiselt meie mahemesi) ning hädavajalike elupaiku teistelegi putukatele.

Üpris kahe silma vahele jääb aga raadamine. Jah, seda tehakse palju väiksemal määral, aga sinna ei kasva enam kunagi metsa. Näiteks Rail Balticu alla minevale trassile. Ometi ei kaalutud eriti olemasolevat trassi, vaid otsiti kiiret majanduslikku kasu.

Sellele lisanduvad tohutud kaevandused, mis Rail Balticu jaoks rajatakse. Sinna küll kasvab kohati mets kunagi tagasi, aga seda alles pikkade aastakümnete pärast.

Seega võiks tõesti, kogu südamest, otsida ühisosa, mitte võimalusi vastanduda.

Vivika Veski

Aeg algatada kliimastreik

Milline maakond kuulutab Eestis esimesena välja kliimakriisi? Madis Vasser Eesti Rohelisest Liikumisest leiab, et Eestis on praegu käimas selline maavõistlus.

Vivika Veski

„Raplaa inimestele soovitan kohalikud kliimastreigid käima panna, see on väga hea meeldetuletus sellest, kuidas oma elukeskkonna eest seismine käib,” ütleb Eesti Rohelise Liikumise huvikaitse ekspert ja juhatuse liige Madis Vasser.

Kui keskkonnaministeerium ja Euroopa Komisjon korraldasid suve alguses Telliskivi loomelinnakus kliimapäeva, oli Madis Vasser üks neist, kes nii-öelda peo ära rikkus. Sõnavõtjad – Eesti president Kersti Kaljulaid, Euroopa Liidu esindajad – ütlesid ju julged asju. Olid kriitilised ja eneskriitilised, EL-i esindajad lubasid Eestile julgete keskkonnaotsuste eest raha. President diagnoosis planeedi haiguse „inimeseks”, kutsus üle vaatama roheenergeetikute plaani ja investeerima tulevikku, mitte mineviku kinnihoidmisse.

„Arvestades sellega, et praegune riikide ambitsioonitus on garanteerimas meile praegusest vähemalt kolm kraadi soojema maailma, kas ei oleks võimalik emissioonide vähendamise tähtaega ettepoole tuua 2050. aastast?” küsis Madis Vasser presidendilt. Ta viitas oma küsimuses nüüdseks üldteada tõdemusele, et praegused Pariisi leppe lubadused ei taga meile mitte poolteist ega kaks kraadi soojema maailma, vaid pigem heal juhul kolm kraadi soojema. Ja sedagi vaid siis, kui kõik riigid oma lubadusi täidavad.

„Ikka saab, kui tehnoloogia areneb kiiremini,” vastas Kaljulaid Vasserile.

See vastus tekitas Madis Vasseri peas kolm jätkuküsimust. Aga kui tehnoloogia ei arene kiiremini? Ja mis tehnoloogiast me üldse räägime? Ja kes seda täpsemalt arendab?

Vasser selgitab jätkuküsimuste tagamaad. Kui tehnoloogia ei arene kiiremini? „Innovatsiooniga on see

häda, et väga palju asju on juba leiutatud ja tänapäeval uuringutesse panustamine järjest kulukam ja väiksema tulemiga. Nagu ütlevad Stanfordi teadlased: uusi ideid on üha raskem leida. Ehk siis ükskõik kui palju raha ja ajusid mingi probleemi pihta visata, see ei pruugi maagiliselt laheneda. Küll aga võivad selguda probleemid, mis tõmbavad hoogu hoopis maha,” tõdeb ta.¹

Muinasjutt või töötav tehnoloogia?

Seega, mis tehnoloogiast me üldse räägime? „President ilmselt ei mõelnud puude istutamist. Pigem süsiniku kinnipüüdmist, elektriautosid, supertuulikuid jms. Ühesõnaga on palju optimismi tehnoloogiaste osas, mis teoreetiliselt on võimalikud, aga praktiliselt pole ennast veel tõestada suutnud ja moraalselt on kahtlased. Isegi kui me suudaks kõik õhku lastava süsihappesgaasi hoopis kokku koguda ja maa alla suruda, siis tekib oht, et kui see kaev lekib, siis ei tahaks keegi selle läheduses olla.

Elektriautod on nunnud, aga metall nende tegemiseks, haruldased muldmetallid akude jaoks ja kogu teedevõrgustik oma teeäärte mürgitamisega on vähem nunnud. Tuulikud ja päikesepaneelid annavad elektrit, aga ei asenda mitte kunagi fossiilkütuseid samaväärsena. Mitte kunagi. Füüsiliselt ei mängi välja. Kui me just iga vaba pinna peale mingit generaatorit ei topi,” arutleb Vasser.

Kolmas jätkuküsimus – kes seda imetehnoloogiat ikkagi täpsemalt arendab? „Kindlasti mitte Eesti teadlased, kellele teadusrahastusega just jälle keskmist sõrme näidati. Kui loota, et turg paneb ise asjad paika, siis võib targu hakata maailmalõpupunkrite poole vaatama – kasumi vähenemine ei tule kõne allagi,” muutub Vasser sarkastiliseks.

Ta pakub välja, milline oluks hea vastus presidendilt: „Jah, muidugi saab aastaarvu lähemale tuua ja peabki tooma, sest Eesti peab näitama eeskuju kui üks väheseid riike, kes ei panusta oma püsijäämist muinasjututehnoloogiate peale. Me teeme seda, mida me teame, et töötab – me istutame metsa, piirame meeletuid lageraieid, taastame ökosüsteeme, kärbime ületarbimist, lõpetame toiduraiskamise, panustame tugevalt ühistransporti.”²

Survestada kõigi võimalustega

Madis Vasser leiab, et kui valitsus on teovõimetu, tuleb survestada kõikide võimalustega, mis laual (või laual all) olemas on. Radikaalsetele poliitilistele ideedele on igal juhul vaja tekitada ühiskondlik toetus taha, muidu ei lähe ka kõige valgustatuma poliitika jutt läbi.

Mida saaks iga inimene teha kliima ja üldse keskkonna heaks? Vasser ütleb, et muidugi oleneb see inimesest ja tema oskustest, võimalustest ja pühendumusest, kuid ära võiks unustada selle, et ainult isiklik pingutus muudab maailma.

„Järeltulevatel põlvedel on suva, kas sa sorteerisid prügi 100 protsenti õigesti. Järeltulevatel põlvedel on suva, kas sa ostsid poest ainult eetilist banaani. Neid huvitab see,

miks sa lasid rahulikult pealt vaadates mingitel jobudel Eestimaa ära mürgitada ja iseendale mürki sisse süüta. Lahendused peavad olema süsteemsed, mitte langema üksikisiku õlgadele,” kinnitab ta.

Esimese asjana võiks Vasseri hinnangul igatüki enda jaoks mõelda välja lävendi, millest alates tema arvates on keskkonnaga asi ikka piisavalt kehvasti, et ennast liigutama hakata. Kui vähe looduslikke metsi peab Eestis selleks alles olema? Praegu on kaks protsenti. Äkki on see lävend ühe protsendi peal? Poole protsendi peal? Kui vähe lund ja kui palju vihma peab talvel sadama, et jõuaks kohale, et Eesti tagurlus on maailma kliimapolitiika laval maha parseldamas üht meie lipuvärvidest?

„Mul on korraga kurb ja hea meel olnud näha, et paljude jaoks hakkavad need limiidid kätte jõudma,” ütleb Vasser. „Linnas on selles mõttes mugav elada, et sa ei näe neid muutusi – betoon on väga pikalt lihtsalt betoon, vaikselt kasvuhooonegaase välja immitsedes, hoolimata keskkonnaolude degradeerumisest.”

Võitlus iseene vastu

Kohalikest kliimastreikidest rääkides julgustab Madis Vasser, et neis osalemiseks või nende algatamiseks ei pea sugugi olema koolinoor. Liikumine Fridays for Future, kes kliimapäeval plakatitega maja ees seisid, koondab tööpoolest

noori, kuid lisaks on maailmas tekkinud ka näiteks liikumised Parents / Teachers / Scientists for Future.

Madis Vasser näeb, et probleeme tuleb meil veel igatahes omajagu, kuna kasvule orienteeritud majandusmudel keeldub suremast, kuigi tema aeg on selgelt otsas. „Seega hakatakse varsti taas himustama näiteks kiire tuluallikana fosforiiti, juba räägitakse kohalikest tuumaajaamadest ja küll see tselluloositehas ka uuesti ärkab. Turg on asjad nii paika pannud. Aga kui on piisavalt inimesi füüsiliselt ees, siis nendest üle ei sõida. Isegi kui seekordsed protestid fosforiidi osas tulevad oluliselt keerulisemad – võidelda ei tule mitte võõrvõimu, vaid sisuliselt iseenda vastu,” tõdeb Vasser.

Kõike kokku võttes leiab ta, et kui lahendustest rääkides ei räägita ka üldisest tarbimise vähendamisest, siis ei räägitagi tegelikult lahendustest, vaid „ärast nagu muiste”.

¹ <https://web.stanford.edu/~chadj/IdeaPF.pdf>

² Tõestatud töötavate lahenduste kirjelduse leiab näiteks siit <https://www.theclimatemobilization.org/solution>

Tuulikud ja päikesepaneelid annavad elektrit, aga ei asenda mitte kunagi fossiilkütuseid samaväärsena.

Foto: Pexels.com

Kuidas leida ligidal olev ühisosa?

Eesti Looduskaitse Seltsi kokkutulekul püüti muu hulgas üles leida metsamajandamise ja looduskaitse ühisosa.

Vivika Veski

Juuli lõpus Vana-Vigalas peetud kokkutulekul kõneles Erametsaliidu juhatuse esimees Ando Eelmaa metsamajandajate ja looduskaitsete ühisosa võimalikkusest tänases Eestis. Kuulajad oponenteerisid tema seisukohtadega tublisti. Miks on ühisosa nii raske leida?

Looduskaitse Seltsi Märjamaa osakonna eestvedaja Kalev Tihkan (pildil):

Arvan, et tõde on kuskil vahepeal. Eelmaa rääkis, et tuleb puidusajand, et nafta ja plasti juurest tuleb paratamatult puidu juurde tagasi tulla. Kogu teemapüstitus oli, et katsuks leida ühisosa metsamajandamise ja looduskaitse vahel. See intrigeeris, aga ega keegi oma kaevikutest lahkunud. Saaremaa mees Leo Filippov, ka õppinud metsamees, oponenteeris selle mulje põhjal, mis tal on jäänud Saaremaa raietest. Ma ise küsisin, kui keegi näiteks naaberkülas müüb oma majapidamise maha ja seadus võimaldab raiuda sisuliselt kolme ööpäevaga kümne aasta raied – kuidas sellesse suhtuda? Eelmaa võttis kokku, et see on ökokatastroof mikrokoopilises mõttes. Selge, et kui järsku maastik kõrvalt lagedaks läheb, on ehmatus suur. Aga ega siis maa tühjaks jää. Enamik metsakasvukohatüüpe uueneb ikkagi, kas siis just soovitud liikidega, aga puud tulevad peale. Lihtsalt pauk on algul äkiline.

Paljud metsamajandajad tunnistavad, et

majandamine on praegu natuke liiale läinud, aga küsimus on, milliste omanikugruppide osas. Kui kohapeal elad, siis sa ju kunagi ei võta maksimaalselt metsas ette. Äsja riigi poolt müüki pandud tükist või firma kätte minevast asjast võetakse maksimum välja ja kui seadus tõesti lubab kümne aasta raied ühekorraga teha, siis see koht ongi terav.

Teine on lageraiete pinna suurus. Vanasti oli langi laius kaitsemetsades 30 meetrit ja teistel lankidel 100 meetrit, see on kadunud. Pind võib olla nii suur, kui taksaator selle ühiste näitajatega eraldisena on formeerinud. Vanasti olid pindalal ka piirid ees. See ongi tekitanud mulje õudsest laastamisest.

Harvester on tehtud demoniks, tegelikult on ta korralik tööriist, sõltub sellest, kes ta kangi taga on. Seal peaksid ikka olema haritud inimesed, kuskil kaks aastat õpet kulub sinna ette ikka täiesti ära.

Eks vastuolukohti on hulganisti, aga samas on metsanduse aadressil üksjagu räiget ja kõva kriitikat ka. Kohati tekib selline tunne, et Eesti teatrites ei ole tükk aega mängitud „Polkovniku leske”. Selles mõttes, et lesk teadis meditsiiniist peaaegu kõike, aga nüüd on lesk hakanud teadma ka metsandusest kõike. Seda kuluks vahepeal marjaks vaadata.

Looduskaitse töötab minu hinnangul kas pool või 40 protsenti metsanduse haridusega inimesi. Kui rahulikult maha istuda ja läbi rääkida, küll siis ka ühiseid teid leiab. Firmametsad on kõige rohkem sellised, kust inimestel see emotsionaalne tunne tuleb, et nüüd on lõpp käes raietega. Aga RMK-l on oma korralik süsteem ja väksemad, paigal elavad omanikud ei võta samuti maksimumi.

Kes elavad kohapeal, tunnevad piirkonda. Minu mõtte kohaselt kiputakse Eestis praegu lokaalsest kompetentsist üle sõitma. Kui elad ühes ja samas paigas, siis sulle salvestub aja jooksul teadmisi ja märkad asju. Ja kui siis tehakse otsus kaugelt ja kõrgelt, nii et ei ole koha peal käidud, võib see olla väga möödaminev otsus. Praegune tõhustamine teeb pinnad nii suureks, et spetsialistid ei jõua enam oma objekte üle vaadata, sõiduaega tuleb rohkem kui objektile olemise tööaega. Tõhustamisel peaksid mingid loogilised piirid olema.

Looduskaitse Seltsi Rapla osakonna eestvedaja Jüri Kõiv:

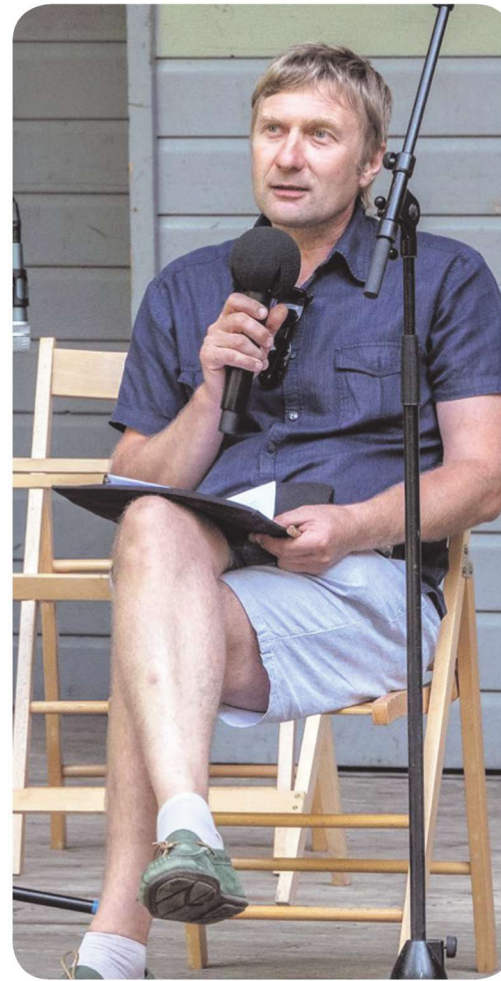
Raske on leida tasakaalupunkti metsamajandamise ja looduskaitse vahel, kus mõlemad oleksid rahul. Põhimõtteliselt on metsamajandajad nõus, et loodust tuleb kaitsta, looduskaitsejad on nõus, et metsa tuleb majandada, aga nad lihtsalt ei leia seda punkti. Majandajad arvavad, et põhiline on majandamine ja siis natuke tuleb kaitsta ka, aga kaitsejad arvavad vastupidi.

Eks metsa on alati majandatud, aga vanasti käis see hobuse või väikese traktoriga ja kuna talumehel ei olnud suvel aega metsa majandada, tegi ta seda talvel. Aga nüüd on ostetud kallid masinad, mis peavad 24/7 töös olema ja tekitavad ühte kohta suured langid ja see paljudele ei meeldi.

Raierahuga on seesama teema, et põllumehel ei olnud aega kevadel metsa maha võtta, ta ei olnud spetsialiseerunud ainult metsameheks.

Erametsaliidu juhatuse esimees Ando Eelmaa (pildil):

Ühiskonna üldistel suundumustel on kindlasti oma mõju, väga moes on tänapäeval mitte

Fotod: AARE HINDREMÄE

usaldada seda, mida valitsus ütleb või mida traditsiooniline akadeemiline teadus ütleb, vaid uskuda pigem alternatiivseid teooriaid, näha igal pool vandenõusid. Inimesed võib-olla avalikult ei tunnista, et nad seda järgivad, aga nad on sellest mõtteviisist mõjutatud.

Kummaline argument, mida kogu aeg kuuleb, on see, et metsa inventeerimise andmed ei ole justkui enam usaldusväärsed. Kuigi statistiliselt ja teaduslikult tõestatud on need usaldusväärsemad kui kunagi varem ehk siis vea piir on läinud väiksemaks kui kunagi varem.

Üks niivõrd polariseerunud arusaam on, kuidas metsad kliimamuutustega toimetulekul või kohanemisel kaasa aitavad. Üks pool ütleb, et metsi ei tohiks üldse raiuda, ja teine suund, et metsi tuleb majandada nii palju kui võimalik, palju intensiivsemalt, kui me seda täna teeme. Üks asi on, et noored metsad seovad rohkem süsinikku, aga kõige suurem efekt, mis metsamajandusest kliimamuutustega seoses tuleb, on asendusefekt, et me asendame fossiilseid kütuseid ja betooni ja terast puiduga, seal on topeelne mõju. Seda ei taheta üldse arvesse võtta, sest kliimamuutuse teema on nii tohutult keeruline, et lihtsam on vaadata asja hästi kitsalt ja siis mõelda see maailm enda jaoks lihtsaks. Ei ole see asi lihtne ja lahendused ei ole ka lihtsad. Ja lahendused on tõenäoliselt hoopis teistsugused, kui me siamaani oleme harjunud nägema, muidu me lihtsalt ei tuleks nendega toime.

Ja võib-olla ka see, et üks seltskond inimesi näeb kliimamuutust kui tohutut probleemi ja katastroofi ja on ennast siis ka võib-olla pannud ohvri rolli ja ohvril on kindlasti vaja leida süüdlasi. Aga teine vaade sellele asjale, et kui kliimamuutused on vältimatud, siis mitte jääda

halisema ja ohkima, vaid näha selles väljakutses ja võimalust. Ja kindlasti metsaomanikud on sellel positsioonil, et näha võimalust. Me ei ole õnnelikud selle üle, võib-olla see ongi suurim probleem, mis inimese ees seisab, aga me tuleme sellega toime ja pakume lahendusi.

Ühisosa ei ole üldse kaugel, aga selleks peab nii mõnigi osapool mitu sammu tagasi astuma, aga oma seisukohtadest taganeda on inimesele keeruline.

Igaüks saab ise mõjutada, iga inimese väike tegu loeb, olgu ta siis metsaomanik või mitte – kuidas me tarbime, jäätmeid käitleme, ehitame. Kui oled metsaomanik ja arvad, et metsa raiutakse liiga palju, ära sina siis raiu. Täna on aga lihtsam oma metsast vabaneda ja olla heade poolel ja mitte muret ja koormat kanda.

Kõige suuremad kriitiseerijad, kellega olen vestelnud, ei taha kuidagi omaks võtta, et nende käitumisest midagi sõltub, vaid keegi teine peab midagi tegema. Ja see on vale. Me ei ole suur korporatsioonide löa otsas nii palju, kui me arvame. Suur korporatsioonid toodavad ja müüvad meile seda, mida me hea meelega ostame. Kui tarbija ütleb, et ta tahab puidust tooteid või säästlikumaid, siis talle neid ka antakse.

Sageli arvatakse, et keegi teine peab midagi tegema, et „tehtagu”, aga enda tegudest loeb siiski väga palju.

Eesti Looduskaitse Selts

Eesti Looduskaitse Selts on 1966. aastal loodud selts, millel on umbes 30 osakonda kogu Eestis. Raplamaal tegutsevad Rapla ja Märjamaa osakonnad. Mõlema osakonna eestvedajad tõdevad, et liikmed on peamiselt eakad, kuigi aeg-ajalt lisandub ka nooremaid liikmeid.

Märjamaa osakonnas on liikmeid kahekümne ringis. Enamik on neid, kes on jäänud juba varasemast ajast käima.

Osakonna eestvedaja Kalev Tihkan näeb põhjust selles, et tänapäeval on palju muid võimalusi, näiteks ornitoloogiaühing toimib hästi, koos käivad taimetargad ja samblahuvilised, omal ajal aga oli looduskaitse selts üks vähestest võimalustest. Osakond korraldab talguid, taimeretki ja muid kokkusaamisi. Kohapealne tugipunkt on Sillaotsa muuseum.

Rapla osakonnas on ligi 70 liiget, mõned neist on Kohila, mõned Kehtna vallast, kuid suurem osa on siiski praegusest Rapla vallast. Jüri Kõiv tõdeb, et kõige aktiivsemad liikmed on pensionärid, kes igal pool hoolega kaasas käivad. Kuigi sündmustel osaleb ka nooremat rahvast, need on kõigile avatud.

Rapla osakond korraldab kevaditi linnulauluhommikuid, talguid, taimeretki ja muud. Nende vedada oli ka tänavune loodusvaatluste maraton juunis Kuusikul.

KIK avab taotlusvooru korteriühistutele kütteseadme väljavahetamiseks või kaugküttepiirkonnaga liitumiseks

Alates 1. augustist saavad korteriühistud Keskonnainvesteeringute Keskusest (KIK) taotleda toetust biomassil või fossiilkütustel töötava või elektrikütet kasutava kütteseadme asendamiseks taastuvat kütust kasutava seadmega. Samuti saab toetust maja ühendamiseks kaugküttesüsteemiga.

KIKi toetuste ja teenuste osakonna juht **Antti Tooming** selgitab, et KIK võtab taotlusi vastu kuni 30. septembrini. Pärast seda lähevad need kõik korruga hindamise ning otsused tulevad aasta lõpuks. „Soovime rõhutada, et toetuse eesmärk on vähendada energeetika negatiivset keskkonnamõju ja lisaks panustada majanduslikule kokkuhoiule. Seetõttu on taotlustes oluline välja tuua projekti panus välisõhu kvaliteedi parandamisse.”

Toetust saab taotleda:

- biomassil töötava katelseadme väljavahetamiseks biomassil töötava katelseadmega,
- biomassil töötava katelseadme

väljavahetamiseks mõne teise taastuvkütuse lahendusega,

- fossiilset kütust kasutava küttesüsteemi (v.a maagaas) asendamiseks taastuvkütuse lahendusega,
- biomassil või fossiilsel kütusel töötava küttesüsteemi asendamiseks kaugküttevõrguga.

Toetust saavad taotleda need korteriühistud, kelle maja on ehitatud enne 1. jaanuari 2010, sest need hooned ei pruugi olla ehitatud kõige energiasäästlikumalt ja nende kütteseadmed võivad vajada väljavahetamist.

Toetuse taotlemisel peab omaosalus olema 50% projekti abikõlblike kulude maksumusest. Voo eelarve on 500 000 eurot.

Taotlusi esitatakse **1. augustist kuni 30. septembrini andmesüsteemi KIKAS kaudu. Toetust jagatakse riigisisese keskkonnaprogrammi atmosfääriõhu kaitse programmist. Toetuse töötab välja keskkonnaministeerium.**

Eesti looduse päev Tartu Ülikooli loodusmuuseumis ja botaanikaaias

17. augustil on Tartu Ülikooli loodusmuuseumis ja botaanikaaias Eesti looduse päevale pühendatud põnevad ekskursioonid.

Tartu Ülikooli (TÜ) loodusmuuseumi ekskursioon tutvustab külalastajale Eesti loomi, kellega inimene sagedamini kokku puutub. Otsitakse üheskoos püsiekspositsioonist „Maa.Elu.Lugu” üles loomad, keda võib kohata linnatänavatel või hoopis metsarajal jalutades. Arutatakse, kui elurikas on näiteks Tartu linn ja kuidas saame ise sinset elurikkust veelgi suurendada.

Ekskursiooni viib läbi TÜ loodusmuuseumi giid Mirjam Zautina.

Ekskursioon on 17. augustil kell 11 ning kestab 60 minutit. Kogunetakse muuseumi kassas.

Ekskursioonil osalemine muu-

seumipileti erihinnaga.

***

TÜ botaanikaaias ekskursioon tutvustab külalastajale Eesti oluliseid looduslikke elupaiku, nende levikut, ökoloogilisi tingimusi, iseloomulikke liike, samuti haruldasi liike.

Ekskursiooni viib läbi TÜ taimeökoloogia spetsialist Elle Roosaluste.

Ekskursioon toimub 17. augustil kell 13 ning kestab 60 minutit. Kogunemine botaanikaaias kassas.

Ekskursioonil osalemiseks on vajalik eelnev registreerimine botaanikaaias infotelefonil 737 6180 või kohapeal kassas. Osalemine on tasuta.

Ekskursioonid kuuluvad Eesti looduse päeva programmi.

Tallinna Botaanikaaias kutsub ööliblikatega tutvuma

Suveõhtud on muutumas hämaraks ja saabunud paras aeg tutvumaks liblikatega, kes hämarust päikesevalgusele eelistavad. 17. augustil saab Tallinna Botaanikaaias õppida tundma meie tavalisemaid ööliblikaid ja nende levinumaid rühmi. Vaadata, millised liigid kogunevad valgusele ja millised pigem söödale.

Plaanis on tutvuda ööliblikate eluga ka üldisemas plaanis – aru-

tada, miks mingid liigid mingil kindlal aastaajal lendavad, kuidas ja millest nad toituvad, milliseid elupaiku eelistavad. Peatatakse põgusalt ka sellel, kuidas toimub liblikate areng munast valmikuni ja millised on seosed taimede ja liblikate vahel. Kui ilm lubab, algab ööliblikatega tutvumine kell 21.30 ja lõpeb umbes südaöö. Liblikate uurimise muudab mugavamaks kaasavõetud isiklik taskulamp.

Ka suurüritustel tuleb jäätmeid koguda liigiti

Keskkonnaamet paneb kõigile kontsertidel ja festivalidel osalejatele südamele, et ka suurüritustel tuleb jäätmeid liigiti koguda, kuna jäätmete hilisem sortimine on ressursi- ja ajamahukas, vahel ka võimatu.

Pressiteade

Suvel peetakse palju rahvarohkeid suursündmusi, kus paratamatult tekib ka rohkesti prügi. Jäätmeid uuesti kasutades muutuvad need aga väärtuslikuks ressursiks, millest saab toota midagi uut. Näiteks saab plekkpurkidest valmistada uut joogitaarat või kasutada neid autode ja külmkappide tootmiseks. Jäätmete ringlussevõtu soodustamiseks tuleb neid liigiti koguda juba jäätmete tekkekohas, pannes taara selleks ettenähtud prügikasti ja segaolmejäätmed neile mõeldud

konteinerisse.

„Kohapeal jäätmeid liigiti kogudes säilib materjalide kvaliteet selliselt, et neid on võimalik hiljem uuesti materjalina kasutusse võtta. Pannes need aga kokku toidujäätmetega, kaotavad jäätmed oma senise kvaliteedi ja nende hilisem sortimine ja puhastamine saab olema väga ressursi- ja ajamahukas, vahel ka tehniliselt võimatu,” selgitas Keskkonnaameti jäätmebüroo peaspetsialist Dagny Kungus.

Selleks, et jäätmed jõuaks avalikul üritusel õigesse konteinerisse, peab ürituse korraldaja looma osalejatele maksimaalselt mugavad võimalused prügikastide ülesleidmiseks ja kasutamiseks. Keskkonnaamet tunnustab näiteks Intsikurmu, Viljandi Folgi ja I Land Soundi festivalide korraldajaid, kes seisavad hea selle eest, et üritustel tarbitaks vähem ühekordseid nõusid. Näiteks lubati publikul võtta kontserdile kaasa oma nõud ja täita kohapeal pudeleid joogiveega.

Keskkonnaamet soovib avalike ürituste korraldajail juba aegsasti

ka ürituse sotsiaalmeedia ja veebilehe kaudu informeerida osalejaid prügikonteinerite asukohtadest ja tuletada meelde, et jäätmeid kohapeal liigiti kogudes säästame keskkonda. Samuti on soovitatav kasutada korduvkasutatavaid nõusid ning vältida ühekordsete plastnõude pakkumist – selle eest tänavad meid hülged, merekilpkonnad ja teised loomad-linnud, keda plast tapab.

„Ürituste korraldajad saavad luua keskkonnasäästlikud ja mugavad lahendused osalejatele, aga ülla eesmärgi saavutamiseks peavad ka osalejad omalt poolt panuse andma,” selgitas Dagny Kungus.

Keskkonnaamet on sel suvel nõustanud suurürituste korraldajaid jäätmekorralduse küsimustes ja abistab meelsasti ka edaspidi. Täpsemat infot jagab ameti jäätmebüroo.

2020. aastast tuleb Eestis ringlusse võtta vähemalt 50% olmejäätmetest. Materjali ringlussevõtt aitab vett, elektrit ja muid ressursse kokku hoida. Selleks on vajalik jäätmeid liigiti koguda juba nende tekkekohas, et vältida hilisemat suurt ressursikulu.

Põlevkivi rikastamisel tekkinud aherainet taaskasutatakse päikeseelektrijaama rajamisel

Keskkonnaameti pressiteade

Keskkonnaamet andis Enefit Kaevandustele õiguse taaskasutada põlevkivi rikastamisel tekkinud aherainet ehk lubjakivi päikeseelektrijaama alustarindi ehitamisel.

Enefit Kaevandustel on ka varem olnud õigus taaskasutada aherainet platside ja teede rajamisel ning ehitusmaterjalide nõuetele vastava killustiku tootmiseks. Nüüd plaanib aga ettevõtte kasutada kolme miljonit tonni aherainet päikeseelektrijaama alustarindi ehitamiseks, aidates seeläbi suurendada aheraine taaskasutust Eestis.

„Keskkonnaamet peab oluliseks, et meie loodusressursse kasutatakse säästlikult. Põlevkivi kaevandamine ning hilisem töötlemine on äärmiselt ressursimahukas. Muuhulgas tekib ühe tonni põlevkivi saamiseks ligi 0,4 tonni aherainet, mis tuleb võimalikult suure määral kasulikult ära kasutada. Meie jaoks on eelistatuim variant, kui aheraine ladestamise asemel seda kasutatakse uuesti näiteks ehitusel, hoides seeläbi kokku teisi loodusressursse, mida oleks muidu kasutatud,” selgitas Keskkonnaameti jäätmebüroo juhataja Reet Siilaberg.

Ühe tonni põlevkivi saamiseks tuleb maa alt välja tuua ligikaudu

Foto: pexels.com

1,4 tonni mäemassi. Rikastamisel eraldatakse 1,4 tonnist mäemassist üks tonn põlevkivi ning 400 kg aherainet. Tekkinud aheraine ladestatakse prügilasse, sellest toodetakse killustikku või kasutatakse seda vanade karjääride korrastamiseks. Ressursside säästlikumaks kasutamiseks on riik seadnud eesmärgiks, et tekkinud aherainet tuleb taaskasutada vähemalt 40% ulatuses. 2016. aastal taaskasutati Eestis 35% ning 2017. aastal juba 50% tekkinud aherainest.

Aheraine taaskasutuse suurimaks väljakutseks on selle suured kogused. Nimelt tekib aastas keskmiselt 8 miljonit tonni aherainet, mistõttu on seda mõistlik taaskasutada just suurprojektides. Siinjuures on Keskkonnaametil oluline roll hindamiseks, kas tegemist on materjali taaskasutamisega, millega hoitakse kokku muid loodusressursse. Kui aheraine taaskasutamise tulemusena jääb rajamata mõni uus karjäär või kaevandus, on see keskkonnale igati kasulik.

Eluterve enesearmastus

Absoluutselt kõik siin elus algab sellest, kuidas sa suhtud iseendasse. See mõjutab sinu tervist, sinu suhteid, sinu eneseteostust ja seda, kuidas reageerid elus ette tulevatele sündmustele.

Mari Tammar

Võiks muidugi arvata, et meie minakeskes maailmas on inimestel enesearmastusega hästi, aga nii paradoksaalne kui see ka pole, näitab minakeskus just nimelt seda, et inimesel on madal enesehinnang ja tal puudub hea enesetunnetus. Piilume natuke seda, kui salakaval on alaväärsustunne ja kuidas saavutada elutervet enesearmastust.

Eneseusk ei ole sama mis enesehinnang

“Eneseusk on usk oma võimetesse midagi saavutada – ma usun, et saan hakkama, saavutan eesmärgi jne. Enesehinnang on aga teadlikkus enda isiku väärtusest. See on minu väärtus mu enda silmis ehk mis tunne on tegelikult olla mina,” kirjutab Mia Törnblom oma raamatus “Enesehinnang!”.

Kui ma seda raamatut 2015. aastal esimest korda lugesin, tekitas see mõttekäik minus suure ahaa-elamuse, sest tõepoolest, ma usun, et olen võimeline üsna paljudeks asjadeks, ent hoopis teine asi on see, kuidas ma iseennast selle juures tunnen. Toona olin agar projektijuht ja kultuuri-korraldaja ja võtsin ette päris suuri asju. Ma ei kartnud, et ma nendega hakkama ei saaks, ja asjad sujusidki üsna kenasti, aga mina ei olnud kunagi rahul. Siiani tunnen enda saavutatust harva täielikku rahulolu ja selle taga ei ole midagi muud kui madalavõitu enesehinnang.

Madal enesehinnang teeb üleolevaks

“Madal enesehinnang võib väljendada mitut moodi. Ühel puhul ei julge inimene üldse “ruumi võtta”, ta ei ütle kunagi oma arvamust välja, seab end kõige alumisele pulgale ja püüab igas olukorras tagaplaanile jääda. Teisel puhul aga teeb inimene kõik selleks, et välja paista ning teistelt pidevalt tähelepanu ja kinnitust saada,” kirjutab Törnblom. Ta nendib, et madal enesehinnang teeb sageli üleolevaks, sest kui inimene endale ei meeldi ja ta pole enda arvates piisavalt hea, otsib ta vigu ka teistes inimestes.

Niisiis on madal enesehinnang üks väga kaval vennike, mis peidab

ennast teiste inimeste pideva kritiseerimise taha. Seega, kui kuulete kedagi sageli rääkimas, et teised on idioodid, võite kindel olla, et see inimene võitleb tegelikult enda sees suure väärtusetuse tundega.

Madal enesehinnang tahab pjedestaalile

“Madala enesehinnanguga inimene ei tea kunagi, mida ta parajasti väärt on. See sõltub teda hetkel ümbritsevatest inimestest. Ta võrdleb ennast teistega, ta on alati kas parem või halvem. Või õigem oleks öelda, et kui ta pole parem, siis ta ei olegi midagi väärt,” ütleb Törnblom.

See ei käi nüüd küll kõigi madala enesehinnanguga inimeste kohta, ent ka väga suurte ambitsioonide taga võib peidus olla alaväärsustunne, sest madala enesehinnanguga inimene tunneb, et peab olema ideaalne, eksimatu ja mahtuma alati pjedestaalile. Kui ta aga tunnustatute ritta ei kuulu, on ta järelikult väärtusetu.

Enesehinnang mõjutab tervist

Törnblom ütleb, et kui me enda madala enesehinnanguga tööd ei tee, võib see ajapikku kujuneda sügavaks enesepõlguseks, millest hargnevad järjest sügavamad probleemid. Näiteks raamatus “Kõik on hästi.

Tervenda enda keha meditsiini, afirmatsioonide ja intuitsiooni abil” räägitakse sellest, et eelkõige on kõik seedeelundkonna, kehakaalu, neerupealiste, kõhunäärme ja sõltuvushäiretega seotud tervisemured seotud inimese enesetunnetusega. Ent ka üldisemalt algavad kõik tervisemured kiivas enesehinnangust.

Kõik ennast põletavad liialdused - ülesöömine, joomine, töötamine, treenimine, muretsemine - algavad peast ning tõsisemad haigused on sageli kinni meie alateadvuses pesitsevates käitumis- ja mõttemustrites. (Väidetavalt mõjutab meie enesehinnang ka meie sissetulekuid ning mõistagi suhteid või nende puudumist.)

Võta end vastu sellisena, nagu oled

Esimeseks ja kõige olulisemaks sammuks peab Mia Törnblom eluterve enesehinnangu kujunemisel seda, et tuleks hakata endale kinnitama, et oled hea just sellisena, nagu sa oled. Keegi meist ei ole ideaalne, me kõik oleme oma nõrkuste ja tugevustega.

Ka üks india vaimne õpetaja Sri Bhagavan ütleb, et ei ole kasu peegli ees seismisest ja korrutamisest: “Ma olen maailma kõige edukam inimene.”

“Sind ei aita see, mida sa oled lugeanud psühholoogiaraamatutest, mis räägivad positiivsest mõtlemisest.

Tihti peale positiivne mõtlemine vaid tugevdab negatiivsust. Iga kord, kui sa kordad: “Ma olen imeline/suurepärane,” miski sinu sees ütleb: “See ei ole nii.” Ja sa ainult muudad seda negatiivset veendumust tugevamaks. Kui aga selle asemel öelda: “Selline ma olen,” siis sa liigud suunas, kuhu sa loomulikult liikuma pead,” räägib Bhagavan.

Üheltpoolt tundub see nii hirmus lihtne võtta end vastu sellisena, nagu sa oled, ent ometi on enda sügavuti aktsepteerimiseni jõudmine üsna pikk tee, sest enamik neid vääruskumusi, mis meie sees kinnitavad, et me pole piisavalt väärtuslikud, on sügaval ja sageli meie mineviku ja teiste inimestega seotud.

Kui see tee teadlikult ja miks mitte ka spetsialisti abiga ette võtta, võib see tuua inimese ellu aga väga palju positiivseid muutusi. “Alles siis, kui Tanya sai tõesti aru, et eksimine on inimlik, et ta võib riietuda ka vabamalt, olla kehvem, välja kukkuda, juuksed lühikeseks lõigata ja mis kõige olulisem - oma emale pettumust valmistada, hakkas ta elu muutuma. Lõpuks, kui ta mõistis, et see oleneb ainult temast endast, kui edukana või ebaedukana ta ennast tunneb, lubas ta endal armuda mehesse, kes oli sama armas ja ebatäiuslik nagu ta ise,” kirjutab Katherina Woodward Thomas oma raamatus “Kuidas leida seda “õiget””. Ehk teisisõnu,

kui sa suudad ennast aktsepteerida sellisena, nagu sa oled, suudad aktsepteerida ka teiste puudusi.

Kuidas olla õnnelik?

Olgugi et minu rännakud eluterve enesearmastuseni veel käivad, võin omast kogemusest öelda, et ka väikesed edusammud teevad elu ja enesetunde paremaks. Hiljuti jõudsin arusaamiseni, et see masinavärk, mis meis kannatust loob, on kaitsekilp, mida me mingil eluetapil oleme ehitanud, et end turvalisemalt tunda. Kui aga oma “mina” rohkem aktsepteerima õppida ja sedasi tugevaks saada, pole kannatuste masinavärki enam vaja ja me saame selle endast vabaks anda. Elu ei pea üldse olema pidev kannatamine.

Minu värskem ahaa-elamus on seesama, et ma ei peagi täiuslik olema ja edukaks ma ei pea ka ilmtingimata saama. **Edukas on võib-olla hoopis see inimene, kes on õnnelikum, ja selleks, et olla õnnelik, tuleb teha kolme asja:**

1. **Võta end omaks sellisena, nagu sa oled.**
2. **Anna oma minevikule andeks.**
3. **Ole tänulik selle eest, mis sul on.**

Võta end vastu sellisena, nagu oled.

Foto: Bruce Mars/Pexels

Kohila sümposion talletab teadmisi

Juba 19. korda toimunud keraamika suurüritus ja traditsioonide kandja, Kohila sümposion tõi 25. juulist 12. augustini Tohisoole keraamikuid Indiast Ameerikani. Peaaegu kolmeks nädalaks muutus Tohisoo mõis väikeseks keraamikakojaks, kus valmis savist palju kauneid esemeid ning jagati üksteisele teadmisi puupõletusest.

Helerin Väronen

Seekordsed osalejad olid Mitch Iburg ja Charlie Hayes USA-st, Amber Zuber ja Kaeli Benoit Kanadast, Rakhee Kane Indiast, Yuriy Mustatov Ukrainast, Irina Chirikova Venemaalt, Eglė Einikytė-Narkevičienė Leedust ning Tiina Kaljuste Eestist. Lisaks aitasid sündmuse läbiviimisele ja kahe ahjutäie keraamika põletusele kaasa Kulla Laas, Sander Raudsepp, Eglė Pakšytė, Kristel Ojasuu, Margit Terasmees ja Joonas Parve. Tiimi soovil tuli põletusele appi ka suure keraamikaahju ehitaja Andres Allik. Järgmiseks, juubeliaastaks lubas Allik ehitada kokkupandava ahju, mis on mõeldud kolmemeetrise skulptuuride tegemiseks.

Keraamika ahjus põletamine on alati erakordne sündmus, kunagi ei tea, mis sealt täpsemalt välja tuleb. Ühtegi glasuuri põletatavatele esemetele ei lisata, kõik värvid, mida savi pinnalt näeb, on loonud leegid. Seekord kasutati küll ka viit 20-kilost kotti nisukliisid, andmaks esemetele huvitavat efekti. Ahju puhutuna tekitasid need kas kuldseid täpikesi või andsid kohati kristalset välimust. Mujal maailmas seda meetodit väga ei kasutata, riisituhka aga puhutakse ahju küll.

Sattusime reedel, 9. augustil kohale siis, kui suur ahi oli äsja avatud ja Charlie Hayes'i väga suur pott ootas veel sees jahtumist. Üks sümposiooni korraldajatest, Juss Heinsalu sõnas, et põletuse käigus kahaneb objekti maht umbes 15% võrra, nii et algul oli see pott veel suurem. Kuigi kõik kunstnikud võiks teha ka suuri teoseid, on palju tehtud ka väikeseid, mida üksteisele kingitakse ja millega saab suurte vahel olevaid auke ahjus täita, et ahi oleks tihedalt täis. Selline täislaadimine võib kaasa tuua küll mõne eseme deformeerumise, aga vähemalt seekord oli üks savianum külgedelt niimoodi kokku litsutud, nagu olekski see pidanud selline olema.

Keraamik tänapäeva maailmas

Heinsalu rääkis, et kunstnike jaoks on tegelikult päris raske tulla põletama ahjus, mida nad ei tunne, ning keeruline on oma töid teha nii, et need tuleksid välja väga kõrge kvaliteediga. Väga palju jääb juhuse osaks ja see ongi asja võlu, et sa ei tea kunagi, mis täpselt välja tuleb.

Valminud keraamikateosed on

Peaaegu kolmeks nädalaks muutus Tohisoo mõis väikeseks keraamikakojaks, kus valmis savist palju kauneid esemeid. Pilt on tehtud kolmapäeval pärast ahju avamist.

Foto: ULVI BLANDE

Kohila sümposiooni korraldajad Juss Heinsalu ja Evelin Saul näituse avamisel.

Indiast pärit Rakhee Kane rääkimas hinduismi iseloomustavast teosest, mille kohta võiks öelda hiiepõst,

Fotod: HELERIN VÄRONEN

test oli ehitatud pikk valge n-ö laud, kus tööde vahel oli õhku ja ruumi.

Tulnukapeadest tuletornideni

Ühed kõige eriskummalisemad kujud, mis ka reedel esimesena silma jäid, olid Yuriy Mustatovi loodud suured tulnukapead. Sarnaseid kujusid on ta teinud viimased kuus kuud. Teda huvitab väga ulme ja ta usub, et elu pärineb kosmosest, vastandudes sellega religioonile. Oma skulptuuridega tahab ta inimesi mõtlema panna sellele, kust me pärineme. Neid tulnukapäid võib võtta ka kui Yuriy autoportreesid, mis vihjavad selle, kuidas ta iseennast tunneb selles maailmas.

Kanada kunstnik Amber Zuber armastab seda, kuidas ta saab end savi kaudu väljendada. Tema looming on sageli eksperimentaalne ja abstraktne. Ühtegi tööriista ta ei kasuta, kõik skulptuuri osad voolib ta sõrmede vahel.

Eesti vabakutseline keraamik Tiina Kaljuste sattus lusikate lainele. Suured ja väikesed, varteks kas oksaraod või puupulk. Ühe suure lusika varre kohta sõnas Kaljuste, et selle oksa leidis ta mõisapargist, enne oli see rämp, nüüd kunst. Irina Chirikova Venemaalt teeb enamasti skulptuurseid vorme, kuid üha enam on hakanud mõtlema ka maalile selle peal.

Ameeriklane Mitch Iburg vaimustub alati keskkonnast, kus ta on, ja üritab sealset ümbrust siduda oma töödega. Teda paelub nii looduslik keskkond kui ka arhitektuur. Oma töödes kasutas ta ka kohalikku savi. Tema tehtud silindrid näiteks on ääretult lihtsa vormiga, kuid materjali tekstuuri ja värvi on see, mis hakkab sellise teose puhul oma keelt kõnema.

Eglė Einikytė-Narkevičienė jaoks on puupõletus hea kontrast tarbimise ja kontrolli omamisega seotud elektripõletusele. Puupõletus seostub tema jaoks ökoloogia, looduse ja millegagi, mille üle pole täielikku kontrolli.

Kaeli Benoit'd Kanadast köidab keraamika igapäevane otstarve. Tema teosed olid nagu minimaastikud, erinevate struktuuridega.

Kõige noorem sümposioonil osaleja oli Charlie Hayes, kelles nähakse suurt potentsiaali. Ta on huvitatud vanadest traditsioonidest ja vaimustub seega ka puupõletusest väga. Oma teostesse on ta üritanud kinni püüda liikumismustreid.

Indiast tulnud Rakhee Kane teose kohta öeldi, et see on nagu tuletorn. Kuid kuna hinduismis, mida Kane järgib, ei kummardata inimkujusid, vaid altari loomiseks pannakse puupulki püsti, sünnivad keraamikasse pannes sellest just sellised sambad. Neid võiks näiteks nimetada hiiepõstideks. Kuna Kane tuleb täiesti teisest kultuurist, vaimustus ta igal sammul sellest, kuidas meil siin elatakse, süüakse, riides käiakse, meie maastike ja hoonetest.

Näituse avamisel helitausta loonud Maimu Jõgeda andis oma muusikaga veel viimase lihvi sellele, et Kohila sümposiooni näitust oleks nauditav vaadata.

sümposiooni see osa, mida ka publik kahel näitusepäeval nägi. Kuid teadmised, kogemused ja tehnikad, mida iga kunstnik oma kodus kasutab, väga väljapoole ei jõua. 7. augustil toimus ka avalikkusele suunatud üritus, kus kunstnikud jagasid oma mõtteid loometsessist. Lisaks peavad kunstnikud logiraamatut ahjupõletuse kohta, mis on kättesaadav Eesti Keraamikute Liidule ja Eesti Kunstiakadeemia keraamikaosakonna tudengitele.

Reedesel päeval käis agar teoste ettevalmistamine näituseks. Pesti, lihviti ja lisati detaile.

Põletuse enda kohta rääkis Heinsalu, et peaaegu seitse ruumi puid läks ära. Kütteks kasutati saekaatri ülejääke, mida on aga aina raskem kätte saada, kuna need tehakse graanuliteks. Palju räägitakse küll kliimasoojenemisest ja selles valguses tekib ilmselt paljudel küsimus, kui mõistlik on puiduga savi põletamine. Heinsalu aga rääkis, et kui võrrelda seda energiaga, mis läheks elektriahju põletamiseks, siis puiduga põletus on palju keskkonnasõbralikum. Elektriahju puhul peab sageli ka kasutama glasuuri, mis on tihti väärismetalle täis.

Üks osa kunstnike omavahelisest jutuaamisest käis sümposioonil ka selle ümber, mida üldse tähendab olla keraamik nüüdisaegses maailmas, kui juba kunstnikuks olemine on niigi luksus. Tarbekunstnikel on võimalik end mujal maailmas ära elatada, tarbija väärtussüsteem on seal teistsugune. Eestis on veel vaja tarbijaid koolitada, et rohkem väärtustataks seda, mis oma kätega tehtud.

Laupäevaõhtusel näituse avamisel tänasid Kohila sümposiooni korraldajad Juss Heinsalu ja Evelin Saul kõiki neid, kes aitasid nii kohalikul kui ka rahvusvahelisel tasandil olulist üritust läbi viia. Iga kunstnik sai sõna, et natukene lähemalt rääkida oma töödest. Näitus ise oli seekord teistsugune, käepärastest vahendi-

Unenäoline Uku Masing ja salapäraseid kohvrid

7. augustil toimus Rapla keskraamatukogu õuel, Andres Ehini pingi juures Uku Masingu 110. sünniaastapäevale pühendatud Luulelõuna. Kohaletulnutele esines Jaak Johanson, kes luges tekste Uku Masingu ilmumata unenäopäevikust.

Mari Tammar

„See, et see mõte minu peale läks, on, ma arvan, Jaan Tootseni süü, kes kunagi ühe ööülikooli saate, kus Evald Saag rääkis Uku Masingust, sõlmis kokku lauluga, mille ma keskkooli lõpu jumbuna Uku Masingu luuletusele tegin,” arutles Jaak selle üle, miks just teda paluti Uku Masingu loomingut esitada.

„Ka mu enda jaoks on see laul olnud tähtis. See on 11. klassi suvel Saarnaki laiul tehtud laul. See oli looduskaitseala ja meie käisime seal jõnglastena tööd tegemas. Me taastasime seal vanade meistrite käe all vanu rookatusi. Ühtlasi käis seal Saarnakilt läbi hulgaliselt isemõtlejaid ja iseolijaid ja sageli oli neil kaasas ka raamatuid ja mõned tulid lausa kohvriga, mis täis käsikirju,”

jutustas Jaak oma esimesest kohtumisest Uku Masinguga.

Nimelt saanud ta nende salapärase kohvritega ka ise laka peal tutvust teha ja neis olnud käsikirju lugeda. „Usun, et kõik need ümber trükitud käsikirjad, mis toona Masingust liikvel olid, ma seal 10.-11. klassi jõnglasena ka läbi lugesin,” rääkis Jaak.

Nõukogude võimu kontekstis ei leidnud suurem osa Masingu loomingust avaldamist ja see rändas hoopis ümbertrükituna või käsikirjaliste koopiatena ärksamate inimeste vahel käest kätte.

Samas nentis Jaak, et ega ta suurt midagi aru saanud - „aga kes sellest Uku Masingust siia maani aru saab,” muheles Jaak. „Need tekstid rikkusid mõnes mõttes elu ära, sest sa said aru, et maailm on palju, palju suurem, kui sellest on üld-

se võimalik aru saada, ja selle eest Ukule suur tänu,” võttis Jaak oma meenutused kokku ja esitas kõne all olnud laulu, mis loodud inspireerituna Uku Masingu luuletusest „Taanduja palve”, kirjutatud 1935. aastal.

Vaade alateadvusesse

Seejärel luges Jaak ette Uku Masingu unenäopäevikut, mis Jaagu sõnul ehk oma luulelise ja kujundliku tekstiga veel enamgi luuletused on kui luuletused ise.

Jah, tõepoolest olid need üles kirjutatud unenäod, mida Masing oli läbi aastate üles tähendanud, väga kaunikolalised, rikkad erinevate loodusmaastike ja mütoloogiliste tegelaste poolest. Vahest olid need liiga abstraktsed, et suuta kujutluspildiga kaasa rännata.

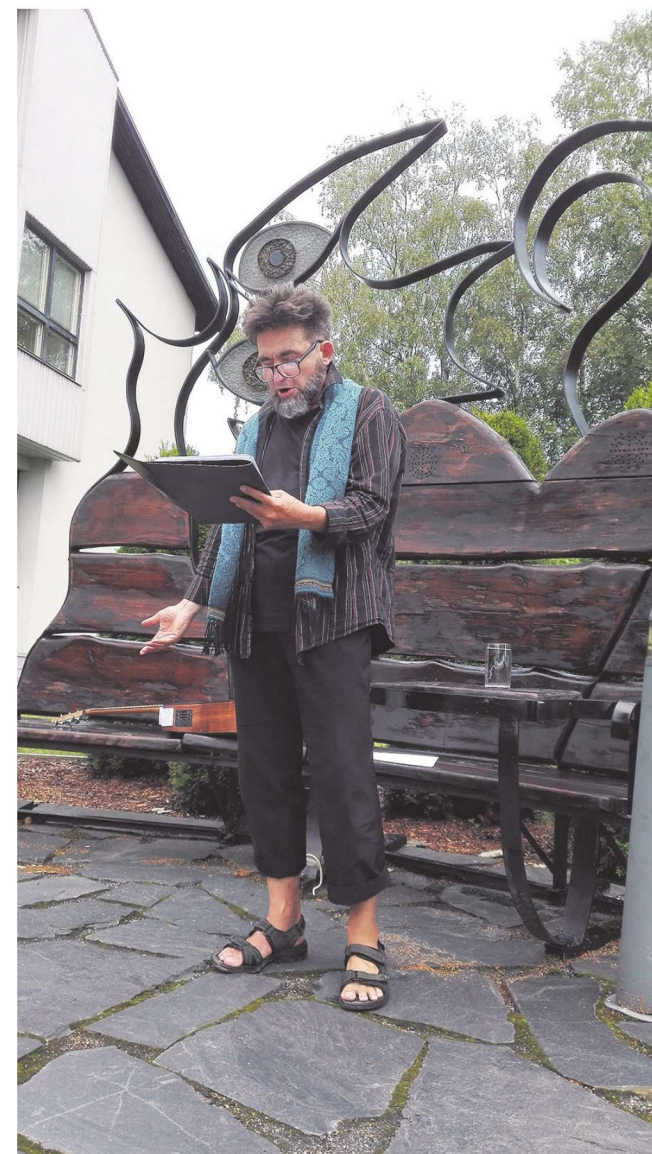
Oli mõnes mõttes vägagi intrigeeriv vaadata sellisel viisil eesti geeniuuseks nimetatud mehe alateadvusesse ja püüda järele jõuda neile nägemustele, mis öösiti seda meest valdasid. Ometi väsisin ära ja ei jaksanud kogu aeg loetud sõnade küljes rippuda. Hakkasin mõtisklema hoopis selle üle, et huvitav,

mis mõtteid väike Uku Masing poisikesena seal Lipa külas mööda kruusateed kodunt kooli kõndides võis mõelda ja kas juba toona see väike Uku suure maailma olemuse üle oma pead vaevas.

„Ma seisin ühe üsna väikese tiigikese kaldal. See oli nagu mägestikujärv küngaste ja kivimürakate vahel. Ja mina vaatasin üle mägestiku tiigile, ent mu pää ei küüninud kuidagi pilvi,” luges Jaak Masingu unenäopäevikut.

„Ma nutsin. Tundsin end olevat väheldase ja väikese...” jäi mulle kõlama loetust veel üks rida ja ma mõtlesin, kas tõesti võis nii suur teadjamees tunda end unenäos väiksena. Ent teades, et Masingu puhul oli tegemist uskliku mehega, usun, et ta väikesena tundis end maailma avaruse ees, mille piiratud nägema küündis tema ehk paremini kui enamik teisi inimesi.

Lõpuks kutsus Jaak kõiki enda järel üht Masingu luuletust regilauluvormis laulma. Oli hea meel tema eestitlemisel laulda ja saada sedaviisi meie maakonna suurkuju paremini tundma.

Jaak Johanson luges tekste Uku Masingu ilmumata unenäopäevikust. Foto: MARI TAMMAR

Valmivad akvarellmaalid Käsmu lahest ja kividest.

Foto: erakogu

Kaiu kooli kunstilaager Käsmus

Lily Kononova

Juba viiendat aastat veedavad Kaiu kooli kunstiringi õpilased õpetaja Kaia Saaremetša juhendamisel augusti alguse päevad oskuslaagris Käsmus Lainela Puhkekülas. Selle korraldajaks on MTÜ Kaiu Koos

Laagrisse pääseda polegi nii lihtne, sest soovijaid on alati rohkem kui kohti. Eelise saavad ikka need, kes kogu kooliaasta vältel kunstiringis

püüdlikkust üles näidanud.

Kolme laagripäeva jooksul proovitakse kätt väga erinevates kunstitehnikates, kuid üks, mis alati kindel, on akvarellmaal Käsmu lahest ja kividest.

Töö ja lõbu käivad ikka käsikäes, pole ka meie laagris teised reeglid. Suurim ahvatlus on ikka meri ja siin ei loe, kas väljas on külm või soe, „kalad” leiavad ikka tee vette...

Igal aastal on õnnestunud lastel ühe tore vana mereka-

ru purjekaga merel väike tiir teha ning Kuradisaare lähedal asuvasse kivihunnikusse oma soovikivi poetada. Kui meri madal, ka läbi vee saarele kahlata.

Alati tundub, et aeg laagris lendab eriti kiiresti - alles tulime ja juba pakime asju. Ei jäägi midagi muud üle kui järgmist augustit oodata.

Laagris valminud töödest pannakse kooliaasta alguseks Kaiu koolimajja üles näitus. Seega on kõik huvilised oodatud vaatama!

Prillitellijatele nägemiskontroll TASUTA!

KÕIK RAAMID KUNI 70%

LE TANNEUR EMPORIO ARMANI le cloutier Ray-Ban MEXX BOSS HUGO BOSS VOGLÉ

Optometrivi vastuvõtt: 14., 22., 30. august
Eelregistreerimine telefonil 4 855 540
E-R 9-18; L 9-15
Kauplus avatud Rapla Konsumis, Tallinna mnt 16

Soodustus kehtib raamide ja klaaside koosostul!
Täpsemad kampaaniareeglid kauplustest.

EO Eesti Optik
www.optika.ee

Juristi nõuanne

Kuidas saada vaba päeva lapse esimesel koolipäeval

Lugeja küsib: Eelmises ettevõttes, kus töötasin, oli meil lapse esimene koolipäev vaba päev. Praeguses töökohas öeldakse, et seadus vaba päeva ette ei näe ja peaksime töötama. Mul on graafikuga töö, aga tahaks lapse kooliaktusele minna. Mida teha?

Vastab Kaire Saarep, Tööinspektsiooni nõustamislituse juhataja: Lapse esimese koolipäev ega 1. september ei ole riiklikult kehtestatud vaba päev. Kui töötaja tööpäev langeb 1. või 2. septembrile või 30. augustile, kui on lapse esimene koolipäev, siis tuleb sel päeval tööle minna. Samas on vaba päeva saamiseks mitu võimalust.

Esimene võimalus on kokkulepe. Töötajad, kes töötavad tööajakava ehk töögraafiku alusel, lepivad graafiku koostamise ajal tööandjaga kokku,

et lapse esimene koolipäev (1. või 2. september või 30. august) jäetakse vabaks.

Teine võimalus on (lapse-, põhi-, õppe- vm) puhkuse kasutamine. Kui töötaja töötab juba puhkuste ajakava koostamise ajal (ajakava koostatakse 31. märtsiks), siis teab töötaja juba varakult, et lapse esimese koolipäev on saabumas ning võib põhipuhkust või kui laps on kuni 14-aastane, lapsepuhkust sel ajal kasutada ja ajakavasse märkida. Kui puhkus ei ole märgitud puh-

kuste ajakavas, teatab töötaja vähemalt 14 kalendripäeva ette kirjalikus vormis.

Sel aastal langeb 1. september pühapäevasele päevale. Kui pühapäev on töötaja tööpäev, siis on tal lapsepuhkust sel päeval võimalik kasutada. Tööajafond väheneb selle võrra ning seda tööpäeva järele teha ei tule. Sama kehtib ka siis, kui lapse esimene koolipäev on 2. september või hoopis 30. august.

Kolmas võimalus on see, et ettevõttes on kehtestatud lisasoodustused, nt tervisepäev, vaba päev lapse esimese koolipäeva puhul, vaba päev lapsega koos veetmiseks vms. Tegemist on tööandja vabatahtliku soodustusega, milles lepatakse üldjuhul töösuhte alguses või ettevõtte töökorraldusreeglites kokku.

Hinnavõrdlus

Foto: HELERIN VÄRONEN

Salat kikerherneste ja mustade ubadega

Helerin Väronen

Selle nädala retseptile andis mõtte eelmise nädala hinnavõrdlus. Punast kidney uba otsides jäi silma, et müügil on Bonduelle väikesed kikerherned ja musta oa purgid. Tekkis tahtmine neist salatit teha. Järgmisel päeval viskas nagu tellitult Facebookis ette spondeeritud Bonduelle reklaami Inspiraational'i sarja kikerhernestest ja ubadest salatit teha.

Nii oligi sobiv retsept kohe olemas. Kuna laupäeva õhtul ei olnud külastatavas poes ei peterselli ega münti ning mujale ei hakanud enam minema, asendasin pildil olevas salatis need salatiseguga.

Retseptis antud kogused on mõeldud kahele.

Vaja läheb: 2 sl õunaäädikat, 2 sl oliiviõli, 2 sl sidrunimahla, näpuotsaga pipart ja soola, 2 purki Bonduelle Inspiration kikerhernede ja musti

ube, peotäis kirsstomateid, 1/8 punast sibulat, peotäis värsket peterselli, peotäis värsket münti, feta juustu.

Tee nii: sega omavahel ühes kausis õunaäädikas, oliiviõli, sidrunimahla, pipar ja sool. Teise kausi lisa järjest kikerherned, oad, pooleks lõigatud tomatid, hakitud sibul, hakitud petersell ja münt. Lisa esimeses kausis olev segu salatile. Sega ja serveeri taldrikule, lisades feta juustu.

VABAD TÖÖKOHAD

Raplamaal seisuga 14.08.2019

Tööpakumise nimetus	Asukoht	Tööandja	Kandid tähtaeg
Liinioperaator	Rapla linn	Uniplast OÜ	30.08.2019
Kokk	Rapla linn	Baltic Restaurants Estonia AS	18.08.2019
Klienditeenindaja	Rapla linn	Baltic Restaurants Estonia AS	16.08.2019
Köögi abitöölaine-saalitöötaja	Rapla linn	Baltic Restaurants Estonia AS	16.08.2019
Teenindaja	Rapla linn	Selver AS	21.08.2019
Puhastusteenindaja	Rapla linn	Krausberg Eesti OÜ	07.09.2019
Eripedagoog	Rapla linn	Rapla Kesklinna Kool	15.08.2019
Matemaatikaõpetaja	Rapla linn	Rapla Kesklinna Kool	15.08.2019
Eesti keele ja kirjanduse õpetaja	Rapla linn	Rapla Kesklinna Kool	15.08.2019
Klassiõpetaja	Rapla linn	Rapla Kesklinna Kool	15.08.2019
Koristaja	Rapla linn	Rapla Tarbijate Ühistu	18.08.2019
Logopeed	Rapla linn	Sihtasutus Raplamaa Haigla	15.08.2019
Postikuller	Rapla linn	Brightway OÜ	19.08.2019
Kuller	Rapla linn	Brightway OÜ	19.08.2019
Tootmistöölaine	Lipametsa küla	VIR-VAR KAUBA OÜ	02.09.2019
Müüja	Kuimetsa küla	Aasa Kaubanduse OÜ	18.08.2019
Kehalise kasvatuse õpetaja	Kabala küla	Kabala Lasteaed-Põhikool	23.08.2019
Pöetaja, hooldaja	Juuru alevik	Juuru ja Kaiu Hooldekodu	01.09.2019
Juhataja-klienditeenindaja	Hagudi alevik	RRLektus AS	11.09.2019
Majahoidja-majandustöölaine	Alu alevik	Alu Kool	23.08.2019
Müüja-klienditeenindaja	Teenuse küla	FIE Jelena Baranova	28.08.2019
Laudatöölaine	Orgita küla	Märjamaa Lihatoöstus OÜ	25.08.2019
Mürsepp	Märjamaa alev	Salus Group OÜ	15.08.2019
Remondilukksepp	Kivi-Vigala küla	PELTOC OÜ	14.08.2019
Metalli koostelukksepp	Kivi-Vigala küla	PELTOC OÜ	29.08.2019
Müüja-klienditeenindaja	Urge küla	Circle K Eesti AS	23.08.2019
Tootmistöölaine	Sutlema küla	Paisuots OÜ	31.08.2019
Klienditeenindaja	Kohila alev	Sedrik OÜ	31.08.2019
Müüja	Kohila alev	Rapla Tarbijate Ühistu	18.08.2019
Rataslaaduri juht	Kohila alev	Kohila Vineer OÜ	20.08.2019
Teritaja	Kohila alev	Kohila Vineer OÜ	20.08.2019
Tõstuki juht	Kohila alev	Kohila Vineer OÜ	22.08.2019
Operaator	Kohila alev	Kohila Vineer OÜ	22.08.2019
Tootmisliini masinajuhi abi	Kohila alev	Bong Eesti OÜ	31.08.2019
Laotöötaja	Kohila alev	Ewentum Estonia OÜ	31.08.2019
Tugiisik	Kohila alev	Linnupojad OÜ	30.08.2019
Laotöötaja-komplekteerija	Kehtna-Nurme	Frank Kutter OÜ	31.08.2019
Farmimehaanik	Kehtna-Nurme	Frank Kutter Farmid OÜ	30.08.2019
Tootmistöölaine	Kehtna-Nurme	Frank Kutter OÜ	16.08.2019
Tehnoloog	Kehtna-Nurme	Frank Kutter OÜ	16.08.2019
Kokk	Kalbu küla	ELUPUU MTÜ	18.08.2019
Kokk-juhataja	Kaerepere alevik	Baltic Restaurants Estonia AS	07.09.2019
Lukksepp	Järvakandi alev	O-I Estonia AS	07.09.2019
Elektrik-automaatik	Järvakandi alev	O-I Estonia AS	07.09.2019
Operaator	Järvakandi alev	O-I Estonia AS	08.09.2019
Metsanduse lihttöölaine	Järvakandi alev	Streetparts OÜ	21.08.2019
Käsilammutaja	Järvakandi alev	Streetparts OÜ	21.08.2019
Veoautojuht-ekspediitor	Rapla maakond	Odien OÜ	21.08.2019
Katusepaigaldaja	Rapla maakond	TK Katused OÜ	30.08.2019

Eesti Töötukassa

www.tootukassa.ee, Töötukassa Raplamaa osakond Tallinna mnt 14, 79513 Rapla. Tel: 483 0140, rapla@tootukassa.ee

	Kikerherned, Bonduelle, 2 x 65 g	Mustad oad, Bonduelle, 2 x 65 g	Punane sibul, kg	Sidrunimahla, Limonino, 100 ml	Õunaäädikas, Vilux, 250 ml
Maxima	-	-	0.89*/0.99	0.49	-
Mini-Rimi	-	-	1.49	0.49	-
Meie Toidukaubad	-	-	0.89	-	2.10
Konsum	-	-	0.65	0.50	-
Selver	1.39	1.39	0.99	-	-

Hinnad on seisuga 13.08.2019
*soodushind/tavahind

ŠKODA
SIMPLY CLEVER

UUS ŠKODA SCALA ON KOHAL

Hind alates 14 900.-

Kohtume proovisõidul
ŠKODA esindustes üle terve Eesti!

Finantseerimiseenuse pakkuja on SIA UniCredit Leasing Eesti filiaal, Liivalaia 13, Tallinn (krediitandjate nimekirja kantud numbril 4.1-1/81 all). Krediidi kulukuse esialgne määr on 3.24% aastas järgmistel näidistingimustel: vara hind käibemaksuga 10 990 eurot, sissemakse 0%, jääkväärtus 30%, läbisõidupiirang 20 000km/aastas (krediidi netosumma 9 158,33 eurot), periood 60 kuud, tagasimaksete arv 61, intressimäär 3 kuu Euribor + 2,5% aastas (29.03.2019 oli 3 kuu Euribor -0,311%, lepingus fikseeritud Euribor võib muutuda iga 3 kuu järel ja negatiivse baasmäära korral kohaldatakse baasmäärana 0%) lepingutasu 190 eurot. Määr on arvestatud eeldusel, et krediit võetakse kasutusele viivitamata ja täies mahus ning põhiosa ja intress makstakse tagasi igakuiste annuiteetmaksetena. Krediidi kogusumma on 8 665,98 eurot ja tagasimaksete summa on 8 475,98 eurot.

Ametlikult volitatud ŠKODA edasimüüjad Eestis on:

ŠKODA Tallinn · Auto 100 Tallinn AS
Tallinn, Paldiski mnt 73 / Pirni 1, 10621
Telefon: 6808 222 · info@skoda.ee, auto@skoda.ee
www.skodatallinn.ee

ŠKODA Laagri · SKO Motors OÜ
Pärnu mnt. 543, Laagri 76404
Telefon: 6837 070 · auto.laagri@skoda.ee
www.skodalaagri.ee

Moller Auto Pärnu OÜ · Pärnu, Välja tn. 3, 80010
Telefon: 4476 140 · parnu@moller.ee · www.skoda.ee

Moller Auto Viru OÜ · Jõhvi, Narva mnt 143, 41536
Telefon: 6808 200 · viru@moller.ee · www.skoda.ee

ŠKODA Viljandi · Folk Auto OÜ
Viljandi, Tallinna 45, 71008 · Telefon: 4355 340
info@folkauto.ee · www.folkauto.ee

ŠKODA Tartu · Aasta Auto AS
Tartu, Sepa 24 A, 51013
Telefon: 7308 000 · info@aastaauto.ee
www.aastaauto.ee

ŠKODA Kuressaare · Warma Auto OÜ
Kuressaare, Tallinna 82a, 93815
Telefon: 4530 120
info@warmaauto.ee · www.warmaauto.ee

facebook.com/skodaestis

instagram.com/skodaestis

www.skoda.ee

15. Saareka Cupil osales viis meeskonda

Kehtna vallas Kalbu külas on juba viisteist aastat olnud tavaks ühel augustikuu laupäeval võistelda jalgpallis. Tänavu võttis mõõtu viis võistkonda, kellest parim oli meeskond nimega Põldmaa Priit.

Mariliis Vest

Jalgpalliturniir "Saareka Cup" toimub Kalbu küla vanal staadionil, mille pinnas on kõike muud kui ideaalne jalgpalliks. Turniiri korraldaja Mati Männa sõnul ongi see võistluste eripära ning lisab mängule üllatusi, sest pall põrkab vahel sinna, kuhu ei taheta. Samuti, kuna kohal käivad ka Rapla jalgpalliklubi mängijad, võrdsustab ebatasane pinnas tema sõnul amatööride võimalusi proffide kõrval.

Jalgpalliturniiriga peetakse meele head sõpra Mart Saaret, kes õnnetul kombel teel tööle autoõnnetuses hukkus. Just tema mälestuseks turniiri korraldatakse. Seda, et üritus võiks toimuda viieteistkümnendat korda, poleks Männa elus uskunud, sest algul oli idee teha seda vaid ühel korral. „Ma arvan, et olen ennast täiega ületanud. Praegu on küll mõtted, et peaks juubeliaastaga ära lõpetama, aga kohalolnutelt küsides ei olnud keegi sellega nõus,“ ütles ta.

Kalbusse tulevad kohale

enamjaolt jalgpallisõbrad, kes pidevalt küll trenni ei tee, kuid tunnevad spordiala vastu huvi. Kohapeal naljatati, et laupäeval võeti kapist välja needsamused jalgpalliketsid, mis eelmise aasta Saareka Cupi järel sinna sai pandud.

Läbi aastate on osalejate arv varieerunud: on osalenud kolm võistkonda, kuid ka kaheksa, sel korral viis. Võistlejad on üldiselt Raplamaalt, kuigi oodatud on Männa sõnul kõik. Sel aastal oli esimest korda väljas Raikküla meeskond ning ühe võistkonnana Purku ja Hiie. Männa naljab, et kuna eelmisel aastal osales ka üks mustanahaline mängija, saab nüüd öelda, et nende üritus on rahvusvaheline. Miks inimesed ikka ja jälle tahavad palli mängima tulla, seda mees

Jalgpalliturniir "Saareka Cup" toimus Kalbu küla vanal staadionil.

Foto: JAAN PAASLEPP

ei osanud öelda. „Ma ei tea. Ma ei oska öelda, sellest vist on saanud lihtsalt traditsioon, aga ega ma täpselt ei tea.“

Üks mängijatest, Raigo Pillaroo, selgitas, et Saareka Cup on ainuke üritus, kus saavad amatöörid mängida koos võistlusmomendiga. „Huvitav on ja kõik tuttavad ja sõbrad saavad kokku. Ei tohi kindlasti ära

lõpetada,“ ütles ta.

Põnevaid võistlusmomente oli päeva jooksul mitmeid, mänguaega 2x10 minutit ning platsil 4+1 mängijat. Juubeliaasta puhul sai esikolmik karikad, esimesele kohale tavapäraselt rändkarikas. Parim meeskond oli seekord Põldmaa Priit, kuhu kuulusid Priit Põldmaa, Raigo Noode,

Karel Kaldma, Jaan Paaslepp, Sten-Kenert Maalinn, Brenet Rohtoja ja Kristjan Nõulik. Teisele kohale tuli Raikküla ning kolmandale Kābikūla. Iga aasta valitakse ka parim mängija, kes sel aastal oli Kristjan Nõulik. Parim väravaht oli Franco Filatov ning parim kaitsemängija Artur Lindegron.

Tammenurme ja Kalda ülemvõim maakonna tennisel jätkub

Tennise üksikmängu Raplamaa meistri-võistluste kohta võib öelda, et Läänerindel muutuseta. Erki Tammenurm võitis meeste arvestuses oma kolmanda järjestikuse meistritiitli ning naiste konkurentsis võttis neljanda järjestikuse Raplamaa meistritiitli Mai Kalda.

Siim Jõgis

Turniiriga tehti algust juba teisipäeval, 6. augustil ning finaalmängud peeti laupäeva, 10. augusti õhtul.

Maakonna meistrivõistlustel tennise üksikmängus on aasta-aastalt aina kasvanud. Tänavu võttis sellest osa juba 16 meest ning 11 naist. Uudne oli see, et varem on kõik mängud peetud Jõe tänava väljakutel, seekord peeti kuus matši ka Ööbiku tänava väljakul, mida hooldab Sander Kala. Võistluste peakorraldaja Rain Jakobson rääkis, et mängude planeerimise tegid eriti keeruliseks vihmahood. Önn oli, et osa mängu sai üle viia Ööbiku tänavale.

Esialgse plaani kohaselt lootsid korraldajad pidada finaalmängud pühapäeval, 11. augustil, kuid käigu pealt toodi need laupäeva õhtuks. Tagantjärele mõeldes oli tegemist igati õige otsusega, sest

Viis mängu ja viis võitu. Mai Kalda oma konkurentidele võimalust ei jättnud.

pühapäeval olid taevaluugid eriti julgelt avatud.

Meeste üksikmängus jõudsid pika turniiri järel finaali tiitlikaitsja Erki Tammenurm ja Mihkel Nurm. Finaalmäng peeti laupäeva õhtul tulede valgel. Jõe tänava väljakutel on ka väikesed tribüünid ning need olid pealtvaatajaid täis. Tammenurm teadis enne matši, et võit Nurme üle tooks talle kolmanda järjestikuse Raplamaa meistritiitli. Samad mehed olid teineteiselt mõõtu võtnud varemgi ning siis oli enamiku mängu võitnud Nurm. Töötas tulla intrigeeriv vastasseis. Lõpuks suutis

oma võimalused paremini ära kasutada Tammenurm ning võitis 6:4, 6:4.

Pärast mängu ütles ta, et turniiri tase on aastatega tõusnud, sest mängijad on trenni teinud sihipäraselt. Sama ütles ka Rain Jakobson, kelle sõnul oleks võinud üllatustele teha ükskõik milline esikaheksa mängija. Esikoha võitmiseks pidi Tammenurm pidama kokku neli kohtumist, sest esimeses ringis oli ta vaba. Kõige rahulolevam oli ta loomulikult võidu üle finaalis.

„Ma ei olegi väga Mihklit võitnud. Tavaliselt olen talle just alla vandunud. Ta on

Erki Tammenurm võitis meeste arvestuses oma kolmanda järjestikuse meistritiitli.

Fotod: SIIM SOLMAN

minu jaoks ebamugav vastane. Mulle meeldis, et finaalmängul oli hea atmosfäär. Mängisime tulede valgel ja pealtvaatajaid oli palju. Finaal oli igal juhul kõrgetasemeline. Minu kasuks rääkis see, et ma olin agressiivsem ning väikesed asjad õnnestusid,“ rääkis Tammenurm.

Keeruliseks pidas ta ka turniiri esimesi mängu. Algupeale läks ta enda sõnul väljakule sooviga murda välja finaali. „Esimesed ringid on alati ohtlikud, sest pinged on peal. Pidin ennast palju sundima, sest mingil juhul kaotada ei tahtnud. Finaalis sai juba

mõnuga mängida,“ sõnas ta. Meeste turniiril mängisid kolmanda ja neljanda koha peale Donatas Narmont ning Rain Jakobson. Seal võttis võidu ning kokkuvõttes kolmanda koha Narmont tulemusega 6:4,

7:6, (8:6).

Naiste turniiril oli osalejaid 11 ning seal jätkus Mai Kalda ülemvõim, mis on nüüdseks kestnud juba neli aastat. Turniiri alustati alagruppides, mis läksid üle play-off süsteemiks. Finaalis oli Mai Kalda vastane Evelin Küttis. Kalda võidunumbrid olid 6:2, 6:0. Kolmanda koha tennis kokkuvõttes Grete Peek.

Selleks, et esikoht kindlustada, tuli Mai Kaldal alistada turniiri vältel viis vastast. Ta ütles, et ükski nendest mängudest ei olnud tema jaoks kerge. „Tase on selgelt tõusnud ja mängijad on juurde tulnud. Oleme üksteisega mänginud klubi meistrivõistlustel ja konkurents on mängutaset kergitanud. Finaal oli muidugi raske, aga samamoodi ka poolfinaal Anu Kerdi ja veerandfinaal Jaana Trakmanni vastu. Mängud olid keerulised, aga seda magusam oli võit,“ rääkis Kalda.

Sellela tōmmati joon alla tänavustele Raplamaa meistrivõistlustele tennisel. Varem olid meistrid selgunud juba paarismängus ja segapaaride seas.

Raplamaa meistrid tennisel 2019:

Segapaarismäng: Donatas Narmont - Laura Rahe
Meeste paarismäng: Erki Tammenurm - Rain Jakobson
Naiste paarismäng: Mai Kalda - Liis Kivi
Meeste üksikmäng: Erki Tammenurm
Naiste üksikmäng: Mai Kalda

Rahvusvaheline vibuvõistlus Järvakandi Open tähistas 50 aasta juubelit

9.-11. augustini toimus juba 50. korda vibuvõistlus Järvakandi Open, mis oli ühtlasi klubi rajaja Toomas Kivilo 11. mälestusvõistlus. Võistlejaid tuli kohale ligi 70, seitsmest riigist. Kohal olid parimad laskurid Soomest, Itaaliast, Lätist, Leedust, Venemaalt, Valgevenest ja Eestist. Ilvese laskuritele oli võistlus edukas.

Vibuklubi Ilves

Sportvibu naiste klassis võitis alles juunioride klassi kuuluv Triinu Lilienthal individuaalarvestuses hõbemedali, Anneli Preimann sai 4. ja Kadri Lilienthal 8. koha. Sportvibu meeste klassis saavutas juunioride klassi laskur Karl Kivilo 7. koha, Aivo Agu 9. koha ja Priit Viher 17. koha. Segavõistkondlikult

Sportvibu naiste esikolmik vasakult: Triinu Lilienthal, Paulina Ramanauskaite, Kristina Abramaityte.
Foto: DANEL VAIK.

võitis Järvakandi Ilves II, koosseisus Aivo Agu, Anneli Preimann kuldmedali ning Järvakandi Ilves I, koosseisus Karl Kivilo, Triinu Lilienthal pronksmedali. Klubi kolmas

võistkond (Priit Viher, Kadri Lilienthal) saavutas 9. koha. Võistkondlikult saavutasid ilveslased nii meeste kui ka naiste arvestuses neljanda koha.

Võistluse avas Kehtna abivallavanem Jalmar Mandel. Avamistseremoonial tunnustati perekond Kivilot võistluse ellukutsumise ning selle jätkusuutlikkuse taga-

mise eest. Kohal oli ka Toomas Kivilo lesk Elle Kivilo, kes oli võistlejaterivis 50 aastat tagasi toimunud esimesel Järvakandi Openil. Klubi president Raul Kivilo ja korraldustiim on võistlejate positiivse tagasiside üle rõõmsad ning motivatsioon võistluse traditsiooni jätkata püsib jätkuvalt kõrge.

Järvakandi Openi korraldusmeeskonna kommentaar võistlusele: "Kõigepealt tuleb meil sellise juubelini jõudmise puhul tänada kõiki ideede genereerijaid alates võistluse algatajatest eesotsas Toomas Kiviloga. See on pidupäev juba kolmele põlvkonnale ilveslastele. Teiseks on heameel tõeada, et võistlus on vaatamata riigikorra ja spordisüsteemi muutumisele, võistlusformaadi ning korraldajate vahetumisele siiski endiselt populaarne ja sellel osalejad oskavad hinnata ainulaadset atmosfääri, mida pole ilmselt ühelgi teisel võistlusel maailmas. Kui poleks osalejaid, siis poleks tõenäoliselt ka pikka traditsiooni.

Kolmandaks tuleb esile tõsta kõikide endiste ja praeguste ilveslaste jõu- ja nõupingutusi

andmaks alati endast maksimumi nii võistlusväljakul võisteldes kui ka selle kõrval, ees ja taga vabatahtlikuna võistlust korraldades.

Loomulikult ei saa me unustada ka kõiki oma häid toetajaid alates avalikust sektorist ja ettevõtetest kuni kõikide heade inimesteni, kes on igäüks omal moel ja vastavalt oma võimalustele meile aegade vältel abiks olnud. Järvakandi Open on alati olnud suur meeskonnatöö. See on nagu suur tamme-puu, mille juured tunginud sügavale Järvakandi kehva pinnasesse, kuid võimas tüvi kõrgumas siiski uhkelt taeva poole, oksad ulatumas üha kaugemale ja kaugemale ning mille tõrusid kantakse üle ilma laiali."

Juba nädala pärast sõidavad Eesti noortekoondisesse kuuluvad ilveslased Karl Kivilo ja Triinu Lilienthal noorte maailmameistrivõistlustele Hispaaniasse Madridi. Augusti viimasel nädalavahe-tusel toimuvad Järvakandis Eesti meistrivõistlused 1440 harjutuses.

Suvmängudel Raplale teine koht

Liia Tartov

Rapla SVK (spordiveteranide koondis) osales Eesti spordiveteranide liidu 52. spordimängudel Vinnis Lääne-Virumaal. Võisteldi seitsmel spordialal ning arvestus toimus kahes grupis, millest meie olime väiksemas koos seitsme teise maakonnaga.

Meie edukam ala on olnud korvpall, mis oli kavas ka sel korral. Naiskond saavutas esikoha ja meeskond nooremas grupis teise koha. Meie naiskonnas mängisid Janne Randjärv, Anneli Piirimets, Tiina Roosalu, Reelika Laes. Meeskonna koosseisu kuulusid Karmo Kreuz, Sven Rungi, Rait Ermann ning Janno Vilde.

Pendelteatejooksu võistkonnale tuli kolmas koht, võistkonda kuulusid Kristi Kivisild, Marko Kreuz, Janne Randjärv, Kalev Vanker, Anneli Piirimets, Toomas Jaaniste, Inge Lukk, Andrus Ründal, Marika Kotka ning Ants Torri. Meie medali-võitjad kergejõustikus oma vanuseklassis olid Kristi Kivisild, Toomas Jaaniste,

Võidukad spordiveteranid.
Foto: erakogu

Marika Kotka, Inge Lukk, Anneli Piirimets, Reelika Laes, Margus Jaanson, Mihkel Laurits, Asta Satsi, Helle Tasane, Sirje Zahkna, Tiit Kivisild, Elle Valtu ja Eha Tolm. Ujumises tuli võistkondlik neljas koht. Meie kiireim ujuja oli Kalju Kalda. Medali said veel Mihkel Laurits, Inge Lukk ja

Anneli Piirimets.

Orienteerumises tuli meie võistkonnale viies koht. Individuaalselt sai Eha Tolm esimese ning Ene Sulg kolmanda koha. Võrkpallis oli meil sel korral vaid I grupi meeskond M 35-54, kes sai 4. koha, aga oleks pidanud olema ka naiskond ja vanem meeskond,

seega vaid 8.-9. koht. Petankis meil võistkonda ei olnud, discgolfi võistkonnale tuli 4. koht. Mälumängus seekord 9. koht. Kokkuvõttes said Rapla veteranid 2. grupis teise koha 140 punktiga. Meist parem oli Järvamaa 145 punktiga ning kolmanda koha sai Saaremaa 134 punktiga.

Olerex Eesti noorte karikavõistluste 6. etapp peeti Kuimetsas

Raplamaa Sõnumid

Pühapäeval, 11. augustil toimus Kuimetsa krossirajal Olerex Eesti Noorte Karikavõistluste 6. etapp. Osales 110 noorsportlast Eestist, Lätist ja Venemaalt. Võistlejaid ega pealtvaatajaid ei seganud vihmahood, endast andis keerulisel krossirajal parima iga starti tulnud võistleja. Kõik osalejad on kiitmist väärt, kuid toome ära parimate nimesid.

Tulemused:

50 cc masinaklassis võidutses kindel tulevikulootus Lucas Leok, Sõmerpalu MK.

65 cc masinaklassis oli parim Gregor Kuusk, RedMoto Racing.

85 cc masinaklassis võitis Mark Peterson, Valga MK.

Kõige pisemate seas **võistlusklassis 50 cm³ PW/Mini** oli võidukas Theo Kolts, Vihur Motosport.

50 cc võitja Lucas Leok Kuimetsa krossirajal.
Foto: erakogu

TRIIBUMAJA SUUR KIRBUKAS

LASTE JA EMMEDE KAPITÜHJENDUS

14. AUGUSTIL KELL 16:00-20:00

Raplast 2 km Türi-Viljandi mnt ääres Valtu külas
KOHVIK, NÄOMAALIJAD, ÕUES BATUUDID, HOBUSED JA LAMBAD

www.bonnerite.eu • marita@bonnerite.eu

Triibumaja suur kirbukas

91,3 MHz RAPLAMAAL ESITLEB:

SUVEKONTSERTIDE PAIK HARJUMAAL, KOSE VALLAS KUTSUB:

KANAVERE MÄGI

20.00 **19. AUGUST** 02.00

Suve LÕPUPIDU 2019

SUVE SAADAVAD ÄRA ARMASTATUD EESTI ARTISTID:

2 QUICK START SHANON RENATE DJ LENNY LAVIDA

AVATUD BAARID JA TOITLUSTUS // AUHINNALOOS

PILETID EELMÜÜGIS PILETILEVI MÜÜGIKOHTADES JA KODULEHEL
PÄÄSE EELMÜÜGIST 15€ // PEOPÄEVAL JA KOHAPEALT 17€

LISAINFO: WWW.TRE.EE f/KANAVERE f/TREEVENTS @/TRERAADIO

VANA BASKINI TEATRI KOMÖÖDIA
Valentin Krasnogorov

KAS HAKKAME SEKSIMA?

22. august kl 19.00
OHUKOTSU KÜÜNI ÕU
(Märjamaa vald)

Piletid Piletimaailmas, Piletilevis ja kohapeal

TALLINNA MÄLVARUMET PRISMA NET

Siin!

õnnitleme sünnipäeva puhul!

RS

Ostan looduskaitsealadel asuvaid **METSAKINNISTUID** (ka **SIHTKAITSEVÖÖNDEID!**)

kirjateema@gmail.com

tel 515 3384

TÖÖPAKKUMISED

Pakun tööd **EHITAJALE** lamekatuste ehitusega tegelevas ettevõttes.
Tel 5629 8738, info@palmergrupp.ee

Firma pakub tööd **E-kategooria AUTOJUHILE.**
Tel 505 5157

Pakun tööd **EHITAJALE** kahe eraldiseisva väike-elamu püstitamiseks. Võib olla ehitustööd hästi tundev ja teostav FIE abilistega või väiksem ehitusfirma. Peatöövõtjatel ja alltöövõtjatel mitte tülitada. Täpsem info kohapeal.
Tel 5781 1387

Järvakandi Kool ootab oma meeskonda **VENE KEELE** õpetajat (0,6 ametikohta).

Meie kool on klaasipealinnas ja peatselt renoveeritav. Huvi korral pakkuda sama koormus Eidapere Koolis. Tööle asumise aeg 1. septembrist 2019. Kirjalik avaldus, CV ja haridust tõendavate dokumentide koopiad esitada 22. augustiks elektrooniliselt jarvakandi.kool@kehtna.ee.

Täiendav info Aet-Triin Vasnu, aetriin.vasnu@kehtna.ee või tel +372 521 5619

2 euro eest saad lugeda TERVE NÄDALA kogu veebilehte! www.sonumid.ee

MITMESUGUST

Avalik teadaanne! Käesolevaga teatan, et Rapla vallavalitsuse mittevõlitud töötajate poolt algatatud põhiseaduse riivega sundvalduse seadmisega minule kuuluva kinnistu Veski 5, Juuru, mingiski mahus mina, Vello Õunpuu, ei nõustu siis, nüüd ega edaspidi.

Kutsume Teid hispaania keele kursustele Raplas. Tunnid esmaspäeviti Loomeruumis (Tallinna mnt 5, Rapla). Info ja registreerimine a.s.wesman@gmail.com

Kehtna 7-kl kooli 1959. a lõpetanud, saame kokku 24. augustil kell 12 Kalbus kooli juures. Tõnu 5648 3820

TEENUS

Õhk-õhksoojuspumpad, õhk-veisoojuspumpad, maaküte. Müük, paigaldus, hooldus, remont. Tel 5330 1720
www.kulmaline.ee

RAPLAMAAL

VEOTEENUSED

+372 56881227

www.vedaja.ee

Veo- ja kolimisteenused. Tel 5688 1227. www.vedaja.ee
Facebook: Veoteenus Raplemaal

KAARDID ENNUSTAVAD 24 H. Tel 900 1727, h. 1,09 €/min

Raamatupidamine, aruanded. Tel 505 9669, info@holo-point.ee

Rehivahetus Rapla linnas Jürna tn 2. Hinnad väga soodsad. Aeg broneeri tel 5818 8986 Hinnakiri
www.rauaspetts.ee

Hoonete soojustamine puistevillaga, teostame ka vajalike eeltöid. Konsultatsioon objektile TASUTA! Puistemees OÜ. Tel 501 6689, ken@puistemees.ee

Osutame vihmaveesüsteemidega seotud teenuseid. Valtsimismasinaga valmistame rennid otse Teie objektile, puuduvad liitekohad. Tel 527 1059, info@vihmaveerennid.ee, www.vihmaveerennid.ee

Katuste ehitus (pigikatuste paigaldus, eterniitkatuste vahetus). Tel 5629 8738, info@palmergrupp.ee

Kaevetööd 3,2 t ekskavaatoriga ja kallurveod (6 t kandevõime ja kolme külge kallutav). Tel 5610 3200, info@svenser.ee.
FB: Svenser OÜ

Katuste kõrgsurvepesu ja värvimine (plekk, kivi, eterniit). Fassaadi survepesu ja värvimine. Tänavakivide puhastus. Tel 5624 1509 Andres

Tekstiilpesuri rent 24 h 15 €. Tekstiilpesuri kiirrent 3 tundi 10 €. Tekstiilpesuri rent nädalavahetusel (R-P) 25 €. Tel 5340 0139 või info.trigalo@gmail.com

Salvkaevude puhastamine, remont, rõngaste vahetamine, kaevupealsete ehitus. Tel 5840 0240

Vannitubade renoveerimine, plaatimine, saunade, terrasside ehitus. Tel 5341 9932

Juriidiline abi MV Õigusbüroost. Juristid lahendavad kõik juriidilised küsimused, koostavad dokumendid ja esindavad kohtus. Tel 510 3276 e-post: info.juristid@gmail.com, http://www.õigusbüroomv.ee

TRIGALO

Muruniitmisteenus nii eraisikutele, firmadele kui ka korteriühistutele. Täpsem info saamiseks võtke ühendust e-maili teel info.trigalo@gmail.com või tel 5340 0139

Korstnapitsid, plekid. Tel 5665 1116

Ohtlike puude langetamine. Tel 5663 2968 või 5340 2068

MÜÜAKSE

Kanarbiku talu müüb kuiva ja toorest leppa ning sangleppa 30, 33, 38, 50, 60, 70 cm. Vedu al 5 rm. Tel 5373 7294

Rapla Kütteäris puitbriketti (hele, tume) al 159 €, pelletid 6 ja 8 mm al 200 €, kaminapuid võrkkotis. Raplemaal alates poolest alusest vedu tasuta. Tel 5563 6856
www.kutteari.ee

lõhutud toores lehtpuu, hind al 38 €; metsakuiv okaspuu al 45 €. Laotud puude tarne 10 ja 15 rm autoga. Tel 521 1377

Lõhutud ja saetud lepa küttepuud nii lahtiselt kui võrkkotis. Müüme ka puitbriketti. Vedu. Tel 516 6305

kuivad küttepuud, lahtiselt ja võrgus. Tel 503 6941

ehituslikku saematerjali, servamata lauda, lepalauda, terrassi-, voodri- ja põrandalauda. Pikkused 3 - 6 m. Laudade värvimine. Vedu tasuta. Tel 528 2268

saunaahjusid, kaminaid, pliite. Soodsalt. Tel 505 4355

soodsa hinnaga talusealiha. Vajadusel tükeldame. Info tel 5196 2628, 5354 3002

suitsuvorsti ja maasinki väikehulgi, kohaletoomisega. Info tel 5196 2628 või 5351 7414

Tapamaja müüb emise lihakehasid kohaletoomisega. Info tel 5351 7414

kuivi pakitud kütteklotse. Vedu tasuta. Tel 5383 9215

40 L võrkkottides kaminapuid (kask 3.30 €, lepp 3 €), alustel puitbriketti (960 kg 175 €), pelletid (975 kg 190 €), kütteklotse 40 L 2 € ja kaminapuu-de jääke 60 L võrkkottides 3 €. Vedu. Tel 523 8503, 433 3130

heas korras 3-toaline korter Kaius Raplemaal. Rohkem infot tel 5783 0122 või **siret.esloon@gmail.com**

1-toaline ahjuküttega korter (vannituba, WC), II korrus, Raplas Alu teel. Tel 513 9262

keemiavabal pinnal kasvata- tud värsket kartulit Märjamaa vallas Konuveres. Hinna ja transpordi lepime kokku. Tel 5686 1484 või 5671 8782

väheseõitnud suverehvid 175/80/R14 4 tk. Hind 15 €/tk. Tel 552 4856, 489 6430

MÜÜGIPUTKA. Hind 2360 €, ilma veota. Tel 5625 6330

OSTETAKSE

Vanametalli kokkuost Raplas Jürna 2. E-R 9-17, L 10-14. Tel 5818 8986 www.rauaspets.ee

Vanametalli kokkuost Agro- varu territooriumil E-R 9-17, L 9-14. Tel 5860 7877, www.feralmet.ee

metsakinnistuid ja kasvavat metsa. Tel 502 4895; info@pajakapuit.ee

OÜ ESTEST PR ostab põllu- ja metsamaad. Tel 504 5215, 514 5215, info@est-land.ee

vanu jalg- ja mootorrattaid, võrre ning nende varuosid. Ka mittekomplektsed. Samuti pakuvad huvi erinevad vanaaegsed esemed. Tel 508 6947

Timberstock OÜ ostab lehtpuuenamusega met- sakinnistuid ja raieõiguseid. Küsi pakkumist tel 507 1150 timber@timberstock.ee

head põllumaad hea hinnaga Raikküla vallas. Tel 513 6597

Ostan, viin ära vanad raama- tud, mänguasjad, raadiod jm mittevajalikku. Tel 505 4450

Igas seisukorras sõidukite kokkuost Raplamaal. Paku julgelt. Tel 5693 2565

karjamaa äke. Helistada õhtuti. Tel 489 0929

Soovime perega osta heas korras elamiskõlbliku maja Raplas või selle lähiümbrus- ses. Tel 5685 5310

Avaldame kaastunnet Sven Soometsale perega armsa
EMA, VANAEMA, ÄMMA
kaotuse puhul.
Rainer, Gert ja
Jüri peredega

Mälestame...
Sügav kaastunne lähedastele kalli

AIMA HANSENI
surma puhul.
Endised töökaaslased haigla raamatupidamisest

Avaldame siirast kaastunnet Meelikesele kalli
EMA
surma puhul.
Töökaaslased Rapla Plastist

Mälestame kauaaegset naabrimeest
OTTO LIKSORIT.
Südamlik kaastunne abikaasale lastega ja omastele.
Helje ja Harald

Mälestame head sõpra

OTTO LIKSORIT
ja avaldame kaastunnet lähedastele.
Tiit, Mihkel, Jani, Tiit

Südamlik kaastunne Sven Soometsale kalli ema
SIRJE ADAMBERGI
kaotuse puhul.
RMK Edela regioon

Me vaikes leinas langetame pea...
Lahkus igavikuteele
KALJU PARRIM.

Mälestame ja avaldame kaastunnet lähedastele.
Endised töökaaslased ja sõbrad Härglast

Avaldame siirast kaastunnet lähedastele
KALJU PARRIMI
surma puhul.
Olustvere PT 35. lennu agronoomid

Armas Meelike!
Sügav kaastunne kalli
EMA
kaotuse puhul.
Onu Arne perega

Saab igaüks meist kingituseks aja, ta kestust keegi meist ei tea. On kuskil ülim otsustaja, ta märguandel lõpetama pead...

Avaldame kaastunnet kõigile lähedastele
LEO JÜÜRMANI
surma puhul.
Pärnad ja Pavljuk

Mälestame sõbralikku naabrimeest
LEO JÜÜRMANI.
Siiras kaastunne lähedastele.
Purila 15. maja rahvas

Vaikselt veereb leinapisar mälestuste teele...
Mälestame ja avaldame sügavat kaastunnet Tiitule ja kõigile lähedastele
LEO JÜÜRMANI
kaotuse puhul.
Perekond Kivitoa

Ajajõgi voolab, lõpeb leinatee, emasiile sooja ma tunnen kaua veel...
Oleme mõtetes teiega, kallid Meelike, Simo ja Elisabeth, kui saadate pilvepiirile oma armsa ema ja vanaema
PILLE SÜLLA.
Ants perega

Sügav kaastunne Peetrite perega kalli abikaasa, ema ja vanaema
LILIA KOIDU
kaotuse puhul.
Sõbrad ja kolleegid Eevi, Helve, Siiri, Niina, Anne, Anneli ja Peeter Rapla turult

Päike veeres, õhtu jõudis, lõppenud on päevatöö. Mõõda läinud õnned, vaevad, algas igavikuöö...
Siiras kaastunne kõigile lähedastele
LILIA KOIDU
surma puhul.
Siiri ja Ülo

Maha jäi kodu, aed ja kodutänav. Su koduks sai taevast tähtede säras...
Mälestame
LILIA KOITU.
Siiras kaastunne lähedastele.
Age ja Helle

Avaldame südamest kaastunnet Larissale
TOOMASE
kaotuse puhul.
Töökaaslased ja sõbrad Kuusikult

Ja nüüd jäävad ainult mälestused...
Avaldame kaastunnet abikaasale ja tütrele
TOOMAS JOHANSONI
kaotuse puhul.
Raudhansu pere

Südamlik kaastunne Larissale abikaasa ja kõigile lähedastele
TOOMAS JOHANSONI
kaotuse puhul.
Ene ja Jüri

Ei astu jalg Sul enam armsaid radu, ei ava käsi koduvärvat...
Südamlik kaastunne Arvile ja Pillele lastega kalli isa, äia ja vanaisa
ILMAR LAAGI
surma puhul.
Sülvi ja Kaili peredega

Tuul puude ladvus tasa kiigub, me vaikes leinas langetame pea...
Mälestame head koolivenda. Avaldame kaastunnet lähedastele.
TOOMAS JOHANSON
Rapla Keskkooli 36. lend

Mõni hetk on elus valusam kui teine, mõni hetk on kohe väga-väga valus...
Südamlik kaastunne Karinile ja lähedastele ema
VAIKE SCHMIDTI
surma puhul.
Ülo, Eha, Kete-Liina

Igavikuteele kutsuti omaaegse Valtu ühismajandi pearaamatupidaja
VAIKE SCHMIDT.
Hella mälestust me Sinust hoiaime. Kaastunne lähedastele.
Helgi ja endised isetegevuslased

Südamlik kaastunne Karin Tedrele ema
VAIKE SCHMIDTI
surma puhul.
Eesti Tõuloomakasvatajate Ühistu

Avaldame kaastunnet lähedastele kalli
LILIA KOIDU
kaotuse puhul.
Laivi lastega, Merike ja Kalju

Mälestame kauaaegset head laulukaaslast
ELFRIEDE TEPPOT
ja avaldame kaastunnet omastele.
Segakoor Härmaline ja dirigent Margit

Vahel öö liiga vara tuleb, keset ilusat suveilma. Keegi hommikuks silmad sulle, jättes päeva päikesest ilma...

Kallid Tiit ja Siim perega! Olgu teil jõudu kanda seda, mida keegi enam muuta ei suuda.

LEO JÜÜRMANI

jäävad mäletama

Sirvi, Ülle, Kalle, Silvi, Vello, Helve, Ave ja Valter

ROHELISE JÕEMAA KOOSTÖOKOGU

TAOTLUSVOOR 23.09–09.10.2019

Rohelise Jõemaa Koostöökogu avab taotlusvooru projektitaotluste vastuvõtmiseks. Taotlusi võetakse vastu Põhja-Pärnumaa vallas ning haldusreformile eelnenud piirides Põhja-Sakala valla endiste Kõpu ja Suure-Jaani valla osas, Tori valla endiste Tori, Are valla ning Sindi linna osas, Saarde valla endise Surju valla osas, Pärnu linna Paikuse osavallas ja Kehtna valla Järvakandi osavallas tegutsevate ettevõtjatelt, mittetulundusühingutelt, sihtasutustelt ja kohalike omavalitsustelt järgmistest meetmetes:

Meede 1. Nutikad asjad, ettevõtluse mitmekesistamine, konkurentsivõime tõstmine tootmises ja teeninduses. Toetatakse toodete ja teenuste arendamist, majandustegevuse mitmekesistamist, koostööd ja investeringuid. Toetuse miinimumsumma 5000 eurot, maksimumsumma 25 000 eurot.

Meede 4.1. Kogukonna meede, jätkusuutlik kogukond. Toetatakse kogukonna (sh laste ja noorte) ühistevõist, vahendite soetamist. Toetuse miinimumsumma 3000 eurot ja maksimumsumma 6000 eurot.

Igasse meetmesse võib taotleja esitada ühe projekti samas taotlusvoorus. Taotleja peab vastama LEADER-meetme määruses § 27 loetletud tingimustele ning esitama nõutavad dokumendid ja projektitaotluse hindamiseks vajaliku lisa-informatsiooni vastavalt LEADER-meetme määruse ja kohaliku tegevusgrupi nõuetele.

Projektitaotluste hindamise tähtaeg tegevusgrupis on 15.12.2019. Täpsem informatsioon strateegia, meetmete, hindamiskriteeriumite ja taotluste menetluskorra kohta koduleheküljel www.joemaa.ee. Konsultatsiooni aja palume eelnevalt kokku leppida tel: 528 1275 või 5306 4810 või info@joemaa.ee. Taotluste vastuvõtt toimub ainult elektrooniliselt PRIA e-teenuse keskkonnas ajavahemikul 23.09.–09.10.2019. Taotluste vastuvõtu ajal konsultatsioone ei toimu.

RAPLA KÜTTEKONTOR

MÜÜB LÕHUTUD LEPA KÜTTEPUID (25-60 cm).

MÜÜME KA PUITBRIKETTI.

Tel 516 6305

pm
PRIIMO METS

OÜ Priimo Mets ostab: kasvavat metsa, kasepakku, okaspuu palki, paberipuitu, küttepuud, võsa hakkeks.

Pakub: saematerjali, metsaveoteenust, kase küttepindu ja kase kütteklotse bigbag kottides

Tel. 506 9966; 489 0696
E-post priimo.mets@priimo.ee

Ostame
metsakinnistu
kaasomandeid!

metsaserv@gmail.com

tel 524 3607

sotsiaalmeedia
RS f i
RAPLAMAASõnumid

Rapla Täiskasvanute Gümnaasium ootab uusi õppureid!

Õppetöö alates 7. klassist ja kahel nädalapäeval, gümnaasiumis pakume ka e-õpet, õppimisvõimalust laupäeval või eksterminina ning riigieksamiteks valmistumist üksikaine-õppijana. Rakendame varasemat õpi- ja töökogemust ning individuaalset lähenemist.

Meie kooli saab õppima asuda aasta ringi!

- 12. – 19. august kell 9–13
- 20. augustil on koolimaja suletud
- 21. – 31. august kell 9–16

Koolimaja II korrusel (Rapla, Lasteaia 5).

• Põhikooli ning gümnaasiumi A klasside õppeaasta avaaktus toimub 2. septembril kell 10 koolimajas.

• Gümnaasiumi E klasside õppeaasta avaaktus ja esimene koolipäev toimub 7. septembril kell 9 koolimajas

Lisainfo: kristi.luik@raplatg.ee või telefonitsi 485 5859 või 5647 3488
Kooli koduleht: www.raplatg.ee

RAPLA
Täiskasvanute
GÜMNAASIUM

Metsä

Hea METSAOMANIK!

OSTAME: kasvavat metsa, metsamaad, palki ja paberipuitu, küttepuitu ja raidmeid.

Metsä Forest Eesti AS

Tel: 501 9257, 503 8777
e-mail: eesi@mitsagroup.com

Ostan talu koos
maa või metsaga!

Elanik võib ka aastaks
sisse elama jääda

Tel 528 5600

Kaeve- ja laaduritööd 7 tonnise rataslaaduriga

Masin on varustatud erinevate lisaseadmetega: planeerimiskopad, kaevekopad, tõstekahvlid jne.

- Kaevetööd
- Lumelükkamine
- Planeerimistöid
- Pinnase koorimine
- Laadimistöid (tõstekahvlitega)

Hinnad kokkuleppel.

Tel. 56748380 / 53453732

siim@mivoehitus.ee

- Ostame METSAKINNISTUID,
- ka raiatud ja hüpoteegiga
- Ostame PÖLLUMAAD
- Küsi hinda! Teeme pakkumise!

Lai 10, 80010 Pärnu
Tel 447 7900, 528 5263.

Faks 447 7903, metsagrupp@hotmail.ee

OÜ
Metsagrupp
Ltd.

KESKKONNAAMET

OÜ Kohila Viner öhusaasteloa eelnõu teade

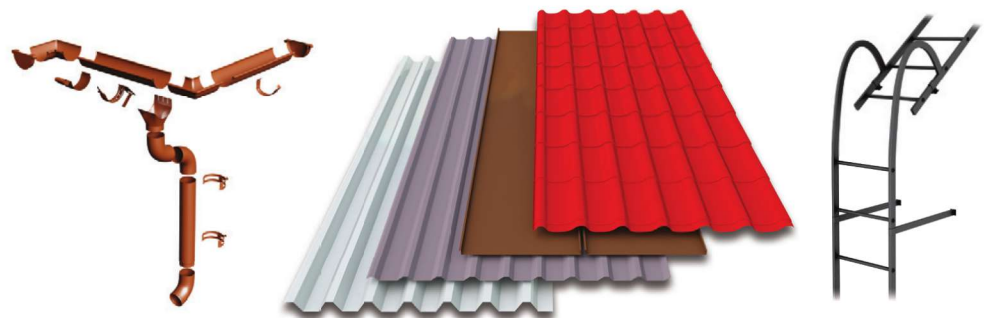
Keskkonnaamet teatab, et on valminud OÜ Kohila Viner (registrikood 12102800; aadress Rapla maakond, Kohila vald, Kohila alev, Jõe tn 21, 79808) öhusaasteloa eelnõu.

Käitise põhitegevuseks on puidutöötlemissaaduste tootmine, muuks tegevusalaks on auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine. Tootmisterritooriumi aadress on Jõe 21, Kohila alev, Kohila vald, Rapla maakond, 79808; katastritunnuse numberkood on 31701:001:1105; sihtotstarve on 100% tootmisaala. Lähim kaitstav loodusobjekt Kapa männik asub ca 1,2 km kaugusel. Lähim Natura 2000 ala Saunaküla maastikukaitseala asub ca 2 km kaugusel loodes. Käitise heiteallikateks on hakkepuidu katlamaja ja maagaasi katlamaja korstnad, kaks spooni kuivatit, lamineerimine, spooni jätkamine, vineeri koostamine, vineeri kuumpress, üldventilatsioon, puiduhakke ladustamine ja laadimine ning tankla. Tootmisest eraldub välisõhku kuni 9,14 tonni orgaanilisi lenduvaid ühendeid aastas. Põletusseadmete summaarne nimisoojusvõimsus on 23,94 MW.

Kütteks kasutatakse aastas kuni 43 256 tonni puidujäätmeid, vineerijäätmeid ja puiduleotusbasseini setet ning kuni 735 000 m³ maagaasi (reservkütus). Öhuheitmete koguse vähendamiseks kasutatakse multitsüklonit püüdeefektiivsusega 80%.

Öhusaasteloa eelnõuga saab tutvuda Keskkonnaameti Lääne regiooni Rapla kontoris (Tallinna mnt 14 79513 Raplas, tel 484 1171) ja Keskkonnaameti avalikus dokumendiregistris <http://dhs-adr-kea.envir.ee/>. Kuni öhusaasteloa muutmise otsuse tegemiseni on igapäev esitada Keskkonnaametile taotluse kohta oma põhjendatud ettepanekuid ja vastuväiteid. Ettepanekuid ja vastuväiteid saab esitada kahe nädala kestel kuulutuse ilmumisest arvates suuliselt või kirjalikult e-posti aadressil info@keskkonnaamet.ee või postiaadressil Tallinna mnt 14, pk 5, 79513 Rapla.

HEA HINNAGA KATUSED OTSE TOOTJALT!

VIHMAVEESÜSTEEMID

TERASKATUSED JA -TARVIKUD

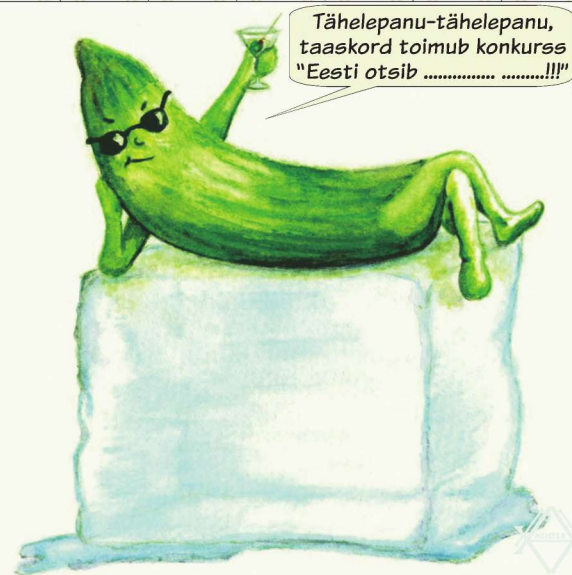
TURVATOOTED

VÕTA KOHE ÜHENDUST!
kalle@olly.ee, 53 600 757

OLLY
TERASPROFIILID

HÄSTI TÕDELDAV HÖBEVALGE METALL	NORD ESS ÕIGESTI SÄILITATUD KURGI OMADUS	OMA ÄRI ... MARAN KIRJANIK (in+n)	AAR LAMBA SÕNAVOTT EESTI PANK	DETSI- VÕIMUKAS TEGELANE KÄLGILT KARMISTAV	KURGI SÄILITUS- VARIANT	NAIS- LOHO EKSLAULJA KURKE KULUMÜTAMA	JAH (vn) U-... NOORTE AUTORITE KOONDIS	UMBES SEE, KES EI KUULE	KURGI KAS- VUALA (laia- laastus) TAGURPIDI IVA	DEE KURGI VÄLJUND KOSMEE- TIKAS
RISU ja RÄMP	PESUPULBER KROON ITAALIA ETTEVÕTE	MEHENIMI TARE-... PARLAMENDI ÜLEMKODA	MEHENIMI TARE-... PARLAMENDI ÜLEMKODA	HÖBE PÜKSID (saksa k) MARINAADI OSIS	... VEE TEE LAHTI	... VEE TEE LAHTI	INDREK SEI	KIRJASTUS TRAGI SEKSI- KRISTI (in+n)	DIMA METS HAPUKURGI- ALUNE NAPS (KURGI)NOOS	EESTI KEELE INSTITUUT TÄPI-A PÄITSIKU PUSITAV
PISIKENE SORTS	RAUL MERI VIISAKAS LÜHEND SELJATUGI	ÕIS (murd) KÕHARAVI- MITAIM ASJAOLU	VINNAV LÕUNAMAINI MEHENIMI OLI PIKALI	KURGI SÄILITAMI- SEKS LEHTI LOOVUTAV PÖÖSAS	NUKK KURGI OLEMUS OMAENESE TARKUSEST	PIME AEG (SEES-) PÜSIMATU TODUGA KOOS	H2O SOSNOVÕI ... (linn Venes) FAILI- FORMAAT	NÖUDLIK PALUMIS- SÕNA MAAKITSUS AASIAS	LIIM KARLSSONI LEMMIK- VÄLJEND	ASJA VÄÄRT ...-KIIRGUS ... HERMELIIN
MUHEDALT LÕOPIMA REEDE PÄEVSELGE	TERA KUS OLED? MEHENIMI	1006. ÜLI- OOTAMATU ILMUMIS- KOHT	TUHAH VOOLAVA ISE- LOOMUGA	REINI JÕE HARU ÖÖKULLI HÕIK	LOODUSLIK FIGMENT MÜRKMADU ... MAHLAS	(PEA)TÄNAV MORNAS ...VAENLANE (ei saali erinevaid)	KURGI SIRGUMIS- KOHT VOLT DIRIGENT	ALKOHOLI- VABA SEISUND ID EST	NOOR LIKLUS- INSPEKTOR PÜHA METS PUNKT	
KURGI SÄILITUS- VEDELIK	PIIMJAS MINERAAL SIIM LOHK LENDUV VESI	IGNOREERIS MAITSETAIM (kurgi säili- tamiseks) VIHA (KURK)	LA ARMIN KARU PRANTSUSE FILMIMEES	PROGRESS ADIDAS (lühend)	MERLE FÜÜSILISEST ISIKUST ETTEVÕTJA	ÕUE- VALITSEJA ANTS TÄEL				
AH-I SEMU	USA EKS- ASTRONAUT ONKEL EMM		LINN VENEMAAL NIKKEL	EMAKEEL ja ... ENN	KURGI- PURKIDE SULGEMIS- VIIS KUSS					

Koostas: Aivi Meister

LASTELE

TAIDA RISTSÕNA (ÜLEVALT ALLA) LAHENDUS VÄRVILISES REAS.

AUHINNAKS

ÕIGESTI VASTASID:
 ROLAND KLAAS
 ARON TERRAS
 LISANN TERRAS
 MARILIS OJAVEE
 MIRELLE LINDSALU
 KASPAR KAPSI
 MADIS VÄLLI
 TÕNIS VÄLLI
 TRIINE TOMINGAS
 MIA-LIIS MIGUR
 MIRTEL MIGUR
 KENRY LENK
 ANETT REBANE
 KERLI HIETAM
 MAILIS RAIDMA
 HELINA BAKAJEV
 KÄROLIS HIETAM
 BERIT LIIMANN
 MARGO PULVER
 RENNO KEELMANN
 KAROL KEELMANN
 MELISSA ALLIKA

MULLITAJA VÕITIS KASPAR KAPSI EELMISE MÕISTATUSE VASTUS OLI „LÖIKUSKUU“

Kõikide õigesti vastanute vahel loosime välja joogipudeli

Saada ristsõna vastus hiljemalt 19. augustiks e-postile: kuulutused@sonumid.ee (märksõnaga "täiskasvanute ristsõna" või "lasteristsõna") või Raplamaa Sõnumite toimetusse aadressil Viljandi mnt 6, Rapla 79511.

NB! Loosimises osalevad ainult märksõnaga vastused. Auhindad saab kätte toimetusest kahe nädala jooksul.

7. augustil ilmunud suure ristsõna vastus on „**HAKKA SIIS ÕHULOSSE EHITAMA.**“ Vihmavarju võitis **PILLE VIKBERG**

TÄISKASVANUTE RISTSÕNA VASTUSE KUPONG

Vastus .....

Nimi .....

LASTE RISTSÕNA VASTUSE KUPONG

VASTUS .....

NIMI .....

Teresttalide kodu Lokutal üllatab igal sammul

Kolm kaunist kodu saatis Raplamaa kauni kodu žürii edasi Eesti Vabariigi presidendile tunnustamiseks. Ühele kodule otsustati anda eripreemia, sooviga, et kodu järgmisel aastal uuesti kandideeriks. Tegemist on Suure-Jaagu taluga, mis tunnistati eelmisel aastal kaunimaks Märjamaa valla koduks. Lokuta küla sai tookord samuti tunnustatud kui oma valla kaunim.

Helerin Väronen

Lokuta vahel õige talu poole liikudes jäävad esmalt silma teeääred, mida külarahvas ise niidab, ja kaunid pihlakad. Gerda ja Mati Terestali renoveeritud suur rehielamu koos oma abihoonetega paistavad juba kaugelt. Veel enne taluõuele sisenemist on näha külakivi, kuhu talu kunagine peremees raiunud sisse kõik küla talunimed ning küla täpse asutamiskuupäeva - 15.11.1529. Nii et sel sügisel saab küla ümmargusemat sünnipäeva pidada.

Üle kümne aasta tagasi ehitatud talu ümbritseva võimsa paekiviäia peal on üks kivi Märjamaa vapiga ning „EV 100 igas külas“ märgi jaoks on samuti kivi välja vaadatud. Aed on aga pikk ja neid tunnustusi talule ja külale mahub sinna veelgi.

Suure-Jaagu talu rekonstrueerimisega on Terestaliid tegelenud viimased 14 aastat. Suur osa aastast elatakse küll Tallinnas, kuid suved ja nädalavahetused mööduvad perel siiski Lokutal. Mida vanemaks ja iseseisvamaks saavad lapsed, seda rohkem aega on vanematel panustada talu ja ka küla tegemistesse. Mati on enam kui kümme aastat olnud Lokuta külavanem.

Talu väravas asuvad peale tähelepanu ja tunnustust saanud omapärase postkasti suur talusilt ning kunagine sepikoda. Mati rääkis, et kui nad selle talu ostsid, märkasid nad alles kolmandal

korral, et värava kõrval on sepikoda. See oli lihtsalt nii paksult võssa kasvanud!

Kuigi vanast peremehest on talus alles vaid jahimehe suusad ja ühed sarved, on ajaloo hõngu juba väravast saadik tunda. Näiteks on kivid, mis palistavad teed väravast rehemaani, pärit Märjamaalt. Suured raudkivid, mis on käsitsi ühelt poolt siledaks lõhutud, olid osa Märjamaa teest, mis kunagi küll asfaldi alla jäeti. Nüüd teed uuesti ehitades kaevati see nii sügavalt üles, et kivid tulid välja ja kui Mati poleks õigel ajal peale sattunud, oleks tükike ajalugu lihtsalt kuhugi täiteks läinud.

Mati Terestali ise on siiralt üllatunud sellest, et nende kodu maakonna konkursil eripreemiaga tunnustati.

Pilku püüdev puukuur/abihoone.

Vaade elamule. Renoveeritud majal on plastsindli katus. Peremees rääkis, et valik sai tehtud sindlite kasuks, kuna kivikatus oleks olnud liiga raske. Lilleilu loob aias perenaine, kes tunneb seda ala väga hästi.

On ju just lillepeenarde ja taimede osas veel nii palju teha. Parasjagu oligi pooleli töö peenarde uute äärte kallal. Täpsemalt seda, mis taimedega lillepeenras tegu, Mati rääkida ei osanud, see olevat ikka rohkem naise rida, kes aga parasjagu lastega tantsuvõistlustele kaasa läks.

Peapõhjused, miks žürii otsustas anda Terestaliide kodule eripreemia, ei peitu aga mitte taimedes, vaid selles, kui oskuslikult on Suure-Jaagu taluhooneid rekonstrueeritud. Kõrvalhooned ja ligi 40-meetrine rehielamu ise on juba vaimustav vaatepilt, kuid õuel liikudes jääb silma veel näiteks suur välimalendite komplekt ning suur püstkoda.

See tipi sai ehitatud ajal, mil Terestaliide lapsed olid väiksemad ja talus olid suviti lastelaagrid. Mati on lasknud paljud tööd ära teha spetsialistidel, aga tipi paekivist laotud põrand on miski, mille kohta saab ta uhkusega öelda, et see on küll tema tehtud.

Aidamajas, mis näeb väga vana välja, kuid on vaid paar aastat tagasi ehitatud, asub peale eksoteilise baldahhiiniga külalistevoodi portselanpeadega nukkude kollektsioon. Enam küll Gerda nukke ei kogu, lihtsalt pole nende jaoks ruumi rohkem. Mati hobi on aga vaskkannude kogumine.

Suure-Jaagu hooned teeb eriliseks ka nende katus. Juba

algusest peale teadis Mati, et kivikatust ta hoonetele ei taha, kuna see oleks maja jaoks liiga raskeks läinud. Sobiv lahendus leiti tänu ettevõttele ATK Invest OÜ, mis toodab plastkatuseid. Nii sai talu omale vanadest auto armatuurlaudadest tehtud katuse, mis on samblavaba ja näeb ka aastaid pärast paigaldamist välja nagu uus. Suure-Jaagu on ettevõttele ka näidismajaks, nii et kui kellelgi on huvi sarnase katuse vastu, tuleb Terestaliidele külla minna.

Sama märkimisväärne, kui on talu väljastpoolt, on see ka sees. Kunagi talu ostes oli Terestaliidel soov saada selline taluhoone, kus keegi ka sees

elaks. Kolm aastat elasid nad koos vanemem Salmega, kes oli lastele vanaema eest. Aastate jooksul on ruumide seinu maha võetud, jahisaal läbi kahe korruse tehtud ja suurte akendega toodud valgust tubadesse. Saunas on suure veetünni, valgete kardinate ja kingiks saadud pistodaga loodud justkui stseen filmist "Viimne reliikvia".

Põnevaid detaile ja huvitavaid lugusid jagub Suure-Jaagu talus igal sammul. Kes Terestaliide juurde Lokutale külla satub, võib näiteks küsida pererahvalt, kuidas seinast relvade peidik välja tuli, hoovist rahapada leiti või millised lood on jahisaalis olevate nahkade ja trofeede taga.

Vaade külalistemajale, mille ees saab mängida õuemalet.

Fotod: ULVI BLANDE

RAPLAMAASõnumid

Rapla 79511, Viljandi mnt 6, tel 489 2133, 5567 3260
Tellimine, reklaam ja kuulutused 489 2130, 5551 1084,
e-post: info@sonumid.ee, kodulehekülg: www.sonumid.ee

Peatoimetaja: Tõnis Tõnisson
Tegevtoimetaja: Inge Põlma (489 2244)
Ajakirjanikud: Siim Jõgis (489 2132), Helerin Väronen (489 2137), Vivika Veski, Mari Tammar (489 2246), Katrin Reinsalu, Stina Andok
Tehnilise toimetuse juhataja: Siim Solman (489 2138)
Kujundajad: Ulvi Blande (489 2138), Siim Solman (489 2138)
Keeletoimetaja: Liivi Jegorov (489 2138)
Reklaamijuht: Ingle Mustallikas (489 2130)
Veebitoimetaja: Kadri Paju (489 2130)
Raamatupidaja: Juulija Kuum (489 2133)

Toimetusel on õigus kirju ja kaastöid nende selguse huvides toimetada ning lühendada. Kaastöid ei tagastata ega retsenseerita. Honoreeritakse tellitud kaastöid. Raplamaa Sõnumeid on võimalik tellida Eesti Posti sidejaoskondadest, raamatukogudest, toimetuse reklaamiosakonnast ja internetis Raplamaa Sõnumite koduleheküljel. Toimetus võtab vastu ka telefonitsi esitatud tellimusi. Kuulutuste ja reklaami vastuvõtt tööpäeviti 8.30 - 17 Viljandi mnt 6, Rapla. Tel 489 2130.

Väljaandjad: OÜ Nädaline. Trükk AS Printall. Kaebuste korral ajalehe sisu kohta võite pöörduda Pressinõukogusse: pn@eall.ee või tel 646 3363